

Canada-mi Inuit Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut Parnautiliarisimajangat

Pijjutigillugit Inuit Tapiriikkut Kanatami

Inuit Tapiriit Kanatami (ITK) Canada-limaami pijjutiqaqtigijauullutik katujjiqatigiigijauvut 60,000-luangujunut Inunnut, amisuuniqsaujullu nunaliqaqtutik sitamaujuni (4) aviktuqsimanirijangini Canada-up Ukiuqtaqtungani, piluaqtumik, Inuvialuit Nunalirinirmi Angirutiqasimajut Aviktuqsimanangani (Nunatsiarmi), Nunavut, nunavik (Quebec Taqrangani), ammalu Nunatsiavut (kanangnangani Labrador). Katillugit, taakkua sitamaujit aviktuqsimanangit Inuit Nunagivangat, Nunavut Canada-mi. Ilaqaqput 53-ngujunik nunaliujunik ammalu 35%-nganik Canada-up nunarjuangata angininganit anginiqaqtuulluni ammalu 50 pursantinganik tariup sigjagijanginniittuullutik.

Tukisinaqtuullutik nunalirinirmut angirutigijausimaliqtut Inuit Nunanganni sulii aaqqiigiarutiuvalliammata katujjiqatigiigijatta aulatsiniqarnirminni piliriaksarijanganut. Taakkua nunaliriniit nalunaiqtausimammata mianirijausimallutik angiqsimautioningit maliklugit aviktuqsimanangit 35-mi uqaqtausimajut Canada-up Piquarjuangani, 1982, ammalu sulii piliriaksarutigigattigu piliriqatiqarniarnittinnik Government-tuqakkunnik tamarmiluktaa iluikkautillugit atuliqtitausimaliqtut. Malittiaqtut pigiaqtitaunirminni pijjutigijaulilauqtunik, ITK-kut Inuit pijunnautigijanginik ammalu pisimalirumajanginik pijjutiqaqtigijauvut Canada-up quttingningatigut niruarviqarunnaqtitaullutik aulatsijjutiutigut pijjutiqarnirmi tamainik Inuit aviktuqsimanirijanginik.

ITK-kut sapujjigiatuuvut maligaqtuijunik, piliriangujunik ammalu pijittirutiugijaujunik piliriaqarutiksani Inuuqatitta inuusilirinirmi, piusituqalirinirmi, government-lirinirmi ammalu avatilirinirmi pivalliajulirinirijanginnut.

ITK-kut timingat aulataummat Katimajinit ukunangat ilagijauqataujunit:

- Angijuqqaq, Inuvialuit Nunalirinirmi Aviktuqsimanangani Corporation-ngat
- Angijuqqaq, Makivik Corporation-ngat
- Angijuqqaq, Nunavut Tunngavik Timiqutingat
- Angijuqqaq, Nunatsiavut Government-ngat

Ilautillugit niruarunnaqtitaullutik ilagijauqataujunut, ukuattauq niruaqljunnaratik Aatainnaqtumik Ilagijauqatauvakkivut Pijjutiqaqtigijauullutik Katimajini:

- Angijuqqaq, Inuit Ukiuqtaqtumi Katimajirjuangit Canada-mi
- Angijuqqaq, Pauktutit Arnait Inuit Canada-mi
- Angijuqqaq, Canada-limaami Makkuktut Inuit Katimajirjuangit

Ilulingit

1. Inuit Tapiriikkunnut Kanatami Angijuqqaanganit Titiiqqat	3
2. Naigligiaqtausimajut Isumatait Uqausiksangit	4
3. Sivulinga	5
3.1. Sunat Pijjutigillugit Canada-mi Inuit Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut Parnautiliarisimajangit Pitaqariaqarmangaata	7
3.2. Nutaatigut Pilirianguliqsimajut Imminiiqattaqujinnginnilirinirmi Inuit Nunanganni	9
3.3. Imminiiqattarniujut Inungni Quttiksisimalualirningit	9
4. Aturniaqtutugut Imminiiqattaqujinnginnilirinirmi Piliriangulirunnaqtunut Nalunaiqtausimajut	11
4.1. Taimannganituqag Aksurernaluaqtukkuursimavanniq ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvaktut	14
4.2. Inuuqatigiiktut Ajjigijautitaunnginningit ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvanningit	16
4.3. Kinguvaariiktut Aksurunaqtukkuuqsimaningit ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvaktut	19
4.4. Surusiit Aksurunaqtukkuuqtitaunnginningit ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvaktut	21
4.5. Isumakkut Aksuruliqsimavanniit ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvanningit	23
4.6. Ungatiluanganut Aksuruliqsimavanniq ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvanningit	24
4.7. Ilagijauqataujut Mianiqsijjutijunut	25
5. Sivulliqpautitaujarialiit Mikilligiaqtitaunajarningita Aamisut Inuit Imminiiqattarningini	28
Sivulliqpautitaujuksat 1: Inuuqatigiiktut Ajjigiiktitaurniksanginik	30
Sivulliqpautitaujuksat 2: Piusituqaup Kajusijunnaqtitauniksangata Aaaqqiisimalirniksamut	31
Sivulliqpautitaujuksat 3: Kamagijaqattiarlutik Piruqsaijiulirniq Inuit Surusinginik Irnianguninginit	32
Sivulliqpautitaujuksat 4: Kajusiinnaqtitausimallutik Isumakkut Aanniaqaliqtailimajulirinirmi Pijittirarutiujut Atuinnauliqtitaugullugit Inunnut	34
Sivulliqpautitaujuksat 5: Mamisainiq Aksurunaqtukkuurutiusimanikunit ammalu Qiksaarutiunginnaqtunit	36
Sivulliqpautitaujuksat 6: Aulajjaigiarniq Inuit Qaujimajatuqangitigut Pijjutigillugit Makigiakkannirunnaqtuuningit ammalu Imminiiqattaqujinnginniliriniri	37
6. Qaujigiaqtauningit	38
7. Kinguniani	39
8. Nalunaiqsijjutit	40

1. Inuit Tapiriikkunnut Kanatami Angijuqqaanganit Titiqqat

Tamatta imminiiqtuqaqtillugu aktuqtausimavaktuinnaavugut. Isumagivaqput taikkua imminiiqtutik tuqulauqsimajut ammalu angijualummik qiksaarutigivaqput qaujimagatta inuuqatigiinnivut mikilligiaqtitausalimarmat taimauqataujunniirmata inuusittinni sivummukpallianiqatilluta. Tamattaulluta asiujisimanirijattinnik uqallausiqariamik aksurnarmat, kisanilu nanisivalliratta qanuq tamanna aksurnammarikkaluaqtillugu piliriarijunnarajarmangaattiguu.

Inuit Tapiriikkunnut qulliqpautisimalugu sivulliqpautitaksarigattigu piliriaksarijattinnit, suurlu nalunailaurattigu 2016-2019-mut Parnautiliarisimajattinni ammalu Piliriangulikullugit Parnagutigisimajattinni, piliriangulikullugit imminiiqattaqujinnginnijut Inuuqatigijattinni. Imminiiqattarniq nuqqaqtitausalirunnartuunluni aanniaqarnanngittuliriniirmut tuaviurnaqsisimammat nunaligijattinni, ammalu Canada-mi Inuit Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut Parnautigisimajattigut (NISPS; "Parnautiit"), tamanna piliriangujarialiqsimajuq piliriarivalialirattigu qaujisaqtausimaninginit nalunaiqtausimalilauqtutigit, Inungnut Turaangatitausalimallutik piliriarillutigu asijjiqtajutitujunnaqtunut inuit inuuqatigiinginni. Atuliqtittisimaniq NISPS-nik pimmarilluni piliriaqaqpallianiuuq mikilligiaqtittigiarnirmi qanuq imminiiqattarnijut Inungni akulaigtiginiriliqsimajanginut isumagillugit Canada-limaami Canada-miut quttingnirijangit uvvaluunniit attingniqsaulutik.

Qaujimagatta sivulirilaqtavut inuit imminiiqpaktut amisuvalaunngikkalaurmata. Inuusiq aksurnaqtuujunnaqpalaurnat taissumanituqautillugu kisanili inuuqatitta atuqpalliavalauqtangit inuusirminni ajjigilaunngimmagut ullumiulitumi ilagiingujunit atuqtauvallitunit. Sivulirilaqtavut Inuit sanngijummariulaurmata ammalu makigiakkannirunnaqtuullutik sunatuinnamit tikitaavannirminni inuusirminni, ammalu aksurnaqtuukuuraluaqtutik kajusiinnarasugunnalaurmata, tamakkualu pijjutigillugit tavvaugatta ullumi. Inuqutivut aksuruliqsimatillugit pijariaqaqtanginik atuinnautivvigijariaqarattigu — piluaqtumik makkuktuqutigijavut — ikajuqsigaujarialiqarniginik atuinnauvvigilutigu sanngijuuattiarunnaqullugit ammalu makigiakkannirunnariaqullugit inuusirminni.

Parnautiliangusimajut aqqiksuqtausimammata imminiiqattaqujinnginnilirinirmi pilirianguliqsimajunut Canada-limaami, aviktuqsimaniujuni, ammalu nunalijut quttingnirijangini aqqiumaninginit maliktitausalikullugit. Ilijausimalirniarmata ammalu ikajuqsirutausalimarlutik nunalijuni ammalu aviktuqsimaniujuni imminiiqattaqujinnginnilirinirmut pilirianguliqsimajunut.

NISPS taakkua Inungnik katinngaliqtittisimammata tukisiumaqatigiingningitigut suna pijjutigijauullutik imminiiuinnaqarnirnut attanaqtumiilrutivammangaata, ammalu qanuq nalunaiqtausimavalirunnarajarmangaata ikajurutiksaujaqtunik ammalu piliriaqaralirlutik imminiiuinnaqarnirnut attanaqtumiilriqsimajunut amisuunnginniqaqullugit qanuilingalirniirmut tikisimalirvuvaktunut imminiiurmalirlutik isummiqsimalirutiuvaktunut.

Taakkua NISPS ingirrattiaqtitauningit tunngavviqarniarmata piliriarijattinnut piliriaqaqtiaqtuta ikajuqtigililauqtattinni aqqiisimalirnittigut uvvaluunniit aqqiisimalirniarnittigut tigumiaqtigijaujunik Canada-up, aviktuqsimaniujut, ammalu nunalijut quttingnirijangitigut. Isumavugut atuliqtittivallilini pilirianguliqsimajutigut inulimaat tusaqtitausalirniarmata katujjiniqatutik piliriaqaqtiaqarnittigut. Aturniqarniaqpata sapujjigiasimalirniuvut piliriaqalirittinni tamakkuninga, tavvakautigijuaanngimmata, kiinaujaqtigariaqarniaqtutiklu piliriaqarutiksaniq, ammalu turaarvigigiasimalugit aqqiisimalirniarittigut inuuqatigiiktut ajjigiiktitausalirniiksangita, nunalijumi qanuinnigittiaqtitaalirningita, ammalu piusituqarijaujut kajusijunnaqtitaqullugu.

Amisut Inuit ikajuqsimammata aqqiksuanguvalliattillugu Canada-mi Inuit Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut Parnautinik. Ukua ikajuqatalaulauqtut aqqiksuivallianirmut ilitarijumavakka Inuit Tapiriikkunnut Kanatami (ITK) Katimajingit, Canada-mi Inuit Aanniaqarnanngittuliriniirmut Katimajiralaangit, Alianait Inuit Isumakkut Aanniaqaliqjinnginnirmut Uqaujuigiatillutik Katimajiralaangit, ammalu Canada-limaami Inuit Makkuktut Katimajirjuangit. Taakkua timiqutigijaujut aturniqammariktutigit ikajurniqalaurmata ammalu uqausiksarijaminnik saqqiiqtatlaurningitigut taakkuninga titiraqtausimajunik aqqiksuissimalirunnalauratta. ilitarisimaqataujumavakka Canada-mi Aanniaqsuirtulirijirjuakut; Canada-mi Isumakkut Aanniaqarnanngittulirijikkut Katimajirjuangit; Dr. Allison Crawford Uirijutivaktuliriniirmu ammalu Isumakkut Aanniaqaliqpannirmut Iqqanaijarvianit; Jack Hicks, Ilagijauqataulluni Ilisaijimarik, Nunalijumi Aanniaqarnanngittulirijikkut ammalu Aanniarnaqaqtulirijikkunnit, Saskatchewan Silattuqsarvingani; ammalu Dr. Brian Mishara, Isumatarijaujuq Qaujisarnilirijit ammalu Sapujjigiatikkunni Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut ammalu Aniqtirijunniurmajunut ikajuqtiuvaktuliriniirmut, Montreal-mi Quebec Silattuqsarvingani, tukimuaktiulaurninganut ammalu ikajurniqammariktutigit naammanngitjutiujunut uqaujuigiatilaurninganut sanngittigiatitausalikullugit Parnautit. Kingullirmikili, quviasugutillugit pattaktuqpakka Inuit Tapiriikkunnut Kanatami NISPS-nik uuktauratiurliutillutik piliriaqaqtigijaujut, piliriaqarjuqsimaninginiq taakkuninga parnautinik aqqiksuivallilaurnimut pijariqtitausalirninganut tikittugu.

Nakurmiik,

Natan Obed

2. Naigligiaqtausimajut Isumatait Uqausiksangit

Canada-mi Inuit imminiiqattarningit quvvasiksisimallarlirningat anginiqpauulluni tuaviurnaqsissimammat pijarituqummariulluni piliriaksariliqsimajangini inuuqatittinni ammalu Canada-up quttingnirijanganit pilirianguqujaullariliqsimallugu tiliurtausimalirpuq. Sitamaullutik (4) Inuit aviktuqsimanirijangit Canada-mi (Inuvialuit Angirituqasimaningata Aviktuqsimaninga Nunatsiarmi, Nunavutmi, Nunavikmi Quebec Taqragani, ammalu Nunatsiavutmit Labrador kanangnangani), katittugit qaujimaqtautit Inuit Nunangannik, imminiiqattaqtunut quttingniriliqsimammata 5-nit 25-ngiqtarunnaqtugit quttingnirijauniujunut imminiiqattaqtunut Canada-limaami.

Taimannanganituqamit, Inuit, ajjiqaratik imminiiqattaqtut quttingniriliqaluaqpalaunngikkaluarmata. Silarjuaalimaamiuni, Silarjuarmi Aanniaqarnangittuliririrmut Katujjiqatigiingit nalunajaisimammata imminiiqattarniq angijummariummat kisanilu nuqqaqtautausimalirunnaqtuulluni kikkutuinnani aanniaqarnangittuliririrmi naammanngittuunaliqsimaniummat.¹ Kikkutuinnat aanniaqarnangittuliririrmi tuaviurnaqtuunaliqsimammat Inuit Nunanganni nuqqaqtautausimalirunnaqtuulluni ammalu nuqqaqtautausimalirajaqtuni.

Inuuqatigiiktuni imminiiqattaqtut quttiktummariuningit amiqqarijaullutit piliriaksarijauliqsimammata Inuit Nunalilimaanginni, kisanilu imminiiqattaqujinnginnirmut piliriangujut atuni nangminiq aulatsiniqarvigijattinni tunngavviqatitausimanngimmata ajjiigiiktunut tukisumanirijaujunut ilagijauqatauvannirnut taimaulirutiuvaktunut imminiitunnariaqatunut attanaqsissimalirutiuvaktuni. Tamak-kununga ajjirlagillugu, ajjiigiiktunik, qaujisaqtausimajunut nalunaiqtausimallutik tunngavviqatitaujunut, Inungnut turaangallutik piliriangulirajaqtunik amiqqaqatigiinnginnatta piliriaqarnittinni imminiiqattaqujinnginniliririrmut Inuit Nunalilimaangini tusaumalirutiunaqatunik katinniaqtuta piliriaqalirajarnittinnut.

Taakkua NISPS-nut parnautiliangusimajut niriungniqarmata imminiiqattaqujinnginniliriniq amiqqaqtaulluni Canada-limaami, aviktuqsimanijuni, ammalu nunalilimaani piliriangulirajarningata ilagijauqatititlutik kikkutuinnanik, ilagiingujunik, ammalu nunaqatigiiktunik. Katinniaqtuta piliriaqatigiillirutiksaniq imminiiqattaqujinnginniliririrmut pitaqalirutiunnamata Inuit Nunalilimaanginnit asijirutiunnamalirajaqtutik tamattaulluta qaujimanirijattigut, atuqsimajattigut ammalu qaujisainiaqsimanittigut imminiiqattarniliriniq piliriangulirinaqullugu.

Taimannalirajartuq quvvaqtittigiaqsimalirniqtigut ajjiigiiktunik tukisumaqatigiinnittinnik sunallattaangunirijanginik ammalu takuksaunngittutitigut attanaqtumiiliqpannirmut ilagijauqatauvaktunut imminiiqattarniujunut Inuit inuuqatigiingini, maligaqutitigut tukimuagutiksaliqtittiniqtigut aviktuqsimanijut ammalu Canada-up quttingnirijanginni qaujisaqtausimajunit nalunaiqtausimallutik pilirianguliqsimajunut imminiiqattaqujinnginniliririrmi, ammalu nalunajausimalirniqtigut tigumiaqtigijaujunik ammalu qanullattaq piliriaqatituninginik imminiiqattaqujinnginniliririrmi. Taakkua NISPS parnautiliangusimajut nalunajaisimammata qanuq ajjiigiinngiuqtut tigumiaqtigijaujut aturniaqatutitigut aqqiksuiqatigiiksimalirunnarmangaata atuliqtittiniarnirmi inuusup tamaitiguungallugu piliriaqalirutiunaqatunik imminiiqattaqujinnginniliririrmi.

NISPS-nut parnautiliangusimajut quvvaqtittigiarutiunnamata siammaktitausimalirniksangita piuniqpaujutigut pilirijusiulirajaqtunik imminiiqattaqujinnginniliririrmi, sanarrutiksaliqtittitlutik qaujigiaqtaujutiksaniq pilirianguliqsimajunik, ikajuqataulirlutik Inunnit sivuliqtiaqatutik qaujisarniujut kajusititausimaningitut, sivuliqtiaqatutitlutik ammalu katujjiqataulit maligaqutinik aqqiksuisimalirajarnirmut ikajuqsiniqalirajaqtunik imminiiqattaqujinnginniliririrmi piliriangujunut, ammalu turaangatitaujunut surusiit ammalu makkutit qanuinnngittiaqtuulutik piruqpalliatitauniksangit tunngavviulirnarlutik qanuinnngittiaqtuulutik inuuqatigiinik pitaqaliririrmi.

Nalunaijaqtausimallutik turaarviunasuarajaqtut ammalu piliriilirajaqtangit Inuit Tapiriikkut Kanatami imminiiqattaqujinnginniliririrmi Inuit inuuqatigiingini pilirianguniqarmata 6-ngullutik sivullipautitaksarijaunijuni: (1) inuuqatigiiktut ajjiigiiktitaunirniksanginik pitaqaliqtittigiarnirmut, (2) piusituqaup kajusijunnaqtitauniksangata aqqiisimalirniksamut, (3) kamagijaqtattarlutik piruqsaijuliriniq Inuit surusinginik irnianguninginik, (4) kajusiinnaqtitausimallutik isumakkut aanniaqaliqtailimajuliririrmi pijittirarutiujut atuinnauliqtitaqullugit Inunnut, (5) mamsainiq aksurunaqtukkuurutiuisimanikunit ammalu qiksaarutiunginnaqtunit, ammalu (6) aulajjagiarniq Inuit qaujimaqatugangitigut pijjutigillugit makigiakkannirunnaqtuuningit ammalu imminiiqattaqujinnginniliririrmi.

ilaalu atuni sivullipautitaksaqutitigut iluanni sivummugiaqtittijariaqarniq taimaujariaqallariqtillugit ingirrattaliqtitaqullugu imminiiqattaqujinnginniliririrmi piliriangujut inungni, parnautiliarisimajavut niriungniqarmata tamaitiguuqtitausimallutik, atautsikkuuqtitaullutik pilirianguliqtut tamaini 6-ngullutik sivullipautitaksaujunut tavvatsatuutillugu aturniaqatutitigut mikilligiaqtitausimalirutiksangita quttingnirijausimaliqsimanirnut imminiiqattaqtuliririrmi. Inuit Tapiriikkut Kanatami sivummugiaqtittisimalirniarmata atuni turaarviaksaqutigijaujunu sivullipautitaksaqutitigut piliriaqarnimiktigut nangminiq piliriangunnaqtaminni ammalu piliriaksariliqsimajamiktigut ammalu piliriaqatigalirnarlutik government-gijaujunik ammalu Inuit aviktuqsimanirni katujjiqatigiigijanginik sapujjigiaqtausimaliqtillugit ammalu ikajuqsigauliqtillugit taimaulianiklutik Inuit aviktuqsimaningini parnautiliarisimajut ammalu imminiiqattaqujinnginniliririrmi pilirianguliqsimajut.

3. Sivulinga

Atuni sitamaullutik aviktuqsimanirijangit Inuit Nunanganni tiliuriqattaqsimalirmata amisukallaulluqtunut ukiunut pilirianguliquillugit quvvasiksigiaqsimalirningita quttingnirijaujunut imminiiqattaqtunut Inungni, taimannaikkaluqatillugulu imminiiqattarniq sulituuqutitigijauvaktuni sivulliqpauqataummat inuuqatittinnit, piluaqtumik makkuktuqutittinni. Amisurjuammariullutik Inuit imminiiqututik tuqujjutiqattaqsimalirningit ukiugasauliqtunut angiluammariqtumik aktuisimaniqalirmata inugianngittuullutik inuuqatigiittut inugiangnirijanginik ammalu aktuqtausimajuinnaulluta tamakkunanngat. imminiiqattaqtunut Inuit Nunanganni quttingningita quvvasiksigiaqsimaningit kikkutuinnanut aanniaqaliqtailimajulirinirmi tuaviurnaqsisisammata pigiarngarviulauqtunut tukisiumajattinnut ammalu, tamattaulluta, piliriaksariliqsimajattinnut ammalu asijjiriaqsimalirunnavigijattinni qanuittuuningit.

NISPS-ngujut sanarrutiksaliangusimammata ikajurutiksaulutik nunalijumi pijittiraqtuivaktunut, maligaqutiluqtunut, ammalu government-ngujut piliriaqatigiinnginnit mikilligiaqtausimaliullugit Inunni imminiiqattaqtunut quttingnirijaujut nalikkaulluqtaugiarlutik uvvaluunniit mikiniqsauliqtigiarlutik Canada-miulimaani quttingnirijaujunut. Taassumunga turaarviunasuaqtumut tikisimalirajarniqut ilaqarmata piliriaqalirajarnittinnit iluikkaullutik ammalu amisuilingajuullutik takussaunngittutitugit ilagijauqataujunik pitaqalirutiuvaktunik immiituinnariaqarniginut attanaqtumiilurutiuvaktuni nunaligijatta iluani. Quvvaqtittigiaqsimaniarmata piuniqpaatigut piliriaqarusiuvalluqtut siammaktitaqsimalirniksangita imminiiqattaqujinnginnilirinirmi, sanarrutiksaliqatittilutik qaujigiaqattarnit piliriangunirijaujunut, ikajuqataulirlutik kajusititaqsimallutik inunniit sivuliqtiaqtutik qaujisarniujunut, sivuliqtiaqatittilutik ammalu ikajuqatigiilutik piliriaqatigiilirinirmi maligaqutinik aqqiksuiinirmi ikajuqsiniqatunuk imminiiqattaqujinnginnilirinirnut, ammalu turaangataulutik qanuinnngittiaqtuullutik surusiuqut makkuktuillu pivalliatitaulirniksangita tunngavvigijaulirniarlutik qanuinnngittiaqtuullutik inuuqatigiingulirajauqtunut.

Inuit Nunanganni imminiiqattaqtunut quttingnirijaujut qanuinniqarniujunut nalunaiqsijjutiummata inuusimiktigut ammalu kiinaujaliurasuaqpannirmiktigut ajjigiiktitaunnginniuqunut taimaunginnaqsimaqunut Inuit Nunangannirmiuni ammalu tamainnikasak asinginni aviktuqsimanirijaujunut Canada-mi taimannangi Inuit inuuqatigiiktut aktuqtauvalliasimalilauqtillugit nunaligarviujunut katitauvallisimaliqtillugit nuktiqtitauvalliullutik nunamiutauniminnit atainnaqtumut nunaligijaujunuaqtitaqsimalirninginnut. Inuuqatitta aksururnaqtukkuksimaningit iliqqusiminni atuqpaqtatuqangat asijjiqpalliatitauqatillugu, ilaqatillugit akiraqturtauvanninginik ammalu inuuqatigiiktutit ajjiutitaunngiqattarninginnit nunalijuni, inuusimiktigut pijarituqunuk atuqpalliajutiulilaurmata pitaqalirutiullutik immiituinnariaqatunut attanaqtumiititauvanniullutit nunaligijattinni.

Tamakkua ajjigiiktittinnnginniuqut pijaritujuulluqtittisimammata Inuit pisimaliriaqataminnik pisimalirasukpanninginut ammalu taimannaitsariaqaratik aksuruliqtitauvaktutik inuuqatitta inuusinginni. Ajjigiiktittinnnginniuqut tamatumani pijjutiqarmat pittianngittuullutik, taimannaittinnngitsunnaqtutik ajjigiinngittinirmik inuusingitigut ammalu kiinaujaliurnngitigut qanuilingatittiniujunut pijjutigisimallugit iliqqusituqarijaujut uvvaluunniit asingitigut akiraqtuiniqtigut, ammalu government-ngujut tamakkuninga ajjigiinngittittiniujunuk piliriaqaliqsimannginniginit. Aqqiksuisimalirniq Inuit nalikkaqutitaulirajarningita tukiqarmat nungutitau-simaliqtittinajarningata pittianngittuullutik ammalu taimannaittinnngitsunnaqtutik ajjigiiktittinnnginniuqunuk suurlu iglulirinirmi, ilinniarnilirinirmi, ammalu aanniaqarnanngittulirijutit atuinnaulluqtitauningita nalunaiqsijjutiisimalirtik uqausitta, piusituqatta ammalu kinaunitta aturniqatununginik.

Canada-up Government-ngat imminiiqattaqujinnginnilirinirmi piliriangujut Inuit Nunanganni piliriaksarijaujunuk ilitaqsimaliriaqalirmata ammalu piliriaqalirlutik pilirianguliriaqatunuk. Isumaginasugiamikluunniit ajurnarmat qanuittitauajarmangaalliit pilirianguqariaqalirajaqpata taimannaittut nunalijumi qallunaat nunanganni Canada-mi inugiangniqatunut Inuit Nunangattitut aksururutiqliqsimajuqatut imminiiqattarniginut quttingniqatuuullutik.

Canada-miut tigusiisimalilaurmata ammalu nalunaiqsisisimalilauqtutik Canada-mi Killisinaqtikkut 94-ngullutik Pilirianguliqusimajanginik piliriaqalirniarnirminnik saimmaqatigiikpalliatittinirmi Canada-up pilirinnisilauqtanginik aqqiksuiavallialaurnirmi amisuinik inuuqatigiiktutik ajjiunngittittiqattalilaurnir Inungni, Iqqilingni, ammalu Allangajuni nunaliaqatunuk. Killisinaqtikkut tiliurisimalilaurmata Canada-up Government-ngat Nunaqqaarsimajunik Canada-miunik piliriaqatigaliqullugit ilakuuniqarviujut aanniaqarnanngittulirinirmi qanuilingaliqtittisimallutik nunaqqaarsimajut ammalu nunaqqaarsijuunngittut nunaligini iluikkaruqtitauqullugit, ilaqatillugit imminiiqattarnilirinirmut piliriaksaujut.² Kisianilu isumaksailuannngittuullutik iliqqusirijauliqsimaningit Canada-up Government-ngata imminiiqattarnilirinirmut Inuit Nunanganni piliriaksarijaujunut asijjiqtausimaliriaqallariput Canada-up nunarjuangani saimaqsimaqatigiingniq pitaqalirniarniqat.

Aviktuqsimaniujut ammalu nunaligijaujut quttingningatigut, taakkua NISPS-ngujut sanarrutiksaummata tamaitiguuqtitausalutik tukimuagutiksaqattittiniarnirmut ammalu ikajursiniqarlutik taimaulianiktunut aviktuqsimaniujuni imminiiqattaqujinniginnilirinirmi piliriangujunut ammalu parnautigijausimajunut, ammalu tusaumatittijutiulutik aqqiksuivallianirni nutaangullutik Inunnik sivulitqitaqtutik piliriangujirumajunut. Quvvaqtittigiasimavut qaujisqausimajunit nalunaiqausimajunik, Inunnut turaangati-tausimallutik piliriangujunut imminiiqattaqujinniginnilirinirmi nalunaijaisimaniqtigut sivulliqpautitaksaqutigijaujunik sapujjigiasimaniirni anginiqpaujumi aktuisimalirajaqtunut imminiiqattarniup nuqqartitausalirajarningata. Taakkunani Parnautiliangusimajuni, atuni sivulliqpautitaksaqutiujut nalunaiqausimajunik turaarviksaqattitausimammata ammalu qanuq pilirianguniarningita qaujigiasimaniirni sivummugiaqtittisimalirinnittinnut piliriaksaujuni.

Imminiiqattarniup nuqqattitausalirunnarninga piliriangusimalirunnattiarmit, kisanilu ingirrattiaqtittisimanajarnivut piliriaksattinnik tunngavvigarajaqtuni piliriagarumattiarinnittinnik inuusilirinirmi ammalu kiinaujaliurasuaqpannirni ajjigiiktittinniginniuju aksuruli-rutauvaktutik amisunit ilagiingujunit piliriaksauninginik ammalu sunat pijjutigillugit qanuilingaliqsimanivuktunut imminiiqattaqtunit amisunnguqpalliallutik attanaqtumiilirutiuvaktunut. Nunaligijaujuni aanniaqanngittiaqtunik ammalu naliqqariingniqatunik pitaqalikkanniqtittijunnaratta Inuit surusingit papatauttitiaqtulirningitigut piruqsajauinirminni, singajigajauinirminnit makkuktun-guqsimalirninginut tikillugit, ilagiingujuni ammalu nunaqqatigiiktut ikajuqsisimaniqatuni qanuinnigittiaqtuulutik pivalliani-qattittijariaqarninik. Kinatuinnaq imminiirluni inuusirminik tuqujjutiqaraangat, qaujimagattigu inuusingani ilinganniuju atisu-ruqpalliasimalilaurningata ammalu qanuiliriniujut pijjutigillunigit isumaliuqsimalilaurningata inuusirminik kipisisimalirumanirminut.

Inuit upinnammariktuummata makigiakkannirunnarningit, ammalu atuni tamatta makitajutiqaratta sivulivinnit tuingini inuuqatigiunngattialauqtut ukiuqtaqtutta avatinganit taimannganituqammariilungmit. Aksurunaqtukkuursimanirmiktigut piviksaaq-lirutiksattinnik kajusigiarutiqalauqsimammata ammalu kajusiinnariaqsimallutik uvagut Inuujujut uumajunnaqulluta inuusiqarun-nariaqulluta; taimannattaup piliriniqariaqaqpugut taakkuninga pimmarutiullutik piliriaksauliqsimajunik piliriqaqisimaluta.

Sivullit nappangit NISPS-ngujuni nalunaijaisimammata qaujisainirmi nalunaiqausimalilauqtunik aturniaqatutigut imminiiqat-taquinnginnilirinirmi piliriangujirunnaqtunik qimirruiniqtigut immisiitunnariaqatutik attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauqataujunik ammalu mianiqsisimalirutiunajaqtunut ilagijauqataujunik. Nalunaijaisimavut qaujisainirmi nalunaiqausimalilauqtunik ikajuqsini-qatutik piliriariqisimajattinnik imminiiqattaqujinniginnilirinirmi turaarviqarnittigut taimannganituqaa aksurunaqtukkuursimanirnit, inuusirmi ajjigijautittinniginnirnit, ammalu kinguvaariiktut aksurunaqtukkuurpalliavanningita, surusitullugit aksurunaqtuk-kuursimaniujunit, ammalu isumakkut ammalu ungatiluanganut aksurunaqtukkuurutiuvaktut aktuisimaniingita Inuit inuusinginni. Nalunaijaisimajivut qanuq mianiqsisimajutiujunut ilagijauqataujut atuqtaujunnarmangaata piluarunniiqtitausalirajarningita ilaakkuurtutik inungni ammalu inuuqatigiiktuni imminiitunnariaqatutik attanaqtumiiliqpaktuni.

Tuglirillugilli nappangit NISPS-ni nalunaijaisimavut 6-ngullutik sivulliqpautitaksaujunik piliriangujiriaqatuni ammalu kiinaujatigut qiturngiuqtitaulirunnaqtunik nalunaijaqsimajattinnik taimaujariaqatutullutik tukimuagutiksauniaqtunut aviktuqsimaniujuni ammalu nunaqqatigiiktuni imminiiqattaqujinniginnilirinirmi piliriangujigiasimajunut Inuit Nunanganni. Tamakkua sivulliqpautitaksaqutiujut ukuanguvut: (1) inuuqatigiiktut ajjigiiktitaulirniksanginginik, (2) piusituqaup kajusijunnaqtitauniksangata aqqiisimalirniksamut, (3) kamagijaaqtiallutik piruqsaijuilrniq Inuit surusinginik irnianguninginik, (4) kajusiinnaqtitausimallutik isumakkut aanniaqaliqtai-limajulirinirmi pijjittirutiujut atuinnaulititauqullugit Inunnut, (5) mamsainiq aksurunaqtukkuurutiuisimanikunit ammalu qiksarutiunginnaqtunit, ammalu (6) aulajjaigiarniq Inuit qaujimajatuqangitigut pijjutigillugit makigiakkannirunnaqtuuningit ammalu imminiiqattaqujinniginniliriniq.

Ilagiingujut surusirijaminik piruqsaijunarmata qanuinnigittiarniaqtumik ammalu ikajursiniqatutik avatiqattittisimalutik aanniqtiri-turauppanngittuni. Angajuqaangujut surusirnut ammalu nunaqqatigiiktut pitaqaliqtittijunnarmata surusirnut sanngittiaqtuullutik attataqsimanirnik Inuit piusituqangannut ammalu aturniaqattitanginnut ammalu ikajurlugit pivallianiqaliriarningini makigiak-kannirunnaqtuullutik inuusiqalirutiksanginginik, aksurunaqtukkuupakkaluarlutik ammalu asiujivakkaluarlutik inuuqatigijaminik, inuusingit pijjutiksaqatitauqullugu ammalu miksiqattiaqtunik pitaqatitauqullugu.

3.1. Sunat pijjutigillugit Canada-mi Inuit Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut Parnautiliarisimajangit Pitaqariaqarmangaata

Amisuniqsait Inuit nunaligarmata 53-ngujuni nunaligijaujuni sitamaullutik (4) aulatsiniqarviujunit, katillugit 35%-ngit Canada-up nunaqarjuangata angininganirmungullutik ammalu 50%-ngit nunagijaujut tariup sigjagijanginniittutik. Maligaqutigijaujut ammalu aanniaqsiurtilirijjutiit atuni aulatsivviujuni ajjigiinnigimmata, ilaqaqtutik aulatsivviujut piliriaqarusirijanginik imminiiqattaqujinnginnilirinirmut. imminiiqattaqujinnginniq amiqqartaulluni sivulliqaupautitaksauliqsimavut Inuit Nunanganni, kisianilu maannaujumi pilirianguliqsimajut tunngavviqaqtitausimanatik amiqqartaullutik, qaujisainirnut nalunaiqtausimajunut tukisiumanirnik qaujimajaulianiktunut attanaqtumiilrutivaktunut ammalu mianirijausimalirutinut ilagijauqataujunik imminiitunnariaqaqtunut pilirinirni tunngavviqaqtitausimanatik ajjiiktunik.

Canada-mi Inuit imminiiqattaqujinnginnilirinirmut parnautiliarisimajangit inangirutiunasunngimmata nunalijumi ammalu nunaq-qatigiiktuni pilirianguliqsimajunut imminiiqattaqujinnginnirmut; taimauliqtitausimavulli aaqiksuisimalirajarnirmut tukisiumalirutiksani ammalu atuliqtittijutiksani tusaumaqattautilirajaqtunut ammalu piliriaqatigiilirajarningita tigumiaqtigijaujut. NISPS-ngujut atuliqtittisimammata katinnganiqaqtuullutik, Inunnut sivuliqtigaqtutik piliriaqalirnimut taakkuninga tuaviurnaqsisimallutik, Inuit Nunalilimaanginni piliriaksaqaalluliqsimajunik. Tamattaulluta qaujimanirijattinnik, atuqsimajattinnik, ammalu qaujsaqtasimajuqtittinnik imminiiqattarnilirinirmi, piliriaksauliqtunik aaqqiisimalirutiummata. taimannailiqtitausimavut imanna:

1. Quvvaqtittigiasimalirniqtigut ajjiiktumik tukisiumaqatigiinnittinnik sunallattaangunirijanginik ammalu takuksaunngittutigut attanaqtumiilqpannirmut ilagijauqatauvaktunut imminiiqattarniujunut Inuit inuuaqtigiingini;
2. Tukimuagutiksani maligaqaqtittinnik aviktuqsimanijut ammalu Canada-up quttingnirijangitigu qaujsaqtasimajunit nalunaiqtausimallutik piliriaqaliqsimanirni imminiiqattaqujinnginnilirinirmut;
3. Nalunajausimalirniqtigut tigumiaqtigijaujunik ammalu qanullattaq piliriaqatigiuninginik imminiiqattaqujinnginnilirinirmi; ammalu,
4. Nalunajaisimaniqtigut qanuq ajjigiinnigiuqtut tigumiaqtigijaujut aturniqaqtutigut aaqiksuiqatigiiksimalirunnarmangaata aturniqarniqsatigut imminiiqattaqtut nuqqartitausimaliqtullugit.

Nalunaijautit 1: (qanuq NISPS-ngujut asijjiisimalirunnarnirnik aaqqiisimalirunnarningat) aturmata uukturauiqaqtutik iglulirinirmik nalunaiqtaujutigigigiatuq qanuq NISPS-ngujut piliriaqarutiulirunnarmangaata ilinniaqtittisimalirajarnirmut maligaqutilirinirmi pivalliajulirinijunut naammangniqsatigut qanuillattaarniujunik aktuqtausaraittuullutik surusirnut ammalu ilagiingujunut aaqqiisimalirarnirmi.

Asingit aulatsiniqarviujut aaqiksuisimalirmata ammalu atuliqtittisimaliqtutik imminiiqattaqujinnginnilirinirmi parnautinik pilirianguliquillugit imminiiqattaqtut quttingnialualiqsimaningini mikilligiaqtitausimaliqtullugit imminiiqattaqtunut quttingnirijaujut.³ Aturniqaqtutigut Canada-mi imminiiqattaqujinnginnilirinirmut parnautiliangusimajut amiqqaqataummata qanuittuuniujutigut piliriangulirajaqtunik: sivuliqtiksagaqtittisimallutik, imminiiqattaqujinnginnilirinirmut pilirianguliqsimajunik ilauliqtittisimallutik parnautiminni inuusilirinirmut iqqanajarvigijaujunik ammalu imminiiqattaqujinnginnilirinirmut piliriaqtuijunut (suurlu ilinniarnilijini, aanniaqarnangittulirijini, maligalirijini), nalunaiqsisimallutik piliriaqarusiulirajaqtunik tukisiumajauliqtullugit sunat pijjutigijaujut imminiiqtaqaqtattarningata inuuaqtigijattinni ammalu sapujugiarutiksani aaqjiumaliqtittisimallutik piliriaqarusiunaqtunut, atuliqtittisimallutik qaujimajaulianiktunik turaangallutik imminiiqattaqujinnginnilirinirmut piliriani (qaujsaqtasimajunut nalunaiqtausimajunit ammalu piuniqpaujutigut piliriaqarusiuvaktunit), ammalu attataqtisimalirnikkut nunaqatigiiktunut ammalu nunalijuni katujjiqatigiigijaujunut.

Scotland-miut ammalu Quebec Province-ngat (ilauntinnagu Nunavik), mikilligiaqtittisimalirmata imminiiqattaqtut quttingnirijanginik aaqjiumanialiqtittisimanirmiktigut imminiiqattaqujinnginnilirinirmi piliriangujunik aaqiktausimalirunnalauqtunit parnautiliuqsimanirmiktigut. Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut parnautiliangusimajut pimmarijutigut imminiiqattaqujinnginnilirinirmut sanarrutiksaliangusimammata.

Asingini nunarjuarjaujuni, piluaqtumik New Zealand-miut ammalu Australia-miut, aaqiksuisimalirmata Nunaqaqqaarsimajunut turaangataullutik imminiiqattaqujinnginnilirinirmut parnautinik, ilaalu tamakkua pilirianguliqsimajut qanuilingalirningita ilukkaujumi qaujigiatasimanngikkaluarmitillugit sulii. New Zealand-mi, Waka Hourua, ikajuqtigiiktutik piliriaqatigiarngit government-gijaujut ammalu Maori-ni ammalu Pasifika nunaqaqqaarsimajuqtingita, aaqqiisimalilaurmata ammalu piliriaqarutiksani kiinaujaqtiksagaqtitausimalilauqtutik sivuliqtulirutiksanginik imminiiqattaqujinnginnilirinirnik Maori-ni ammalu Pasifika-ni nunaqaqqaarsimajuqtingini. Ilaaluttauq aaqjiumaniquaqtitausimagaluaqtillugit anginiqsauullutik nunarjuangujumi parnautiliangusimajunut, Waka Hourua piliriangujuq Nunaqaqqaarsimajunik sivuliqtigaqtitausimavut. Ukiuqtartumiut isumagilugit, Akukittumiut akukittumi imminiiqattaqujinnginnilirinirmut parnautiliuqsimajuqtinik aaqqiisimammata piliriaqarutiksaminik inugiangniqpauullutik inuqtigijaujuni. Inuit Canada-miuttauq nangminiq Canada-mi ammalu aviktuqsimanijuni imminiiqattaqujinnginnilirinirmut parnautiqaliriarivut. Taimanna kiani ilagijauqataujut nalunaiqtausimallutik atuqsimajattinni ammalu amisuiligallutik pijjutijut piliriangulirunnarnarmata.

Nalunaijautit 1: Qanuq NISPS-ngujut asijjiisimalirunnarnirnik aaqqiisimalirunnarningat

Qanuq NISPS-ngujut asijjiisimalirunnarnirnik aaqqiisimalirunnarningat

Igluliriniit ammalu qimaavviit qimirrujauningit ukturautigijauullutik qanuq NISPS-ngujut imminiiqattaqtut amisuuninginik mikilligiaqtittijunnarmangaata

NALUNAIQTAUSIMANINGIT

Inuit surusiutillugit (nutarautillugit) ilijjaqsuanguvalauqtut anginiqsaujumik imminiituinnariaqarningita attanaqtumiilirunnarmata taikkunanngat ilijjaqsuanguvalaunngittunit surusiutillugit.¹ Nunavummi, suurlu, Inuit imminiiqtutit tuqujjutiqalauqtut qaujjausimalilaurmata nalunaimmariktumik timimiktigut aanniqtirtauvalauqsimaningita uvvaluunniit qunujunniatqauvalauqsimaningita surusiutillugit.²

MIANIRIJAUSIMANIRNUT ILAGIJAUQATAUJUT

Qanuinnngittiarnaqtumi iglumiatigii piruqsasimaniq mianirijausimanirnut ilagijauqataummat imminiiqattaqujinninnirmut, mikilligiarutiullutik Inuup inuusini atuqpallialuniuk imminiirumalituinnariaqarninganut.

CANADA-MI INUIT IMMINIIQATTAQUJINNGINNILIRINIRNUT PARNAUTILIARISIMAJANGAT (NISPS)

NISPS-ngujut sanarrutiksaummata Inunnut atuqtaujuunaqtutik pisimaliriarnirminni kiinaujanik piliriaqarutiksaniq iglulirinirmut ammalu qimaavviksalirinirmut ammalu surusiujut ilagiingujullu qanuinnngittiaqtitaujuunaqullugit. NISPS-ngujut maligaliuqtinut tukimuagutissaugivut turaarviksaqattaliqittiqullugit, ikajurniqarajaqtunik ammalu aktuisimattiaqtunik kiinaujaqtunik qiturngiuqtittilirajarnirmut imminiiqattaqujinninnilirinirnit.

ASIJJIRIARUTIUJUNNAQTUNIK AAQKISUISIMALIRNIQ

NISPS-ngujut tukimuagutissaummata qanuq kiinaujaqtissait sanirvaktuavanniarmangaata pilirianguqullugit nunaligijattinni imminiiqattaqtunut pijjutigijauqasiutivaktut.

QIMAAVVIIT AMMALU QANUINNNGITTIARNAQTUT

Amisut ilagii aanniqtigtauvaktut angirrarijamminni asianut qanuinnngittiarnaqtumut upagutivviksaqaqpangimmata pijjutigillugu qimaavviktaqaqannginningata ammalu iglurjuaqtaqarani atuinnautitaujunik.

MALIGAIT

Maligaliuqtuijut qaujigiaqpammata qanuq kiinaujaqtiksaujut sanirvaktusimavammangaata atuqtauniaqtutik iglulirinirmut ammalu ilagiingujut aanniqtiriturauppannginit qimaavviksanut, kisianilu tukisiumannngituinnariaqarmata qanuq igluliriniq atavviqarmangaat aanniqtiriturauppannirnut ammalu imminiituinnariaqatutik attanaqtumiiliqpaktunut.

¹ Vincent J. Felitti et al., "Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study," American Journal of Preventive Medicine 14, no. 4 (1998): 245.

² Eduardo Chachamovich and Monica Tomlinson, Learning from lives that have been lived: Nunavut Suicide Follow-Back Study 2005-2010 (Montreal, QC: Douglas Mental Health University Institute, 2013), 32.

3.2. Nutaatigut Pilirianguqsimajut Imminiiqattaqujinnginnilirinirmi Inuit Nunanganni

NISPS-tigut, ITK-kut tamaitiguungallugu piliriaqalirutiunaqatunuk imminiiqattaqujinnginnilirinirmi turaangatitaullutik sapujjigiarutiuvagaqatunut ammalu ikajuqtaujutiksani atuinnaujuqaligtittisimaqullugit inuusinginni mikijuutillugit sulit taikkua Inuit tikisimaliqpagajarningit imminiurmanirmut isumaqaqattalirajarnimut pitaqannginnisaujumaqullugit. Amisut Inuit aturniqammariktutigit aksururutiqaqtutik piliriniqaqsimammata imminiiqattaqujinnginnilirinirmut inungni piliriangujutigut, piliriangukainnaqaktutigit ammalu piliriangukurumaniqtigut turaangatitauvaktutik ajjigiinngiuqtunut piliriaksakallauliqsimajuni. Pilirianguqsimavaktut maliktitaqattalaurmata piusituqarijaujunik-nalunaiqsisimaniqtigut sapujjigiarutiksani, imminiiqattaqujinngittutik tusaumaliqtittigiarutiuvaktutik, ammalu piliriangukainnaqaktutik ilinniaqtittisimalirajarnimut imminiurumaliqtunut sapujjiilurajarnimut makkukuit niriungniqarunnarmata ammalu makigiakkannirunnaqtuuningita ammalu inuusirminnut aturniqarajaqtunuk ajurunnisajauvagutiksani. Atuni tamakkua ajjigiinngiuqtutik pilirianguvaktut aturniqammariktuullutik pilirianguvammata imminiiqattaqujinnginnilirinirmi kisanilu, ungasiktumiutauillugit, mikilligiarutiujunnaratik Inuit Nunangannirmiut imminiiqattarningita.

Taakkua Parnautiliangusimajut qaujisagausimajunit nalunaiqtausimalilauqtunut tunngavviqaqtitausimalutik piliriaqalirutiksani imminiiqattaqujinnginnilirinirmut isumagijaqaqsimagivut Inuup ilaakkuuqtup inuusilimaangani atuqpallianajaqtanginik, ilaqaqtillugu qanuq ikajuqtausimajunnarajarmangaata ilagiingujut ammalu ilaakkuurtutik Inuit aksurunaqtukkuusimalilauqtut qaujimagattigu imminiitunnariaqarningita attanaqtumiilurutiuvanningittattaq. Piliriaqarutiksarijavut ammalu piliriarijavut turaangatitauillugit ikajuqsigausimalirniksangita ilagiingujut ammalu qanuinnngittiarnaqtumi piruqsaisimalirajarnimut Inuit surusinginik anginiqpaujumik aktuisimalirunnarmata Inuit tikisimaliqtitauvaqunagit imminiuriamik isummiqsimalirajarninginut. Inuup kinatuinnaup inuusirmini atuqsimajangit, piluaqtumik sulit mikijuutillugit, aqqiisimalirutiuvammata qanuq imminnik nangminiq isumagijaqaliqpanninginut ammalu nani silarjuattinni iniqaraluariaminnut, ilaqaqtillugit qanuq aksurunaqtuni tikitausimalirutik aniguiqsimalirasukpagutiksanginut.

3.3. Imminiiqattarniujut Inungni Quttiksisimalualirningit

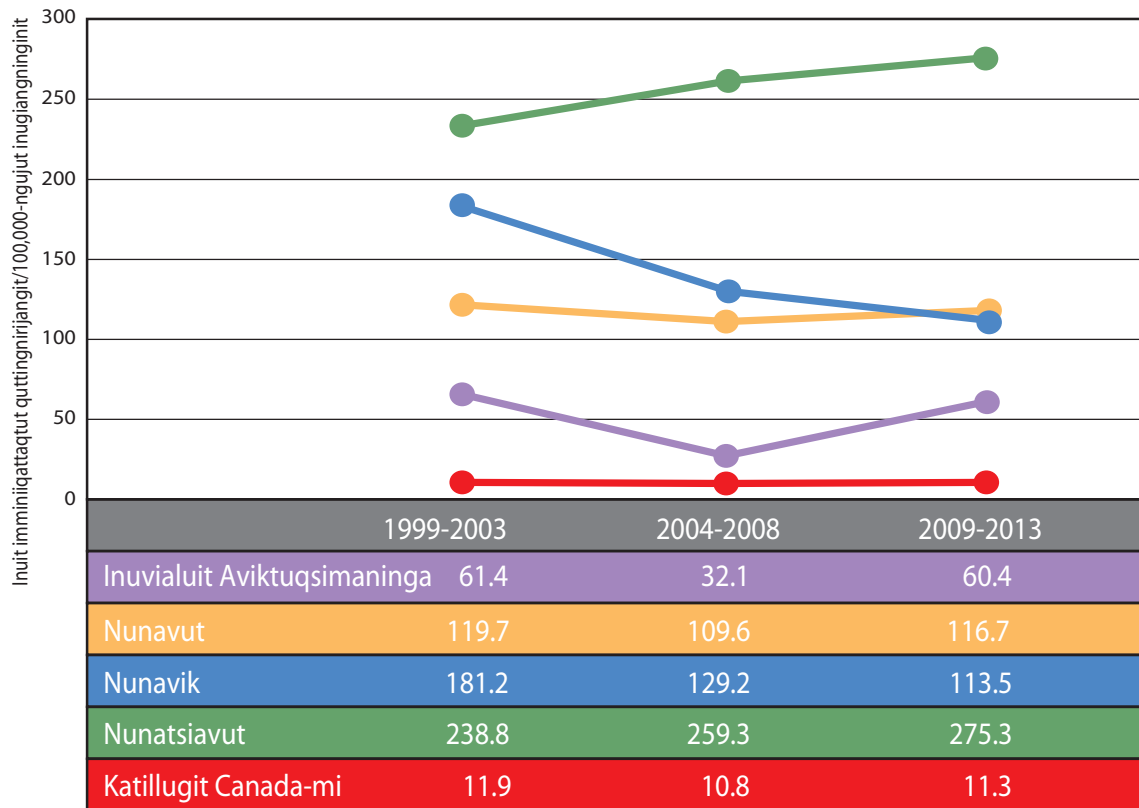
745-ngujut Inuit imminiiqtutik tuqusimalilaurmata ukiut 14 atuqpallianingini 1999-mit 2013-mut Inuit Nunanganni. Tamatuma amisukallaulutik tuqusimaliqtut imminiiqtutik aktuisimaninga inugiangniqaqtunut 60,000-nik tukisimaliqtitautsiarianga ajurnarmat. Quksallannammaringnisauvuq qaujigiamik qanutigi imminiiqtutik tuqujjutiqaqaktut quttingnirijangit Inungni asijjiluaqsimannginningita.

Nalunaijautit 2: (*Imminiiqattaqtut quttingnirijangit, Inungni Inuit aviktuqsimaninginni ammalu katiluktaaqutit inugiangnirijanginit Canada-mi 1999-2013*) takusautittisimavut imminiiqtutik tuqujjutiqaqalauqtut quttingnirijanginik Inungni aviktuqsimaniujuni ukiungit 1999-2003, 2004-2008, ammalu 2009-2013 atuqtillugit.

Taimausaalauqtilluguli ukiut 5 atuqtillugit iluani, 2009-2013-mut, Canada-miut imminiiqtutik tuqujjutiqaqsimaningita quttingningit 11-ngulauqput atuni 100,000-ngullutik inugiangniqaqtuni. Inuit Nunanganni, quttingnirijaujut 60-uqattalauqput atuni 100,000-ngullutik inugiangniqaqtuni Inuvialuit Aviktuqsimaningani 275-nut atuni 100,000-ngullutik inugiangniqaqtunut Nunatsiavutmi. Nunavikmi ammalu Nunavutmi quttingnirijaulauqtut taakkua ukiut atuqtillugit atuni 10-ngiqtarunnarniqalauqput Canada-limaamiuni quttingnirijaulauqtunut.

Qanuilingaliqpalliani quttingniujunut aviktuqsimaniujunit ajjigiiqattanngimmata 14-ngujut ukiut atuqpalliasimaningini. Nunatsiavutmi, imminiiqtutik tuqujjutiqaqattalauqtunut quttingnirijaujut quvvasilaurningit quvvasingnisauliqsimavut Nunavikmiunit, quvvasingningilli mikillivalliangaaqsimammata. Nunavutmi ammalu Inuvialuit Aviktuqsimaningani quttingnirijaujut ajjigiinngiurniqsaulaurmata. Nunavutmi imminiiqtutik tuqujjutiqaqsimajut quttingningit mikilligiararjuksimalauqput quvvasiksigiakannilauqqaaratik; Inuvialuit Aviktuqsimaningani, quttingnirijaujut mikilligiqsimalilauqput nappalluunganik 32-nut atuni 100,000-ngullutik inugiangniqaqtunit utiqsimaliqqaaratik 60nut atuni 100,000-ngullutik inugiangniqaqtuni. Canada-miulimaani immiquuqtutik tuqujjutiqaqsimajut quttingningit mikilligiqsimalilauqput 12-nit atuni 100,000-ngullutik inugiangniqaqtunit 11-nut atuni 100,000-ngullutik inugiangniqaqtunut taakkua ukiut atuqpalliatillugit.

Nalunaijautit 2: Imminiiqattaqtut quttingnirijangit, Inungni Inuit aviktuqsimaninginni ammalu katiluktaqtugit inugiangnirijanginit Canada-mi 1999-2013

Ujjirilugu: Tamaini inugiangnirijaujuni inuuqatigiiktunut quttingnirijaujut nalauttaqtausimammata ukiunginut 2001, 2006, ammalu 2011. **Pivviusimajut:** i) inuit tukisigiarviksaqutinginit aaqiksuqtaulaqtunut pijjutigillugit ITK-kut J. Hickey-mit; u) Katillugit Canada-mi tukisigiarviksaqutinginit - Canada-mi Naasaijirjuakkunnit, Titiraqtausimajut 102-0552 - Tuqusimajut ammalu tuqujjutigijautuinnariaqatunut quttingnirijaujut, aaqiksuqtausimallutik inuuqatigiiktunut pijjutivaktunut ammalu angutiujunit/arnaujunit, Canada-mi, puraavinsiujuuni ammalu aviktuqsimaniujuni, ukiutamaat.

Ilaalu 20%-ngit katiluktaarlugit inugiangniqaqtutik inuuqatigiiktut silataani Inuit Nunangatta nunaqaraluaqtillugit, naasaqtausimallutik tusagaksaqutitaqanngimmat pijjutiaqtunut qanuq quttingniqaqtigiangita imminiiqtutik tuqujjutiaqsimajunut inugiaktunirmiungullutik inungnik. Qanuillaringninginut nalunaijaqtausimajutit pitaqanngimmat qaujigiarutiujunnarajaqtunik imminiiqtutik tuqujjutiaqsimajut quttingnirijangita Inuit nunaqatunut silataani Inuit Nunangatta pijjutigillugu tuqujjutinginut nalunaiqsijjutiit puraavinsiujuuni nalunaikkutaqatitauvanngimmata kikkunnik inuuqatigiiktunirmiungugiangita taimannali aviktuqsimanirni nalunaijaqtausimavakkaluaqtillugit.

Ilaalu imminiituinnariaqatutik attanaqtuniiliqsimajut quttingniqsauinaraaluaqtillugit Inungnut angutinut ukiuqaqtunut 15-nit 29-mut, quttingnirijangit 40-iqtarunnaqtuullutik Canada-limaamiuni quttingnirijaujunut ilangini Inuit aviktuqsimaningini, makkuktut arnait attanaqtumiiliqpammijut quvvasiksivallianiqarivut imminiirasulaurningit attanaqtumiiliqattaqtuni.

4. Aturniaqatutigit Imminiiqattaqujinnginnilirinirmi Piliriangulirunnaqtunut Nalunaiqtausimajut

Aturniaqatutigit imminiiqattaqujinnginnirmut piliriangujut mikillisimaliqtittijariaqarmata imminiitunnariaqatutik attanaqtumiinniuliqpaktunik, angiglivalliatittisimalutiklu mianirijausimalirutinut ilagijauqataujunik ammalu makigiakkannirunnarniginik ilaakkuurtut Inuit, ilagiingujut, ammalu nunaqqatigiiktuit piruqpallianiaqatittimmutik.⁴ Attanaqtumiilirnirmut uqarusiq pijjutiqaqtitaavut Inuup inuusirmini aanniaqalirutilirajarningit uvvaluunniit tuqujjutigituinnariaqattinginut qanuilinganiujunnaqtut angigligiaqsimaliqaqpanningita. Imminiitunnariaqatut attanaqtumiiliqsimaniq avatigijanganittunut, atulauqtanginut, iliqqusijunut, uvvaluunniit sivulimininngaaqsimajunit ilaqarunnarmata. Uqallausirilugu, mianirijausimalirninrmut ilagijauqatauvaktut pijjutiqaqpammata sunatuinnanik Inuup aanniarniaqalirunnarniginik uvvaluunniit tuqujjutigituinnariaqattinginik mikilligiatittisimalirajarnirmut. Mianirijausimalirninrmut ilagijauqataujut taimauliqtausimajunnaqput avatigijanganit, atuqtanganit, iliqqusijunut, sivuliminit qanuilingajjusiuavaktunit, uvvaluunniit qaujimajunngittumit pijjutiujumit.

Makigiakkannirunnarniq uqarusiup tukiinga nalunaiqtaujunarmat ajjigiinngiuqtutigit. Makigiarunnarniq tukiqarmat aqqigia-riarunnarnirmik uvvaluunniit piruqsimalirunnarnirmik aksuruliqsimagaluarluni uvvaluunniit aksurunaqtukkuuraluarluni. Makigiarunnarniq tukiqarivut piliriaqarutiksait piruqpalliajunnarniginik amisunnguqpalliatitautillugit mianirijausimanirmut ilagijauqataujut, ilaanni taijauvaktutik aanniaqaliqtailimanirmut nangminiaqutigitajunuk (pisimajaujunuk), ikajurutuqatauvaktunut naammattiaqtumik isumangata qanuinnigittiarutiksanginut, angiglivalliasimaninganut aksururutigiliqsimajaminik uvvaluunniit aksurunaqtukkuurnirmik aniguijutiqarunnarninganut, ammalu makigiarunnautiminik piruqtittivallialluni iliqqusiqalirnikkut (suurlu inuusilirijinit ikajuqtaujumanirmut ammalu tukiqatitunut piliriangujunut ilagijauqataulirninrmut).

Taakkua ataani aviktuqsimanirni, nalunaijaisimavugut ammalu uqallausirilutigu amisurlaullutik attanaqtumiilirutiuvaktunut imminiirluni tuqujjutiqarunnarnirmut ilagijaujunuk (takulugit **Nalunaijautit 3: Imminiitunnariaqatut attanaqtumiiliqpanningit ammalu mianirijausimanirnut ilagijauqataujut Inungni Canada-miungujuni**). Qanuq tamakkua attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauqataujut attataqsimaqatunngit imminiiqattaqtunut inuuqatittinni aqqiiijutiummata qaujisainirmut nalunaiqtausimalilauqtunut tunngavvigi-jauniqatunuk NISPS-ngujuni sivulliqauputitaksauktuujuni, ilaqatillugit nalunaiqtausimallutik turaarviujumajunik ammalu piliri-angulirniaqtunuk atuni sivulliqauputitaksauktuujuni. Attanaqtumiilirutiuvaktunut imminiitunnariaqatunut ilagijauqatauvut atuqtausi-
simajut, qanuittuqalaurinrmut uvvaluunniit ilinganniuliqpaktunut qaujisainiaqatut attataqsisimalilauqtanginut imminiiqattaqtunut iliqqusulipaktunut inuuqatigiiktuni. Tamanna tukiqarpuq Inuit inuusirminnik kipisilauqtut imminiiqtutik ajjigiirlaktunik qanui-lingalirniqaqpanningita, ilaqatillugit taimannganituqav uvvaluunniit kinguvaariiktut aksurunaqtukkuuqpanninginnik, ajuqsalua-
nirmut ammalu ajjigiiktitaunnginniujunit inuuqatigiiktuni, ammalu surusiit ilijjaqsuanguvanningita. Kisianilu, imminiiqpaktunut sunallattaat ilauvanningita ilaakkuurtunut quttingnirijaujuni nalunaiqtausimajunik pitaqanngimmat, ammalu Inuit aktuqtausi-
maniqatut atautsimit ungataanulluunniit attanaqtumiilirutiuvaktunit sivuniriniaqataminni imminiirlutik tuqujjutiqarumaarningita qaujimajunngimmata.

Imminiiqattaqujinnginnilirinirmut piliriarijavut tunngavvikuqatitavut tukisumanittinnik attanaqtumiilirutiujunnaqtunut ilagijau-juvaktunut taimauqataujunut nunaligijattinni ammalu qanuittut pijjutigillugit amisunnguriaqsimalirunnarniginik ungitluanganut aksuruliqsimajjutiujunnaqtutik Inuup inuusingani. Pimmariuluarmat ujirijaujariaqarninga attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauqataujut nalunaiqsimaliqtavut taakkua ataani amisuuluannigikkaluaqtillugit, taimaunginnarmata sulil nunaligijattinni attanaqtumiilirutiuvaktut.

Nalunaijautit 4 (Inuuqatigiingujuni qanuq attanaqtumiiliqpaktut amisunnguriaqsimaliqaqpanningita) nalunaijaisimammata qanuq Inuit aktuqtausimaniiqarunnarniginata naammannigittutigit singaigijautillugit pigiarviqarlutik, ammalu qanuq imminiitunnariaqarnirmut attanaqtumiiliqpaktut amisunnguriaqsimalirunnarniginata Inuup inuusingani aktuqtauvanningit aksurunaqtunit kajusititausatillugit. Nalunaijaisimavut qanuq imminiiqtuqaqtumit qaujisimaninga attanaqtumiilirutiujunarmat imminiitunnariaqarninganut tunngav-
vigijaulirluni quttingnirijanganut imminiitunnariaqarnirmut attanaqtumiilirutiuvaktuni nunaligijattinni.

Nalunaijautit 3: Imminiituinnariaqaqtut attanaq tumiiliqpanningit ammalu mianirijausimanirnut ilagijauqataujut Inungni Canada-miungujuni

Imminiituinnariaqaqtut attanaq tumiiliqpanningit ammalu mianirijausimanirnut ilagijauqataujut Inungni Canada-miungujuni

ATTANAQTUMIILIRUTAUJUNNAQTUNUT ILAGIJAUQATAUJUT

**Taimannganituqaq
Aksurunaqtukkuusimanirijaujut**
 Aktauqausimaningit nunaligijaujunut nuktiqsimaliqtitaularnirnit, ilinniarvingnut aullaqtitaugattaqsimanirnit, asinginut nuktiqtitausimanirnit, qimmingita tuquraqausimaningit

**Nunaliujuni
Aksurunaqtukkuurutigijaujut**
 Inuuqatigiiktunut ajjigijauנגittitauningit ilaqaqtut inugialuaqtutik iglumiugatiigiipaktunik, niqigijaksaminnik pisimalirunnattiaqpannginnijut, pijittirarutiuvaktut atuinnautitauvannginningit

**Ilagiingujunit
Aanniqsimajjutigijaujut**
 Kinguvaariiktut aksurunaqtukkuusimaningit, ilagiingujut aanniqriturauppanngningit, ilagiingujuni imminiiqattaqsimajut

**Angiluaqtumik
aksuruliqsimaniuvaktut ammalu
Mikitillugit Aksuruqtitausimaningit**
 Ungatiluanganut uvvaluunniit sururnaqtutigit aksuruqtitausimaningit igliarmiutautillugit sulit, takunnaqtitausimaniqtigit uvvaluunniit atuqsimanimiktigit timikkut aanniqtiqtaullutik uvvaluunniit qunujunnaqtitausimaniminnit

Isumakkut Aksuruliqsimaniq
 Nikallungalualiqsimaniq, aangajaarnaqtunik uirijutiqaliqsimaniq, isumakkut aanniaqaliqsimaniq, imminik aanniqtiriliqpanniq

**Ungatiluanganut
Aksuruliqsimaniq uvvaluunniit
Ilaiqsimaniq**
 Ilaisaaqsimaniq, aangajaanig, pivviksanik atuinnauvviuniq, sapiliqsimaniq, inutuuluarniq

MIANIRIJAU SIMANIRNUT ILAGIJAUQATAUJUT

**Kajusititausimaningit
Piusituqarijaujut**
 Sanngittiaqtutigit tunngavviqartitauningit Inuit uqausingatta, piusituqangatta ammalu atuqsimajangitta

Inuit Atugunnatangi
 Naammaktutigit pivalliajulirinirni, ilinniarnilirinirni, aanniaqarnanngittulirinirni ammalu asingitigit kiinaujatigit ikajuqtausimaningit ammalu makigiakkannirituunaqatunik atuliqtittisimaniq

**Ilagiingujut
Sannginiqattiaqtuuningit**
 Qanuinnngittiaqatunik, ikajuqtausimallutik ammalu piruqsaivvittianik angirraqarningit

**Naammattiaqtutigit
Pivalliajunnaqtitauningit**
 Naammattiaqtunik avatiqarunnaqtitauningit surusiit inuusingittigit isumangittigullu pivalliatitauttitarunnarlutik

**Isumakkut
Qanuinnngittiarniq**
 Atuinnauvviuningit Inunnut Turaangatitautillutik isumakkut aanniaqaliqtailimajulirinirmi pijittirarutiujunut ammalu ikajuqtauvingnut

**Ungatiluanganut
Aksuruliqsimanirminit
Aulatsiniqarunnarniq**
 Aksururutigiliqsimanirni aulatsiniqarunnarniq ammalu aniguismalirunnaqpanniq, inuusilirinirmit ikajuqtauvingnit ammalu piliriaqarutiujunut atuinnauvviuniq

Nalunaijautit 4: Inuuqatigiingujuni qanuq attanaqtumiiliqpaktut amisunnguriaqsimaliqpanningita

Inuuqatigiingujuni qanuq attanaqtumiiliqpaktut amisunnguriaqsimaliqpanningita

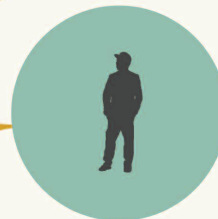
Ilangit Inuit aksururnaqtukkuulikautigivammata irniangutuaraangamik, suurlu singaigijauullutik ungatiluanganut aksururnaqtunit aktuqtausimanirmiktigut.

Tamanna tunngavvigijauulluni quttingnirijaujut attanaqtumiiliqpannirnut amisunnguriarutiujunut ilagijaujunnarmat aksururnaqpaktunut ilagijauqataujunit turaangallutik inuuqatigiingujunit ajjigijautitaunnginnirnit, suurlu ajuqsaluarnirnit ammala ilinniarutiqattiaqsimannginnirnit.

Nangminiq inuusirmi atuqtausimajut, ilaqatillugit timikkut aanniqirtausimanirnit, uvvaluunniit qunujunnaqtausimanirnit, amisunnguriarutiujunnarmata Inuup tamaitigut inuusirmini immiituiunnariaqarnirnut attanaqtumiilirutigijunnaqtanginut.

Qaujiqattaqsimaniq imminiiqtunut attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauqataummat immiituiunnariaqarniuvaktunut. Qaujimaqarluni Inunnik imminiiqtutik tuqujutiqalauqsimajunik ilaliutisimajunnarmata Inummuk tamaitigut inuusirmini immiituiunnariaqarnirnut attanaqtumiilirunnarninganut.

Nunaligijattinni imminiiqattaqtunut quttingnirijaujut quttiktuuningit tukiqarmata atuni imminiiqtut aktuisimaliqpanninginik tamainnilimaattiaq inuuqatigiittunik, pitaqalirutiuvaktunik takuksaunngittutugut immiituiunnariaqatutik attanaqtumiilirutiujunnaqtunuk aktuisimaliqpaktunik inulimaattianik.

Taimali, amisut Inuit ilaakkuurtutik attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijaujunut immiituiunnariaqarnirnit aktuqtausimaliqpammata ilautillugit atainnaujaqtumik qaujiqattarnirijaminnit imminiiqtutik tuqujutigijauvaktunit inuuqatigaqtillugit amisukallaujunit imminiiqtuqaqattaqtuni inuuqatigiingujuni.

4.1. Taimannanituqaminngaaqtut Aksurernaluaqtukkuursimavanniq ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvaktut

Inuit Canada-mi imminiiqtutik tuqujjutiaqpanningita quttingningit sukkalijumik quvvasiksivallianiqalaurput 1970-it atuqtillugit sivullipaujut makkuktut nunaligiqitillugit piruqsasimajunit. Sivurngani inuuqatigiiktungit nalunaiqtausimajuqanngimmat quttilluammarilauqsimanirmangaata imminiiqtutik tuqujjutiaqpalaurninginik. Inutuqarijaujut 1991-ngutillugu qaujigiarviutillugit Igloodikmi pijjutigillugu Atuqtausimajunut Unikkausiqagtittinirmut Pilirianik unikkausiqagattalaurmata imminiiqpaktut "qauji-majauljuni akuttuniqusauvalauqsimaningini" uvvaluunniit "ilaannilausunga akuttujuullutik," kisiani qanuillarikuqalauqsimatillugu ungatiluanganut.⁵ Imminiiqtuqaqtuni tuqujuqaraangat isumagijauvamaurmat inuk inuusirmini naammanngilirutiujunik saqqiisimaqattanngiluarasugijauulluni uqallausirisimangaapannanigit asiminut.

Imminiiqattaqtut quttingningita quvvasiksiaqsimaningita ullumiiliqtumi Inungni pigianngarvigisimajanginit nalunaiqtausimajunnaqpup utiluanganut inuusingatta ammalu piusituqangatta naamagunngiititaulauqsimaningita inuuqatigiiktuni taimalu ilinganniujunik pitaqalilaurmat imminiitunnariaqarninganut attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauqataujut amisunnguriaqsima-valirningita ammalu, ilangini ilagiingujuni taimannaittuqaqsimajuni, kinguvaariliqpalliajunut atuqtauvalliaqattaqsimaliqtutik. Tamakkua inuusirmi ammalu piusituqangini naammanngiliqtittiniuvaktut attataqsimaningit qaujimajaummata Canada-up Government-ngatta nunalingnut katitausimaliqtittililaurningit Inuit Nunangannirmuninik, government-tuqakkut maligaqutimiktigut tiliurisimalilaurmata sanavviujunik ammalu piliriaqatuijunik aturniqanngittisimaqujillutik nangminiq makitajunnarniqaratta. Tamakkua qanuinniuksimajut ammalu kajusillutik aktuivallianiuvaktut attataqtitausimaniqaqpup angiluammariliqsimaningata inuusingatigut ajigijauunngittiniujunut suli nunaligijattinni Inuulluta.

Silarjuarmiut Unatavigjuarniup tuglirijangata sivurngani, amisuuniqsaujut Inuit ukiuq atuqpallianingani uajaqpaktutik nunaliralaa-nirmiunguvalaurmata nunamiutaullutik inugialuarnatik ilagiingujut. Amisut ilagiingujut ilirasaaqtaullutik (kappiasaaqtaullutik) nuktiqtitausimalilaurmata nunaligijautitauliqtunut ukpirnilirijinit amma Pukitqalikunnit (RCMP), uqaujjausimajut nalunairviugajuluqtutik akiqanngittunik government-kunnit iglurjuaqutitaarniarmata, ammalu ilirasaaqtaullutik uqaujjauvaktutik government-ngujunit pijittirarutiujunik pititauqattajjaannginningita nuktinggippata, suurlu nutaqqanuurtinik tuniuqqartauvalauqtunik Inungnut ilagiingujunut.

Lillian Elias Inuvik, Nunatsiarmitaq, iqqaumalluni atulauqsimajaminik Aklavikmi Iksirarjuanut Ilinniariaqsimavvingmi ilagijauqataulauqsimanirmunut Legacy of Hope Foundation Ilinniarviqutinganut. "Iqqaumajunnalaunngitara summat aullaqtitaullunga ilinniariaqtitaularninnit kisiani ukiut amisut atuaniksimaliqtillugit, taikani ukiut 3-nit 4-nut atuaniksimalirmatamut," uqaqtuni. "Qaujitaullitunga summat angajuqqaarijama ilinniariaqtillauqsimannirmangaanga pijjutiqalauqsimannirmata Nutaqqanuurtikanik uvvaluunniit tamainnik Nutaqqanuurtitaarijauvaktunik atausiq surusinginnit ilinniariaqtitaunnnigippa pititauqattajjaajunnairningita uqaujjausimalirnamik."⁶

Nuktiqtitauvallianingit nunaligijauliqtunut sukkaliluaqtitaularmat amisunut Inungnut. Suurlu, amisuuniqsaujut Kangiqtugaapingmiut nunaliluaqtitaumut, Kangiqtugaapik, Nunavutmi, nuktiqtitausimalilaurmata 1960-it ukiungit atuqtillugit, uqaujjausimattiammariktutik ammalu tusaqtitausimaliqtutik ilinniarniliriinqtaqarniarmat, aanniaqsurtillirijitaqarniarmat, ammalu iglurjuaqtaaqti-tauniarmata. 1961 atuliqtillugu, Inuit kangiqtugaapingmiutaujut inugiangniqalauqsimavut 32-nik; ammalu 1969 ukiungani tikisimalilauqtutik 210-nut.⁷

Ilangit Inuit Nunatsiavutmiut ajikasarillugu nuktiqtitauvallilauqsimagivut nunaligijauliqtitaunut. Hebron-miut ammalu Nutakmiut Inuit nunaligijaminut anititausimalilaurmata 1956 ammalu 1959 ukiungita akunningini ukpirnilirijikkunnit, government-ngujunit, ammalu aanniaqsurtillirinnirmut pijunnautiaqtitaunut. isumaliurutusimajut saqqippalliatitaulilaurmata Inuit angiqsimatinngit ammalu naamagusunnginnirminnik aivajjutiaqsimagaluaqtillugit. Ajuqisuiji F.W. Peacock, Moravian Tuksiarvingani Tukimuak-tittijujut Nain-mi, nalunaijausalilaurpuq ilangagut sunat pijjutigijauullutik matujausimaliqujaulaurningata Hebron-miut ammalu Nutak nunaligijangita 1955-mi titiqqamini: "Inuit (Eskimos) nangminiq annamajunnaqsiniqaqata tamarmik inuusilirinirmi ikajuqtaujjutiksaminik pititauvagiaqarniarmata ammalu tamakkua ikajuqtaujjutiksait atuinnautitaunianngilat Inungnut nunaligiqatunut kangiqlungni ammalu qikiqtani iglualaaqtaullutik iglugijaksauunngittunik."⁸ Maliklugit ajuqisuiji Peacock asingitalu isumagilauqtangit, sivummugiarniqarnirutik Inuit nuktiqtitausimaliriaqarmata nunamit ammalu katitausimalirlutik nunaligijau-titaujuksanut.

Immaqaali tusaumajauttiarnipauluni uukturautigijaujunnapuq angiqsimatinnagit nuktiqtittilauqsimanirnut Inungnik ilagiingujunik 1950-it ukiungit atuqtillugit ullumi nunaliujunit taijauliqtuni Inukjuaq, Nunavikmit ammalu Mittimatalik, Nunavutmit, taijauvaliqtumik ullumiuliqtuq Quttingtumiut nunaligijanginik Qausuittuq ammalu Qusuittuq, Nunavutmi. Nuktiqtittilauqsimammata sivummugiarutiuqujaullutik Canada-miut aulatsijuniqarninginik aviktuqsimaniujumi.

Inuit nunaliujunut nuktiqsimililauqtut qaujililaurmata gavamaujunit iglurjualianguusimajut piunngillariktuuninginik ammalu amigaluarningita. "iglualaat" ("matchbox") iglurjualiqtuajut government-tuqakkunnit naammaktumik salumatitaujunnalaunngimmata ikiarutilliqursimattiaratiklu uvvaluunniit ipiniarnaqtuullutik aniavalliaviksaqanngimmata aniqsaatugassat. Inuit nunaliujunut nuktiqsimililauqtut government-ngujut iglurjuaqutinginik pititaujunnanngittut asinginik iglurjualiqsimanasulilaurmata ilakuvinirnit qijunnt, savirajannit, amirnit, paippaanit, ammalu alilajunit sitiniqsanit sanaugalianguusimajunit.

Suurlu, 1962-ngutillugu Arviat, Nunavutmi, 82-ngujut Inuit ilagiitnugiaktummariullutik 64-nut qijunnt iglurjualiqsimajuniilaurmata ammalu igluliugausimajuni aputimit. Tamakkua ilingannirijaujut kikkutuinnanut aanniaqaliqtailimanirnut naammannngillari-lauqsimavut, aanniaqalirutiullutiklu aittuutivallianaqtunik suurlu puvaglingniqalilauqtunit.⁹ Isuligiaqtillugu ukiunga 1962 ammalu 1963 atulisaaqtillugu, puvaklungnirmik aanniarnaq aktuisimaniqalilaurmat 55 pursantinginik iglumiuaqtigiingujunik, nappalluanginik sunasirnik nunaqqatigiiktuni, ammalu 24 pursantingit innaullutik inuuqatigiiktuni.¹⁰ Inugialuaqtutik iglumiuaqtigiiktuqalaurivuq Kangiqtugaapik, Nunavutmiuni, taima 1965-ngutillugu 18-ngulaurmata iglurusiqtaratik iglurjualianguusimajut nalauttaaqtasimallutik inugiangniqalauqtuni taissumaniutillugu 238-nik.¹¹

Atulisaaqtillugit ukiungit 1960-it, 50 %-kasait Inuit puvaglungvingni aanniarvingmiiqattalauqsimavut Canada-mi Qallunaat Nunanginni iluaqsartaaujaqtursimallutik puvaglungninginit. Taakkua Inuit aanniarvingmiittutik uqausirmik tukisiannginnirminnit ammalu ungasiluaqtuunirminnit aktuqtausimaqattalaurmata ammalu kipinngullarikpaktutik aullaqsimajariaqarnirminni.¹² Amisut Inuit Qallunaat Nunangannuaqtitaullutik iluaqsagaujaqtursimajut angirraminnut nunaminnt utiqattalaunngimmata, ammalu ilagijanginik qanuulilaurmangaata tusaqsimajaurrunnaratik.

Canada-miut ilinniariaqattittivanningit, ilaqaqtugit aullaqtutik ammalu gavamaujunit aulataullutik ilinniarviingni ilinniariaqarniit angiqsimatinnagit atuliqtitalaurmata Inuit ilagiingujunut nuktiqtisimaliqtijunnt nunaliujunut ammalu atuqtauvalluqtutik surusiit angajuqqaaminnit avinniqtitausimaliqtillugit nunamiutaunginnaqtunit. Sivulliqaulluni government-ngujunit aulataulluni ilinniari- turangatitaujut Inunnut matuiqtausimalilaurmat 1951-ngutillugu Igluligaarjuk, Nunavutmi. Aullaqtutik ilinniariarviit ungasiluaqat-talaurmata nutaangullutik Inuit nunaligiliqtanginit, ammalu ilinniariaqsimajut kipinngurjuaqattalauqtutik ammalu avinniqsima-titaullutik Inuit uqausingannit piusituqarijangannillu.

Ilangit surusiit timimiktigut aanniqtugauqattalauqput ammalu qunujunniatavaktutik taakkunani ilinniarviingni ilinniariaqsimatillugit. Aullaqtutik ilinniarviutitaujut Inungnut aulataunginnalauqput tikittugit 1960-it ukiunginut. 2001-mi, 1/4-luangit Inuit ukiuqaliqtut 35-nik ungataanullu nalunaiqsisimalilaurmata aullaqtutik ilinniariauqsimanirminni ilinniarviutitaujunnt.¹³ Government-nit aulataullutik ilinniariangusimajut ammalu tujurmivviutitaujut angijualummik sukkaliriarutiulaurmat Inuit nunaligijauliqtitaujunnt nuktiqsimaliqpallianinginit, kisianilu ilinniariutiksarijaujut surusirnut Inuit Nunanganni inuusimut aturniqalualauungittutik, ammalu Qallunaatitut kisianilinniiaqtittivanniujut amisuuniqsaulaurmata.¹⁴

Inuit isumagijaqalilaurmata gavamatuqakkut aulatsiniqarningita nunaligijaulisaaqtunirmut inuusilimaattiangitigut, ilaqaqtillugit ilagijaminnik sunaqtiksaaqtittijunnarninginik. ukiungit 1950-it atuqtillugit, Canada-mi uumajulirijikkungit, kappiasuliramik (isummiqsimaliramik) nutaangullutik sanarrutigijauliqtut suurlu sikituut ammalu umianut ikumait atuqtauvalluritik ungatiluanganut iqalliqiqtallirniarasugillugit ammalu uumajurniaqpallirlutik, asiaguurviksaqatitaunngittutik kigligaliqtittisimalilaurmata qanuittunik qalsiniklu uumajurunnartitauningita Inuit, ammalu kigligaliqtittisimagillutik qanga uumajuqutiujut angunasuaqtavagunnar-mangaata. Inuit taikkua maligaqutiuliqtunik malinngittut akilijariaqatitaavaktutik uvvaluunniit aquiqtugausimavaktutik tigujausimalirunnarningita.

Uumajulirinirmi maligaqutinnguqtitaujut atuliqtitausingit atauttikkuurtitausingimalaurmata Inuit qimmingita tuqutiqtat-talilaurningit 1950-it ukiungit qitirailiqtillugit kingunianilu. Amisukallammariujut qimmingit qukiqtaullutik Pukiqtalikkunnit ammalu asinginit pijunnaitaqtitaujunut tuquraqtaulausimavut pijutigillugu isumagijaummata nunalijuunirmunut ulurianaqtuuningita uvvaluunniit aanniaqalsimanirmut siammaktirivalliajutiunarmata.¹⁵ Qimuksirutigivaktugit qimmingit uajarutiuvallaurmata Inunnit ammalu nalunaijautiuvaktutik anginasuaqtuijup ajunngittiaqtuuninganik ammalu nangminiq makitajunnattiaqtuuningata. Taikkua aktuqtausingaliqtut quaqsaasimanialaurmata qimmingit tuquraqtaullugit ammalu kinguniani pijaritujuunngurutiulilauqtuni pisimainnarasugutiksattinnut iliqqusituqattigut piusirijattinnik inuusiqarunnarnittinnut nunaligijaujuni.

Inuusirmi piliriaksauliqsimajut pijaritujuullutik nunaligijaujuni aksurunaqtumi ilaqaqput angiglivalliasiningita aangajaarnaqtunik uirijjutiqaqsimanirnik ammalu aanniqtiriqtatallirnik. Amisut Inuit imialummik qaujigiurutiqaqsimammata nunalijuuni taima Inuit aksurunaqtukkuusimanirminnik uniguinasuliqsimatillugit attataqsimallutik aanniarnirmut ilaiqattaqsimanirnit, ilinniariaqtitaullutik atuqtausingajunit, ammalu angilummariktumik aksurunaqsisimalilaurningata piusituqattinni ammalu inuusirijattinni Inuulluta.

Naammanngillariktuni ilangita ilagiingujut inuusiqatitauningit nunalijuuni maliktitaunaunngimmata qanuittuumik aaqkiksuru-tausimaniarningita uqaqtausingimalauqtunut. Ajuqsaluarnikumut iglurluktitaullutik inuusiqatitauningit, ilaqaqtitaullutik ungatiluunganut aksuruliqtitausinganirni ilinniariaqatitaunirnit, ammalu sukkaliluaqtumik asijjiqpalliasiningita inuusituqarminni kiinaujaliurasu-gutiuvallauqtunit kiinaujallattaanik aturiaqalirluni kiinaujaliurutiksauvaktut ungatiluammarialuanuuqsilaurmata. Ilagiingujut siqumisi-mavalilaurmata taimanna uimanammariktumi avatiqaliqtillugit, surusiillu anginiqsaujumik aksurunaqtukkuurnirmit attanaq-tumiilirunarningit angiglivallialilaurmata, ilaqaqtillugit imminiitunnariaqarningita.

Amisut ilagiit nunaliliqtitaujunut nuktiqsimallilauqtut ajurnaqtukkuurutiqtigittaminnik aniuguisimalirunnalaunngimmata, amisut narngarnammariktuullutik aniguijunnalauraluaqtillugit. Nalunaiqsijjutiummat tamanna Inuit makigiarunnaqtuuningit pijutigillugit amisukallauniqsat Inuit tamaanigunnarmata sulit taimaunginnaqtutik taimannganituqat atuqtaulausimajunik ajiqaraluaqtillugit atuqtaulausimajut aanniaqaliqtailimanirmut ammalu qanuinnngittiaqtitaujunnarniit kigiliqaliqtitausingit.

Aulatjagarutiqaqsimallutik tamakkunanngat atuqtaulausimajunit inuuqatiminnit, Inuit gavamalirinirmi nangminiq aulatsiniqa-runnarnirminnik ammalu nangminiq isumaliurutiliurunnarnirminnik inuuqatigijattit pijutigillugu pisimalirasuksimalirmata angiqatigigisuaqsimanirmiktigut nunalirinirmut angirutiulirajaqtunik nalunaiqsijjutiusimalirajaqtunik Inuit government-lirinirmi kinauniminnik Canada-miutauliqtuni. Nangminiq isumaliurutiliurunnarningit Inuit tukiqarmat niruaqliniqarunnarnirnik ammalu nalunaiqsimalirunnarnirnik nangminiq ingirravallianirirajaqtaminnut sivummugiarnirminni maliktitausingalutik nangminiq isuma-liurutiqsimajaminnut, ilaqaqtillugit aulatsijunirmut, ilinniarnilirinirmut ammalu sunatuinnanik qaujisainiqaqpannirmut pijutiqaqtunik. Atuqsimajattigut qaujimaggatta kikkutuinnat aaqqiigiarutiksanic titiraqsimaliraangata nunaligijatta silataannirmiut piliriaksau-liqsimajunut inuuqatittinnut, tamakkua aaqqiijjutiksaqutingit ikajurniqarajunngimmata. Inuit nangminiq isumaliurutiliurunnarningit taimaujarialaqtallaringmata imminiiqattaqujinnnginnilirinirni ammalu, ingirrattiaqtitauniaqpata, Inuit isumaliuqtuijariaqallarikput qanuq piliriangujariaqarnirmangaata piliriaksauliqsimajut nunaligijattinni.

4.2. Inuuqatigiiktut Ajjigijautitaunnginningit ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvaktut

Inuit nunalijuuni nunaqatigiingujut aksurunaqtukkuuqattaqsimaliqput inuuqatigiiktut ajjigijautitaunnginnirivaktanginit taimanngat atainnaqtumik nunaliliqtut aaqkiktausingimalilaurmata, ammalu tamakkua ajjigijaunngittiniuvaktut sulit taimaullutik (takulugit **Nalunaijautit 5:** *Inuusirminni ammalu kiinaujaliurasuarutiuvaktuni ajjigiiqtittinnginniujut Inuit Nunanganni*). Imminiiqattaqtunut ammalu taimaunginnaujaqtutik inuusinginni ammalu kiinaujaliurasuarutingini piliriaksakallaujut taimauliqsimammata avatigijatta iluani.

Inuuqatigiiktunut ajjigijautitaunnginninginut nalunaiqsijjutit ilaqarmata inugialuaqtuullutik ammalu/uvvaluunniit naammanngittunik igluqaqtitauninginik, amisuunngiluqaqtuuningit ilinniaqsimajut, ajuqsaluqaqtuunniit (akluJuneit), ammalu niqissariniaqtaminnik pisimalirunnaqpannginningit.

Nalunaijautit 5: Inuusirminni ammalu kiinaujaliurasuarutiuvaktuni ajjigiiktittinnginnuijut Inuit Nunanganni

Inuusirminni ammalu kiinaujaliurasuarutiuvaktuni ajjigiiktittinnginnuijut Inuit Nunanganni

Amisut Inuit inuusirminni ammalu kiinaujaliurasuarutivaktaminni ajjigiiktitauvanngimmata aktuisimaliqpaktunik aanniaqaliqtailimavannittinnik ammalu qanuinnngittiarutigijunnaqtattinnik

Inuit Nunanganni

39% tingit Inuit Inuit Nunanganni inugialuaqtutik iglumiuaqtigiimmata¹

29% tingit Inuit ukiuaqtut 25-nit 64-nut Inuit Nunanganni quttingniqsanut ilinniarutinut ilinniaraanigutiqaqsimavut¹

70% tingit Inuit iglumiuaqtigiingujut Nunavummi naammaktunik nirijaksaqaqpanngilat²

\$17,778 taalait inummut atausirmut kiinaujaliurniuvakput Innunut ukiumi atausirmut Inuit Nunangannirmiuni⁴

30 ujut ituaqsaijiujut qassiunirivangit atuni 100,000-ngujunut inugiangniqaqtuni Nunavummi⁵

45.6% tingit Inuit Inuit Nunangannirmiungujut iqqanaijaaqaqput¹

70.8 nut ukiunut nunaqaqtut Inuit Nunanganni uumajunnarniqarningita isumagijauniqaqput^{*6}

Canada-miulimaani

4% tingit nunaqaqqaarsimajuunatik nunaluaqtut Inuit Nunanganni inugialuaqtutik iglumiuaqtigiiktuniipput¹

85% tingit Canada-miulimaat ukiuaqtut 25-nit 64-nut quttingniqsanut ilinniarutinut ilinniaraanigutiqaqsimavut¹

8.3% tingit iglumiuaqtigiilimaangujut Canada-mi naammaktunik nirijaksaqaqpanngilat³

\$77,683 taalait inummut atausirmut kiinaujaliurniuvakput ukiumi atausirmut nunaqaqqaarsimajuunatik Inuit nunangannirmiutaujuni⁴

119 ujut ituaqsaijiujut qassiunirivangit atuni 100,000-ngujunut inugiangniqaqtuni inugiaktunirmiungullutik aanniaqsiurtilirinirmi pijunnautiqaqtuni⁵

60.9% tingit Canada-miulimaanit iqqanaijaaqaqtuuvut¹

80.6 kititangit nut ukiunut uumajunnarniqaqput Canada-miulimaani⁶

*Uumajunnarnirijaujut qassinut ukiunut Inuit Nunangannirmiuni ilaqaqtitausimavut inullattaangunngittunik.

¹ Statistics Canada, 2011 National Household Survey, (Ottawa, ON: Statistics Canada, May 2011)

² Grace M. Egeland, *Inuit Health Survey 2007–2008: Nunavut* (Ste-Anne-de-Bellevue, QC: Centre for Indigenous Peoples' Nutrition and Environment, May 2010), 12.

³ Shirin Roshanfar and Emma Hawkins, *Health at a Glance: Food Insecurity in Canada* (Ottawa, ON: Statistics Canada, March 25, 2015).

⁴ Heather Tait (Analyst/Researcher, Health Canada), e-mail message to author (June 23, 2016), 2010 Median Total Income for the Population Aged 15 and over, 2011 National Household Survey.

⁵ Canadian Institute for Health Information, *Supply, Distribution and Migration of Physicians in Canada, 2014* (Ottawa, ON: Canadian Institute for Health Information, September 2015).

⁶ Statistics Canada, Table 102-0706: Life Expectancy, at Birth and at Age 65, by Sex, Five-Year Average, Canada and Inuit regions, accessed June 10, 2016. <http://www5.statcan.gc.ca/cansim/a26?lang=eng&id=1020706>

Ullumiuliqtumi, Inuit Nunangannirmiut uumavanningit amisuujuungiiriaqsimalirmata 10-nik ukiunik asiminnit Canada-miungujut uumavangninginit, pijjutiqaqtutik ilangagut imminiiqattaqtunit. Nunaliqaraluaqtuk nunaliujuni akituniqpauvaktuni niuviaksanguvaktunit Canada-miunguqatiminnit, aqqigiqtausimanngittunik, ilaakkuurtup inuup kiinaujaliurnirivaktanga ukiumut inunni Inuit nunangannirmiuni tunngavviqaqtitauvammata \$12,000 mikiniqsautitaullutik asingitta Canada-miut kiinaujaliurnirivaktanginit ukiumut. Tamanna ajjigiiinginniujut tunngavvigijauvaktunut qassinik kiinaujaliurniuvaktunut angigligiaqsimavuuq \$60,000-nut Inuit kiinaujaliurningit qimirrujausimaliraangata nunaqaqqaarsimajuunngittut kiinaujaliuqtiginingitigut Inuit Nunangannirmiungujuni.¹⁶

Ajuqsaluaqtuuninginut ammalu asinginut nalunaikkutaujut inuuqatigiiktut Inuit ajjigijautitaunnginningita nalunaqtausimalirmata taimannaijjutiqaarningita aksurunaqtukkuuqattarninginit ammalu ungatiluanganut aksuruliqsimaningita ilagiingujuni, ammalu naliqqariiktitaunnginniqalirunnarmata aanniaqaliqtailimanirni qanuinnirijaujuni, ammalu angiglivalliasimalirunnaqtutik imminiituinnariaqarninginut attanaqtumiijjutiulirunnaqtut Inummut, ilagiingujuni ammalu inuuqatigiiktuni. Amisut qaujisarniuaqttaqsimananginit nalunaqtausimavammata attataqsimaningita inuuqatigiiktut ajuqsauqtuullutik inuusiqatunut ammalu imminiiqattarniujut uvvaluunniit imminiirlutik tuqujjutiqarasuqattaqsimajuni angigligiaqsimalirningita tamakkua nalunaqtausimalirmata quvvasiksigiaqsimalirmata imminiituinnariaqatutik iliqqusiqaliqpanningita Inuit inuusirminni ajuqsauqtuunginnaqsimajuni inuuqatigiiktuni qaujinaqsivaktutik ajuqsaluarniujunit ammalu ilinniaqsimmattiannginniujunit.¹⁷

Aqqiksisimalirajarniq inuuqatigiiktunut ajjigijauqataujariaqarningita taimali ilagijaujariaqallaringmat imminiiqatitaqujinniginnilirinimut piliriangujuni. Ilagijauqataujut tamakkununga aqqiisimalirutiujaqtunut inuuqatigiiktut ajjigiiqtitaujariaqarninginut qaujimajuummata inuusilirinirmi aanniaqaliqtailimajjutiuvanningita. Inuusirmi inuuqatigiiktunut qaujimalirutiuvaqtut aanniaqaliqtailimavannirmut ilaqarmata qanuittuni avatiqaqtutik Inuit irniangusimammangaata, piruqsavammangaata, iqqanaijaaqarpammangaata, nunaqarmangaata, ammalu inutuqannguqpallivammangaata, ammalu amisuilanganirsauullutik aulatsijjutiuvaktunik ammalu pilirijjutiuvaktunik (suurlu kiinaujaliurasuarutinut maligaqtutigijaujut, inuusilirinirmut maligaqtutigijaujut ammalu government-lirinirmi piliriaqarutiksarijaujut) aqqiksisimalirutiuvaqtut qautamaat inuusirijauniaqtunut.¹⁸

Silarjuaalimaamili, inuuqatigiiktuni aanniaqaliqtailimavannirmut qaujisimalirutiuvaqtut ilaqaqtitauvammata suurlu qanutigi kiinaujaliurningitigut ammalu inuuqatigiiktuni qanuilingannirijaujunut, inuuqatigiiktunut ikajuqtaujjutiksauullutik piliriaqarutiksaqarnirnut, ilinniarnilirinirni, iqqanaijarnilirinirni/pilirivvigijangita qanuittuuninginut, inuuqatigiiktunut avatigijaujunik, avatiujunik, nangminiq aanniaqaliqtailimajjutiuvaktunut ammalu aniguismajunnarnirmut ajunnginnirijaujunik, qanuinnigittiaqtutitigut surusiit pivalliatitauvanningita, arnauningini angutauninginniluunniit, ammalu piusituqarijaujunut.¹⁹

Aanniaqaliqtailimavannirmi inuuqatigiiktunut qaujimajjutiuvaktut ajjigiiinginniqatuinnariaqaqput atausirmit piusituqaqatigiiktunit ammalu inuuqatigiiktunit asinginnut piusituqaqatigiiktunut. **Nalunaijautit 6** (*Inuusilirinirmi nalunaijautigijauvaktut Inuit aanniaqaliqtailivanningini*) takuksautittimmata 11-ngullutik inuuqatigiiktunut qausimalirutiuvaqtunut Inuit aanniaqaliqtailimavanninginut Inuit Nunanganni, nalunaijaqtausimallutik inuuqatigijattinnit: piuttiaqtuuningita ilinnialisaqtunut pivalliatittijjutiuvaktuni; piusituqarijaujut ammalu uqausingat; annaumanasuarutigivaktangit; kiinaujalianguta siammaktiqtausimavanningit; igluliriniq, qanuinnigittiaqtittini ammalu mianirijauttiarniq; ilinniarnilirinirni, niqissariniaqtanik pisimalirunnaqpanniq; aanniaqsiurtilirijjutiut atuinnautitauningit; isumakkut qanuinnigittiaqtuunig; ammalu avatigijangat.²⁰

4.3. Kinguvaariiktut Aksurunaqtukkuuqsimanangit ammalu Imminiituinnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvaktut

Tamattakasattiaq aksurunaqtukkuuqsimajuugatta ammalu asiujisimajuinnaulluta tuqumut. Kisianili, pitaqaqtitausimatillugit ikajuqtausimalirutiksatsat naammaksisimatillugu, mamsimalirunnaratta ammalu piruqsimalirutigijunnaqtugit tamakkua atuqsimajavut inuusittinni. Amisunut Inunnut, aksurunaqtukkuurniq uvvaluunniit asiujiniq aniguijutiginasugiamik ajuliqtausimajunnarmat uvvaluunniit sivummugiarutiginirmik ajuliqmavviujunnaqtuni. Aksurunaqtukkuursimanirminek mamsarutigiqtausimannginniq atainnaqtumik aksuruliqsimaninarutiujunnarmat ammalu ilagijauqataujunnaqtuulluni imminiituinnariaqarnirmut attanaqtumiilirutigijangit amisunnguqpalliasimalirlutik, piluaqtumik aksurunaqtukkuurningit nikallungalarutiulirajaqpata isumamigut ammalu aangajaarnaqtunik uirijjutiqalirutiujunnaqtutik.

Nalunaikkutak 6: Inuit pitjutigijangit Inuit Inositsiagittontitsanginni

Quvvasiksigiaqsimaninga imminiiqattaqtut Inuit Nunangannirmiuni quttingningata takuksauliqittisimajjutiummat Inuit anginiqsaujumik asinginit Canada-miunguqataujunit imminiitunnariaqarningita attanaqtumiilirunnarmata, ilaqaqtillugit attanaqtumiilirutiu-vaktunut ilagijauqataujunik atavvikaqtutikaksururnaqtukkuqsimaningitut pijjutaujunnaqtunik.

Aksuruluarniaqalirunnarmat inuk pijjutigisimalugu qanuilingalirniulaurtuq uvvaluunniit qanuilingaliqsimaningit amisunnguqsimaliqtillugit Inuk tuqutuinnariaqarnirmik uvvaluunniit timimigut qanuiliujariaksaminik iqsigijaqalimat, uvvaluunniit asigijamita tuqusimalituinnariaqarninginik timingitigulluunniit qanuiliuqtautuinnaqarningita. tamanna ilaqarpuq inuusirmini atuqtanginik suurlu tautuksimanirmik aanniqirtaujumi uvvaluunniit nangminiq aanniqtiqtaulluni, tuqujjutigituinnariaqatugu aanniqsimajumi, uvvaluunniit timikkut ilijjaqsuangujumi ammalu qunujungniaqtaujumi uvvaluunniit aanniqirtaulluni nuliaqtaujumi. Ilaqarun-narivuu aksurnaluaqtuulluni asiujisimanirmik tuqujiaqqsimanirmikluunniit nalligijaminik, pirajannikkut, pinirluaqinikkut, uvvaluunniit imminiirluni.

Aksururnaqtukkuulualiqsimajunnarmata Inuit atulauqsimajaminnit taimannainginnaujarutiqalipata, suurlu aksururnaqtukkuur-simalaurnirminnut isumaminni utiqsimaliqattarlutik tamaangatuinnaq iqqaismaliqpaklugit uvvaluunniit itillijjutigivaklugit sinnaktuumakkut, sanngijualummik sivuuraliqsimavaklutik uvvaluunniit ninngaksarailiqsimavaklutik, uvvaluunniit qanuq imminnik tautukpanniraluangit asijjiqsimaliqpakluni, asiminnikluunniit, uvvaluunniit sivunirinaqtaminnik. Aksururnaqtukkuurniq ilaqarajummat nikallungalualiqsimanirmik isumakkut, inutuujjisimaliqpannirmik, uvvaluunniit aangajaarnaqtunik uirijjutiqalirluni, ammalu makitat-tiarasugiamik inuusirmini ajulirutiqasimalirluni.²¹

Ikajuqtaujujutsanik ammalu ikajuqsiniuvaktut atuinnautitaujariaqarningit aksururnaqtukkuuraanisaarningani pimmariluuaqtunik taimautitaujariaqaqput aniguijutiqtarunnarniarnirnut ammalu mamisarutiqaqsimalirunnarniarnirnut. Ikajuqsijutiksait taimautinnagit, taikkua Inuit aksururnaqtukkuursimajut aksururnaqtukkuursimanirmut qanuilingajjutiqtalirunnarmata taimalu qanuinnagittiaqtuulutik inuusiqariaksaminnik ajurutigisimalirunnaqtunigit ammalu sivummugiarasugiaminnik inuusirminni. Surusiit piluaqtumik aktuqtau-saraittuungmata naammangittumit ilinganngaktitausimalirlutik aksururnaqtukkuursimaniuvaktunit, piluaqtumik qanuinnagittia-rutiksangit ammalu ikajuqsijiunajaqtut inuuqatigijanginit mianiqsijigijaminnit taimautitautinnagit.

Aksururnaqtukkuulaurnirmit aksururutiqaqsimaniq ilaqaqtillugu kappianaqumiiqquujinirmik ajulirutiusimajunnarmat surusiujut pivallianiqtatirunnarnanginik ammalu ilippalliajjutigisimajunnaqtanginit, angiglivalliasimalirunnaqtutik ilinniartutik ajuliqsimajjutigij-unnaqtaminnut, sivunianaqtumi piliriaksaulirumaagtunut turaangatillugit ilinniarutiqtatitaqsimanngilirninginut, ammalu pirajaksimanirmut ilagijauqatausimanirminnit iqqaqtuijituuriaqaqattalirajarninginut. aktuismaliqpanningit aksururnaqtukkuur-simaniminnut amisunnguqpalliasimalirunnarmata aksururnaqtukkuukkanniqtitauanajaqpata uvvaluunniit akuniluq aksururnaqtuk-kuurtitausimakpata, ammalu surusiujut inuusirminni sivuniunaqtumi aksururnaqtukkuurutiqaqkannirunnarninga angiglisima-lirutiujunnarmat ammalu asinginut isumakkut aksuruluarninganut tuaviurnaqsimalirutigilunigit ikajuqtausimajariaqarninga, ilaqartillugit imminiituinnariaqarninganut attanaqumiiilirunnarningata.

Surusiit aktuqtausimajunnarivut mianiqsijigijangita aksururnaqtukkuursimanirilaqtanginit, taimaulaunngikaluarutik aksururnaqtukkuuqtillugit. Suurlu, anaanagijaujuq ataataqijaujurluunniit nangminiq aksururnaqtukkuulauqsimanirminnit ilingaksimaniqaliqpata inuusiminni taimali qanuinnagittiaqatumiinniminnik ammalu mianirijauttiarinniminnik ikpigusuttaliriamik ajurutiqalirunnarmata. tamakkua taijaugajunniqsauvut aksururnaqtukkuursimanirmut kinguvaariiktut inuusingita ilinngaktitausimananginik.

Pimmariluarmat iqqaumajaujariaqarningata aksururnaqtukkuuqsimanirmut qanuilingajjutiqaqpanniujut inuup imminiituinnaria-qarninganut attanaqumiiilirutigijunnarmagit, taakkua aksururnaqtukkuursimanangiunngittuq. Amisut Inuit aksururnaqtukkuursimajut qanuinnagittiaqtuullutik quviasuktutik inuusiqarunnaqpammata, iluaqtumik kamagijauttiarutik ammalu ikajuqsigauttiarutik piqan-narijaminnit ammalu ilagijaminnit, uvvaluunniit naammaktunit pijittirarutiuvaktunit atuinnauvvittiatuarutik aksururnaqtukkuu-raanisaqsimatillugit. Amisukallammariujut Inuit aksururnaqtukkuursimajut imminiirasiluqpanngimmata uvvaluunniit imminiirlutik tuqujjutiqaqpanngimmata, amisukallaummijut Inuit imminiiqtutik tuqujjutiqaqatut aksururnaqtukkuulauqsimagaluarmittillugit. Qanitarijamik (nagligijamik) asiujisimaniq ammalu nunaqqatigijamik asiujisimaniq imminiiqtutik tuqujjutiqaqtutik pitaqaliru-tiujunnarivut ammalu pilualikkannirutiujunnaqtutik aksururnaqtukkuulaurnirmit aksururutiqaqsimanirnik, taimalu imminiituin-nariaqarninganut attanaqumiiijutiqtalirutigilugu.²²

Ilagijautillugu aktuismaliqpanninganik ilaakkuurtunik lnungnik ammalu ilagiingujunik, aksururnaqtukkuuliqsimaniq aktuisma-junnarivut lnungnik katinniqqsimajunik. Uqarusiq taimannganitarunik aksururnaqtukkuurnirmik atuqtaugajummat nalunaiqsiniarluni aksururnaqtukkuursimanirmit aksururutiqaqsimanirmit tamainik inuuqatigiiktutik pijjutigillugit amisunnguqpalliasimallutik ammalu isumangitigut aannirsimaniqaliqtittivannirmik (kiliqsisimaliqaqpannirmik) inuusilimaangangini ammalu kinguvaariikpalliajunik.²³ Taimanna atuqtauvammata pijjutiqaqniaraangamik aksururnaqtukkuuqsimanijunik aktuismaliqpaktunik katinniqqaqtuullutik inuuga-tiginik uvvaluunniit nunaqqatigiiktutik asinginit aulatauniqualiqtutik nunaliqualiqtittiniujuninngaagtutik. Ilitsivalliingannaratiggu attataqsimaturaunngita taissumanituqarnit aksururnaqtukkuursimanijut ammalu asiujisimanijut ammalu attanaqumiiiliruti-u-vaktut nikallungalualituinnariaqarnirmut ammalu imminiituinnariaqarnirmut iliqqusirijauliqaqpannarmat.²⁴

Qaujimajauullutik attanaqumiiilirutiuvaktunut imminiituinnariaqarninginut ilagijaujunik piliriaqalirniq, suurlu taikkuninga attataqsi-maniqaqtunik aksururnaqtukkuuqsimalaurnirmut, ilagijauqataummata sannginiqpauqataujuullugu piliriavallialirunnaratiggu imminiiqattaqujinnginnilirinittinni Inuit Nunanganni. Imminiiqattaqujinnginniliriniiq amisuilingammat ammalu tavvakautigi aaqqiktausimalirutiksaniq pitaqarani. Taimannaikkaluaqtillugulu, nalunaiqtausimammat aksururnaqtukkuuqsimaniq attataqsi-maningata imminiituinnariaqarnirmut attanaqumiiilirutiuvanningata, ammalu inuuqatigiiktut piluammariktumik aktuqtausimanangita aksururnaqtukkuuqsimanirmit, ammalu taimaujariaqaqtunik ikajuqtaujujutsanginik Inuit aniguijutiqtigijunnarniarlugit ilingaktitausi-maniminni pitaqanngikkillutik.

4.4. Surusiit Aksurunaqtukkuuqtitaavanningit ammalu Imminiitunnariaqarnimut Attanaqtumiilirutiuvaktut

Amisuniqsaujut Inuit surusingit piruqsavammata qanuinnigittiaqtuullutik ilagiingujuni nagligijauttiaqtuullutik ammalu ikajuqsiqu-tauttiarniaqtutik. Kisianilu, amisukallait Inuit imminiitutik tuqujjutiqaqpaktut surusiutillugit ilijjaqsuanguqattartuviniuvakput uvvaluunniit qanuilinganniqaqpaktutik turaangajunut ilijjaqsuanguksimanirmut ammalu aksurunaqtukkuuqsimanirmut, suurlu isumagigiartu qanuiliuliqpannirnik, pittianngiliqattarnirnik, aangajaarnaqtunik uirijjutiqaqpannirnik ammalu nikallungalualiq-pannirnik.

Aanniqtitaavanningit ammalu aksurunaqtukkuurtitaavanningita ilangini Inuit surusingita uqumaittunik pitaqaliqtittiniuvammat surusirnut imminiitunnariaqarninginik attanaqtumiilirutiuvaktunik amisuruqpallianiqarunnaqtunik inuusilimaangini attanaqtumi-ilirutiuvaktunut ilagijauqataujunik atuqtitausimalituaangata inuusirijaminni. Mikijuuninginni ammalu tamarmik surusiit piruqsajau-simaqullugit qanuinnigittiarnaqtuni, papatauttialutik, ammalu qaujimanattiaqtunik avatiqaqtitaulutik, quttingniqpaatigut pivallianiqarunnaqtitaulutik ammalu makigiakkannirunnautinik pisimaliqpalliaqullugit, anginiqpaujukkut aktuisimaniqarunnarmata, akunniqtumullu piliriangulirajarningita imminiiqattaqujinniginniliriniujunut Inungni.

Silarjualimaami qaujisainiujut, suurlu New Zealand-miut Christchurch Aanniaqarnanngittulirinirmi ammalu Pivalliajulirijikkut Qaujisainingat, nalunaiqsimalilaurmata inuuqatigiiktuni ajuqsarniaqpaktut surusiutillugit ilagijauqataavanningita imminiitunnaria-qarnimut iliqqusiqaliqpaktunut makkuktuuliqtillugit.²⁵ Surusiit aksurunaqtukkuurtitaavanningit, suurlu ungitiluummariantut ajuqsartuunirnit (aklujuunirnit), ilijjaqsuanguunirnit, uvvaluunniit pittiaqtaavannnginnirnit, attataqsimaniqarmata naammanngittutigit qanuilinganniqlirutiuvaktunut turaangaqatauvaktuni imminiitunnariaqarnimik iliqqusiqaliqpanniujunut, suurlu isumakkut aanniarniaqaliqpannirnit, aangajaarnaqtunik uirijjutiqaqpannirnit, ammalu ajuqsaluartuullutik inuusiqalirirnit. Quvvasiksigiaqsima-ninga imminiiqattaqtut quttingnirijangita Inunni Inuit Nunanganni ilangagut nalunaijaqtaujunnarma surusiit aksurunaqtuk-kuuqtitaavanningita taimaunginnaqtuuningata nunaligijattinni.

Surusiit ilijjaqsuanguvanningit, pittiaqtaavannnginningit ammalu timikkut pattaktugauvaktutik aqqigiqtaavanningit surusiit taimannganituqat inuuqatigijattinnit uvvaluunniit piusituqarijattinni atuqtauvallaunngimmata. Taimannaikkaluaqtillugulu timikkut aanniqtirtaavanningit ammalu qunujunnaqtaavanningit surusiit quttiktummariuvut nunaligijattinni. 1/3-kasangit Inuit kiuqatta-lauqtut 2004-ngutillugu Nunavikmi Inuit Aanniaqarnanngittulirinirmut qaujisarutigilaugainik kinatuinnamut saqqitausimalij-jaanngittutigit kiuqattalaurmata qanuiliuriaqattitaavalaurniminnik, uvvaluunniit kujannirmut turaangatitausimajunik aktuqsisisaqaqt-tariaqalaurniminnik uvvaluunniit aipparijauunasukpalaurniminnik surusiutillugit.²⁶

Nangminiq saqqitausimallutik surusirnit qunujunnaqtausimanirminnut taimannattutiakasak quttingniqaqpup Nunavummiuni. 1,710-ngujunit Inuit kiujjutiqaqtallauqtut Nunaliujumi ammalu Nangminiq Qanuinnigittiarnilirinirmut piliriangulauqtunit Inuit Aanniaqar-nanngittulirijikkut Qaujisarniaqattillugit 2007-2008-mut, 41%-ngit (52%-ngit arnaullutik ammalu 22%-ngit angutiullutik) uqaqatta-laurmata ungitiluummariantut qunujunnaqtauvallausimanirminnik surusiutillugit, ilaqaqtugit uqaujjaqattaqsimanirminnit kappiasaaqtallutik kujaktauniarnirminnit, aktuqtaqattaqsimanirminnit uttungitigit usungitigulluunniit, kujaktaunasukpannirnit, uvvaluunniit kujannirmut turaangatitillutik aanniqtitaavalaurniminnik.²⁷

Inuit kikkutuinnat aksurunaqtukkuulauqsimajut surusiutillugit anginiqsamik imminiitunnariaqarningita attanaqtumiiliru-tiaqpammata isumagillugit asingit Inuit mikiniqsaujumik aksurunaqtukkuulauqsimajut uvvaluunniit aksurunaqtukkuulauqsima-nanngittunit.²⁸ Aksurunaqtukkuurtitausimaniit ilaqaqpup: mianiqsijiqarnirnik mamisarutigisimanagit isumakkut aanniarniaqatunik, aangajaarnaqtunik uirijjutiqaqtunik, Uvvaluunniit surusiujut timingitigit aanniqtitaavaktunik, qunujunnaqtaavaktunik uvvaluunniit isumakkut ilijjaqsuarijauvaktunik. Aksurunaqtukkuursimaningit surusiutillugit, ilaqaqtillugit surusiutillugit pittiaqtaavannnginninginik, angijummarimik imminiitunnariaqarninginut iliqqusiqalirutiuvammata. Surusiit pittiaqtaavannnginningit amisuilingajuujunnaqtuni tukiqaqtitaummat pijjutiqaqpaktutik timikkut aanniqtirtaavannirnik, qunujunnaqtaavannnginninginik, isumakkut ilijjaqsuanguvannnginninginik, ammalu pittiaqtaavallaunnginningita surusiutillugit. Surusiit pittiaqtaavannnginningit sanngijummariulluni ilagijauqatauvammat aqqiksuivallianiuvtutut inuusilimaangini aanniaqaliqtailimanirivanniaqtanganut ammalu qanuinnigittiarunnarnanginut Inuit kikkutuinnat, pitaqalirutiuvaktutik naammanngittutigit qanuilingalirutiujunnaqtunik inuusinginni ilaqarunnarillutik imminiitun-nariaqarninginut attanaqtumiilirutiuvaktutut.

Surusiit Aksururnaqtukkuuqtitaavanninginut (ACE) qaujisarniulauqtut, piliriangullitik America-miuni, iluliquaput sanngimmariktumik nalunaiqsisimalirutinik ikajuqsiniqaqtutik amisunut Inunnut atuqtausimajunik inuusirminni ammalu qaujiqattaqsimajattinnut ilagijattinni ammalu nunaqqatigijattinni turaangatillugit imminiitunnariaqarnirnut iliqqusilulipaktunik, imanna surusiutillugit ilijjaqsuanguqattaqsimajut, pittiaqtauqattanngisimajut ammalu ilagiingujut iliqqusirluliqsimaningit naammangittutugut aaqqiisimalirutiujunnarmata inuusilimaaminni qanuilingajjutigilirajaqtanginut ammalu, ilaannikkut, Inunnut anginiqsaujumik imminiitunnariaqarninganut attanaqtmiiqittijunnaqtutik. ACE-ngujunut qaujisarniqarniulauqtut ilagijauqatauvut anginiqpauullutik tukisimaliriar-niulauqtunut surusiujut ilijjaqsuanguvanningannut ammalu pittianngitauvanningita ammalu kinguniani piruqsimalirutik aanniaqaliqtailimanniuvaktunut ammalu qanuinnngittiarasunniuvaktunut turaangatitaullutik.

ACE-ngujunik qaujisainiqaqtutik qiniqsimalaurmata aanniaqaliqtailimanirminni qanuilingaliqsimaniujunik 17,000-ngujunut amiarikamiuni innaujunit ammalu qassiullutik nangminiq nalunaiqsisimalilauqtunit, aksururnaqtukkuuqtitaualuqsimanirminnik surusiutillugit. 10-ngujunik aksururnaqtukkuuqtitaualuqsimajunik surusiutillugit qaujisainiqalauqput, ilaqaqtitaullutik surusiutillugit ilijjaqsuanguvalauqtunit (isumangitigut, timingitigut, ammalu qunujunniarnikkut), pittiaqtauvannginningitigut (isumangitigut, timingitigut), ammalu piruqsajausimajunik ungatiluanganut iglumiuatigigiingujuni iliqqusirluliqsimaniqaqtutik (tautuqattaqsimajunik ilagiingujut aanniqitirtautivanninginik, imialuluaqattaqtunik, uvvaluunniit asinginik aangajaarnaqtunik uirijjutiqaliqsimajunik angirarijaminni, isumakkut aanniarniqaqtunik uvvaluunniit imminiitunnariaqaqtunik iglumiuatigikiqtuqaqtuni, angajuqqaarijangita saimaqatigiigunniqpunninginit, uvvaluunniit pirajaktuqaqpaktillugu angirarijangini).²⁹

Taimaunginnaqtauuningit ammalu imialuluaqattalituinnariaqarnirnut, aangajaarnaqtunik uirijjutiqalituinnariaqarniujut, kuja-ngnikkut amisuluanik piqatitqaqattalirunnarniujut, ammalu kujangnikkut aanniarniqaqpanniujunut attanaqtmiiilrutivaktut ajjigiiklaktutugut qanuiliqsimanirutiulauqput.³⁰ ACE-ngujunik qaujisainirminni qaujisimalilaurmata taimaunnginninginauringita ammalu siggalitqusuungulituinnariaqarnirnut, quiktluqaqsimalituinnariaqarnirnut, timimiktigut iqailisaqattanngiluarnirnut, nikallur-juaqsimaluinnariaqarnirnut, ammalu imminiirasuqattalirunnarnirnut attanaqtmiiilrutiqarunnarningit angigilvallasimalilaurmata maliktugit surusiutillugit tamakkuninga aksururnaqtukkuurtitausimajut saqqippallialitillugit. Aksururnaqtukkuurtitausimaniujut surusiutillugit sanngilualungmik, qaliriiliqsimalitutik atavvigiturauttunik pitaqalirutiuvammata imminiirasuqattalaurnirnut makkuk-tuutillugit ammalu innaruqsimaliqtutik, quttikniqpauullutik aksururnaqtukkuurtitausimaniujut quvvasiksigarutiusimaliqtutik imminii-rasupanniujunut attanaqtmiiilrutivaktutik makkuktuni 51-ngiqtarunnarlugit ammalu 30-ngiqtarunnarlugit innaujuni.³¹

Atavvigiturauttuuningit surusiujut ilijjaqsuanguvanningita ammalu imminiiqtutik tuqujjutiqaqpanniujut tukisiumaliqtaujuunrivut qaujisarniulauqtunit nunavummiuni, itijumik qaujigiarniqalauqtillugit Inuit uumallutik inuusirilauqtanginik tuqujjutiqalauqtunit imminiiqtutik. Ilitsivalliajjutiqasimaniq inuusirijaulauqtunit uumatillugit: Nunavummi Imminiiqattarnilirinirmut Qaujigiakkan-irutiqaqtutik qaujisainiq, tukisiumalirasuarniulauqsimammat inuusirijaulauqtunik uumatillugit tamainik 120-ullutik Inunnik imminiiqtutik tuqujjutiqalauqtunit 2003-mit ammalu 2006-mut ukiungit atuqpallianingini.³² Qanuq ajjigijauunnginniqarninginik inuusirilauqtangita uumatillugit sulit qimirrujavallianiqalaurmata 120-ujuni ukiuqatigijangini, angutiujuni arnaujuniluunniit ammalu nanirmiutauninginut uumajuni. Qaujisaqtiujut atuqattalaurmata apiqsuiqattarnikkut piqannarijaujunik ammalu ilagijaujunik tuqusimajuqtuqaqtunut nalunaijaqsimaliriaqtugit ajjigiirlangnirijangit inuusirminni atuqtaulauqsimajunut imminiiqtutik tuqulauq-tunit ammalu qanuq ajjigijauunnginniqalaurmangaata makkuktuuqatigijaminnit uumajunit sulit.

Qaujisainiqaqtutik qaujisimalilaurmata amisuuniqsaujut Inuit kikkutuinnat imminiiqtutik tuqujjutiqalauqtut inuusirminni surusiutillugit ilijjaqsuanguqattalaurningita anginiqsaujumik ukiuqatigijaminnit, ammalu amisuuniqsaujut Inuit kikkutuinnat imminiiqtutik tuqujjutiqasimajut timimiktigut aanniqtigauvalauqsimaningita uvvaluunniit qunujunniqaqtaulauqningita surusiutillugit ukiuqati-gijaminnit uumajunit sulit. Quttingnirijangit tamakkingni isumagigiarlu qanuiliulipaktunut ammalu pittiarunniqpaktunut nalunaimmariktumik quttingniqalaurivut imminiiqtutik tuqujjutiqasimajuni, ilaqaqtugit qassiuningini Inunni ilaakkuurtuni maannaujumi uvvaluunniit inuusilimaaminni quvvasiluaqtumik nikallunganialiqsimallutik aanniarniqaqsimajuni.

Inungni imminiiqattarniujut nuqqaqtitausimaliqtullugu piliriaksaujut pitaqariaqaqtittisimavut kiinauqaqtissanik qiturngiuqtittisi-malirajarnirmik ammalu ikajuqsirutiujarialingnik pitaqaliqtittinirmik surusiujut qanuinnngittiarnaqtmiiullutik mianirijauuttaqtuulutiklu inuusiqatitauqullugit, ammalu taikkua surusiit ilijjaqsuanguqattaqsimajut uvvaluunniit asingitigut aksururnaqtukkuuqtitausimajut ikajuqsitqaujunitinik atuinnaulirviuqullugit ikajurutiunajaqtunik mamisarutiqaqpallianinginni.

4.5. Isumakkut Aksuruliqsimavanniit ammalu Imminiitunnariaqarnimut Attanaqtumiilirutiuvanningit

Amisut qaujisarniusimajut nalunaiqsisimammata sanngijualummik atavvigituraunngita isumakkut aanniarniqaliqpanniujunut ammalu imminiiqtutik tuqujjutiqaqpanniujunut. Taassuma attataqsimaliqtitauninga aaqkiktausimaliqaqtut isumaliriniirmik tuqungajulirijikkunnut qaujisaijutiqaqpanniqtigut, imanna Inuup imminiiqtuni tuqujjutiqaqtup qanuittuunirijangit ammalu qanuilingatillugu tuqulaurningit aaqkiksuarijaukkanniliqpanningitigut aiquiniqaqattarniqtigut ilannarijanginik ammalu ilagijanginik ilaqaqtillugit qimirruqattarnimut aanniaqsuirtilliriniirmik piliriangusimajunut atuinnautitaujunik. Taimanna qaujisainiuvaktut nalunaiqsijjutiuvimavut 90%-ngit Inuit kikkutuinnat imminiiqtutik tuqujjutiqaqsimajut aannialiqsimaajutiqaqsimalaurningita isumamiktigut aanniarniuvaktunik.³³ Qaujjausimaliqaqtuni qaujjaugajunniqsauvut isumaluliqaqtarnimik aanniarutiqaqsimaniujunik, aangajaarnaqtunik uirijjutiqaqpanniirmik aanniarniqalirniuvaktunik, isumaluliqsimallutik aanniarniqalirniuvaktunik, ammalu iliqqusimiktigut aanniarniqalirniuvaktunik.

Qanga anginiqpalluni imminiitunnariaqarninganut attanaqtumiilirniuvaktut ajjigiikpanngimmata tunngavviqaqpaqtutik isumakkut aanniaqalilaurninganut qaujjausimalirniuvaktunut. quttingniqpallutik imminiitunnariaqarnimut attanaqtumiilirutiqaqattaqsimavut ungitalluunganut nikallungaliksiqsimalluni aanniarniqaliqsimaniujut ammalu Puiguqsarailivallialluni Aanniarniqaliqsimanirmik sivuningani aanniarniqaliqsimaniujup isumamigtut.³⁴ Taikkunungali Inunnut isumaluliqsimallutik aanniarniqaqtunut imminiitunnariaqarningita attanaqtumiilippanningit quttingniqpaamiiliksiqvavaktut ukiut 2-nit 16-nut aanniarniqaliqsimaningata nalunaiqtausimalilaurninganit.³⁵ Taikkunungali Inunnut imialuluqaqtarnimut aanniarniqaliqsimajunut, imminiitunnariaqarningita attanaqtumiilippanningit quvvasiksigiarniqaliqpammat nalunaittumik qulit (10) ukiunut uirijjutiqaqsimalilaurningannit.³⁶ Amisummariummata tamakkununga qangautillugu tuqujjutiqalaurninginut, ila qarunnaqtutik inuusirminni atuqpallialiqaqtanginut asijjipallianiqaqtillugit ilagijauqatauvaktunut isumakkut aanniarniqaliqpannirnut, qanuittuunasuginniuvaktut turaangatillugit qanuittunik aanniarnirijauliqaqtunut, ammalu naammanngittukut inuusingata ammalu inuuaqtigiiktunut qanuilingalirniuvaktut piluammariktumik aanniarniqaliqpallianiuvaktunut.

Qaujisainiujut ikajuqsiniqaqput ajjirlagillugit qaujisainirmi nalunaiqtausimalilaqtunik Inuit nunaligijanginni. Nunavut Imminiiqattarnilirinimut Qaujigiakkannirutiujut Nalunaiqsisimalilaurmata quvvasingniqsauningita nikallungalualirutiqaqtutik, iliqqusirijaraluaminnit aanniarniqaliqsimajunut, aangajaarnaqtunik uirijjutiqaqsimajunut quttingnirijaujuni, ammalu isumagigiallarmiuklu qanuiliulqattarniujunut ammalu pittiarungniqattarniujunut iliqqusiqalirniuvaktut (atavvigarunnaqtutik isumakkut aanniarniqaliqsimanirmut) Inunni imminiiqtutik tuqujjutiqalaqtut ukiungit 2003 ammalu 2006 akunngini, isumagillugit taimannalluq ukiuqarmijuni ammalu ungutijuni arnaujuniluunniit imminiiqtutik tuqujjutiqalaunngittut.³⁷ Taakkua qaujisarniusimajut nalunaijaisimavut ajjigiingniqarniujunik silarjualimaami qaujisainiqaqtutik nalunaiqtausimalilaqtunik, nalunaijajjutiullutik qaujisimaliriarattigu ammalu iluaqsqaqtausimaliqtippaklutigu isumakkut aanniarniqalirutiuvaktut ilautitautillugu imminiiqattaqujinnginnilirinirmi piliriangujunut Inuit nunaligijanginni.

Taakkuatsainnait qaujisarniujut nalunaiqsisimalilaurivut asinginik pimmarutiullutik ajjigiingniqarvigijanginik marruinni inuuaqtigiiktut, ilaqaqtillugit nunannguatigut nanirmiutauningita ajjigiingniinginik (taikkua inuuaqtigiiktut tuqujjutiqaqtut imminiiqtutik aippaqanngittuugajulaurmata, quttingniqsallutiklu iqqanaiajaqanngittuninngaqsimaningit, ammalu ilinniaqsimaajutiqaqarningit mikiniqsauvaktutik) ammalu anginiqsaujumik surusiutillugit aksurnaqtukkuurtitausimanirnik, ilaqaqtillugit surusiutillugit qunuunniqaqtauvalluqtunik, isumagillugit taikkua imminiiqtutik tuqujjutiqalaqtut. Tamanna nalunaiqsijjutiullarimmat isumakkut aanniarniqaliqsimavanni pimmarutiulluni attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauvanningata imminiiqaqtut, ammalu imminiiqtutik tuqujjutiqaqtut amisuilingajutigut-isumaliurutigijauliqaqpanningata ammalu ilaqaqpaqtuni amisuingujunut piruqsavallianingata ammalu inuuaqtigiiktuni attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauqataujunut uqallausiulauqtunut taakkua titiqaqsimajut sivurngani.

Pijjutigillugu quqtikuuningita Inuit tuqujjutiqaqpaqtut imminiiqtutik isumakkut aanniarnaqaliqpanningita, amisuuniqsaujut imminiiqattaqujinnginnilirinimut parnautiliangusimajut tikkuqsasimaniiqaqattaqput imminiiqattarniujut nuqqartitausimaliriarqarmat ammalu iluaqsqaqtausimajariaqarningita isumakkut aanniarniqalirniuvaktut. Nalunannngimmat imminiiqattaqujinnginnimut piliriangujut ammalu iluaqsainiuvaktut isumakkut aanniarniqalirniujunik ikajuqatausimalirunnarningita mikilligiaqtittisimalirajarnimut imminiiqattartunut kisanilu pimmariluvarivut ujirijaujarariaqarninga amisuunngittukulu Inuit isumakkut aanniarniqaliqsimajut tuqujjutiqaqpammata imminiiqtutik. Ammalukkanniq, iluikkaulirlugu tukisumaliqsimannginnatta qanuq isumakkut aanniarniqalirniuvaktut attatarvialiqaqpammangaata anginiqsaujumik imminiitunnariaqarnimut attanaqtumiilirutiuvaktunut. Immaqaa arnauninginut angutauninginulluunniit ammalu ilagiingujunut ilagijauqatauvaktut pijjutiqatauvaktut takuksaunngittutigit tamakinni isumakkut aanniarniqaliqaqtut ammalu imminiiqtutik tuqujjutiqaqpaqtuni; uvvaluunniit aanniarniqalirniut qanuilingalirniuvaktut atavkuqaqpaqtut imminiitunnariaqarnirnut attanaqtumiilirniuvaktut; uvvaluunniit ilangagut isumakkut aanniarniqaqtuulluni

inuusiqarninganut ilaqaqpaktuq, suurlu ajursaluaqtuulluni, qanuittuunasugijauulluni isumagijaunirminit, uvvaluunniit inuuqatigijaminit ikajuqsirtausimaninimik asiujisimalinirmut, pijjutiqarlutik imminiitunnariaqarninga attanaqtumiilirutigijunnarmata.³⁸

Tukisiumaliqpaallirniq tamakkua atuqpallianirivaktanginik sivunirmi qaujisainiqaqniqtigu nalunaiqsisisimalirutijunnarmata qanuit-tutigut imminiigattaqujinnginnilirinirmi ammalu sapujjigiaqattarnirmi piliriaqtaqaliriaqarmangaat mikilligiatitausimaliqtillugu imminiitutigut tuqujjutiqaqattartuni. Maannaujumi qaujimanuijuttigut isumaliurutiaqsimavut, nalunaittumik aktuiniqaqsima-liqujillutik imminiigattarniujut quttingnirijanginik, isumakkut aanniarniqaliqsimajut iluaqsaqtausimavaliqtillugit ilaqaqtitaqlutik pilirianguliginiuningita inuusilirinirmi, kiinaujaliurasuarutiuvaktuni ammalu iliqqusituqarijaujuni qanuilingalirniujunut isumakkut aanniarniqaliqsimajunik inuuqatigarnirnut.

4.6. Ungatiluanganut Aksuruliqsimavanniq ammalu Imminiitunnariaqarnirmut Attanaqtumiilirutiuvaktut

Sanngijummarinimik attataqsimaturaukkaluaqtillugit imminiigattarniujut ammalu isumakkut aanniarniqalirniuvaktunut, amisurjuam-mariummata asingittauq ilagijauqataujut turaangallutik imminiitunnariaqarnirmut attanaqtumiilirutiuvaktut.³⁹ Ajurnarmat nalingit Inuit qanuinnajarninginik nalunaiqsivagiiraksamik, attanaqtumiilirutiuvaktunut nalunaijautiuvaktut saqqitausimagaluaqtillugit taakkua qulaani, isumaksaqsiruutiqarajarmangaata, imminiirasugajarmangaata, uvvaluunniit tuqujjutiqarajarmangaata imminiirlutik. Aktuqtausimaliqaqpanniujut tuquvvigijangata qangautillugu pimmaruqataummimata. Tamakkua ilaqarunnaqput tuaviurnaqsisisan-niusaalauqtunik, suurlu aipparijanilu avisimalirajaqpatik uvvaluunniit iqqanaijaangata isulititausimalilaurninga, ammalu asingit avatigijanganut ilagijauqatauvaktut, suurlu tuqujjutiuvaktut atuinnaliqsimalaurningita, ilaqaqtillugit qukiutinik.

Takusimaniit naammangittumik inuusirmi qanuinnuijunut ilaullariqataummat pijjutiaqtuni makkuktuit imminnik aanniqsimaliq-tippanningini ammalu imminiisimaliqaqpanningita.⁴⁰ Ammalukkanniq, kikkutuinnat ilaakkuurtut imminnik aanniqsimaliqtippaktut nalunaiqsisisimalilaurmata anginiqsaujumik inuusirminni aksuruliqsimavannirminnik taikkunanngat asingit isummiqsimaliqaqtunit imminiirlutik tuqujjutiqarumaliqaqtunit uvvaluunniit imminnik aanniqsimalirumavaktunit kisiani kajusisimaliqaqpanngittutik.⁴¹ Inuuqatigiiktuni ajurnaqtukkuursimalirniuvaktut makkuktuutillugit (suurlu inutuujjilualiqsimavannit; innaujunik aivaqatigaliqsi-mavannit, makkuktuuqatiminnik, uvvaluunniit taikkuninga pijunnautiqaqtitausimajunik; ammalu kipinngulualiqsimaniit) ilaakkuu-ngallutik nalunaiqsisisimalirutiuvmata imminiirasutuinnariaqatunut makkuktuit innaruqpalliaqtillugit uvvaluunniit innarusaaqsi-maliqtillugit.⁴² Ilinniarvingni qaujisainiujut nalunaijaisimalilaurmata turaangavannuijunik kappiasaaqtaullutik saalgijaulualiqsi-mavannirmik ammalu imminnik aanniqtirisimaliqaqpanniujunut makkuktuni arnaujuni angutiujunilu.⁴³

Immaqaali ajjigiinngiuqtutik katinniqaqsimajut imminiitunnariaqarningita attanaqtumiiliqaqtut ajjigiinngittunik atuqpallianiqaq-paktut. atautsimi atuqtauvalliauvannuijuq ilaqarunnarmat akuniiqtumut, piruqpallianirmini aksururnaqtukkuurtitausimanirminik, iliqqusingata asijjikkallakpanningata ammalu ilagiiingujuni ajurnaqsisisimaliqtutik ilinganniuliqaqtunik; asiagulli atuqtauvalliauvanniq ilaqarunnaqtuni isumakkut aanniarniqaliqaqpannirmik; kisianiluttauq pingajurilluniuk ilaqarunnarilluni attanaqtumiiliqaqpanniujunut turaangallutik inuusirminni aksuruliqsimaniujunut ammalu asiujisimalilaurnirmut qanitarijaminek pijjutiqarluni attanaqtumiili-kautiginajarninganu.⁴⁴ Piusirijaujut uvvaluunniit qanuittuuvannuijut turaangatillugit isumakkut aanniarniqaliqaqtunut uvvaluunniit piruqpalliatillugit aksururnaqtukkuurtitausimanirnut, suurlu pittiaqsimalariklugu kisiani iliqqusiqaliqaqpanniq, isumagiarlugulu qanuiliuliqaqpanniq, pittiarungniqaqpanniq, uvvaluunniit niriungniqarunniiqsimaniq, ajulirutiusimajunnarmat kinatuinnaup aniguisima-lirutigijunnaqtanganik uvvaluunniit inuusirmi aksururnaqsisisimavaktunut aaqqigiarunnattiarnirmut uvvaluunniit asijjiriarnnat-tiarninganik.⁴⁵ Atuni atuqtauvalliajut iluani, piluammariktumik aksuruliqsimaniq uvvaluunniit asiujisimalirniq tuqumut, ilaqaqtillugu tuqujjutigijaujunaqtut atuinnauninginik, sanngijummarinimik qanuilingalirutiuvatauvakput imminiitunnariaqarnirmut iliqqusiliqaqtunut.

Imminiigattaqujinnginnilirinirmut parnautiliangusimajut pitaqaqtittisimajariaqaqput nalunaijaisimalirutiujaqtunik taikkuninga attanaqtumiilirajaqtunik inuusirminni nangminiq tuaviurnaqtukkuusimalilaurninginik, ammalu ikajuqsirtulirajaqtunik taikkununga tuaviurnaqsisisimaliqtunut. tuaviurnaqsisisimaliqtillugu, tuaviurnaqtulirinirmi sapujjigiarutiksait atuinnautitauningit, suurlu uqaalau-titigut, mikilligiarutaujunnarmata imminiirlutik tuqusimalirutigijaujunaqtunut.⁴⁶ Nutaangullutik imminiigattaqujinnginnilirinirmi piliriangulirunnaqtut tigujausimalirunnarmata inuuqatigiiktuni tusagaksalirijiuvtutunit ammalu asingitigut qaritaujatiguuqtutigut, atuqtauvalliriarlutik ikajuriarutiksaulutik inuuqatigiiktunut ikajuqsiniqarutiuvaktunut, ammalu nalunaijaqsimaliriarlutigut ammalu sapujjigiusimalirunnaqtullugit taikkua imminiitunnariaqarningita attanaqtumiilikanniqpaktunut anginiqsaujumik.⁴⁷ aulatsiniqarniq atuinnautitauvtunut imminiirutiujunnaqtuullutik, suurlu qukiutit aulatauningit, tuqunnaqtuqaqtut tuquqarijauttiarningita palan-ngaktausimallutik, ammalu ikaarruut kigliqaliqsimatitauvanningita, nalunaiqtausimagivut imminiigattaqtunut amisuujuungniiru-tiusimaliqaqpanningita.⁴⁸

4.7. Ilagijauqataujut Mianiqsijjutuunut

Inuit aksurunaqtukkuuqattaqsimajut inuusirminni ajjiginngitangagut aniguinasuarniqaqpammata maliktugit aniguisimaliria-runnamnarmut ajunnginnirijatik ammalu ikajuqsitaqsimanirminnit ammalu ikajuqtauvannirminnit ilagijaminnit nunaqqatigijaminnullu. Naammanngittukut qanuilingaliqsimaniuvaktut ammalu isumakkut aanniarniqaqsimavanniit taimannaillutik kisianuavannimmata. Suurluluunniit, amisut Inuit ungatiluanganut aksuruliqsimaniqaqpakkaluaqtutik ammalu aksurunaqtukkuurtitaqsimajut akuniitqutmut naammanngittunit qanuilingalirutiqaqsimavannimmata. Taakkua kinguniani unikkaaqtasimajut uqallausiqaqsimata mianiqsijjutuunut ilagijauqataujut ikajuqsiniqarunnarmata naamaktumik qanuilingalirutiunnaqtutik Inunnut aksurunaqtukkuursimajunut ammalu pijaritujuullutik ajurnaqtukkuursimaniqaqtunut inuusirminni.

Pijjutiqlarluni imminiiqattaqujinnginniliriunujunik nunaqaqqaarsimajuni inuuqatigiiktuni, tikkuqaqtausimagajummat mianiqsijjutinut ilagijauqataujut pimmarijuunngita ilaqaqtitaullutik inuusirmik tiguisimagiaqarnimut quvvaqtittigiarutiuvaktunik. Inuusip (uumanip) quvvaqtitaugiaqsimaninga tunngavviqaqtitausimammat ukpirusunnarmut makkuktuit “ajunnginnmata sangminiq inuusirminni atuqallianiriniqataminnut miksiqattiaqtumik inuusiqarutigilirniarlugit,”⁴⁹ ammalu piliriaqalirniujut sannginiujunut tunngavviqaqtitausimavammata ammalu turaangatitausimavaktutik makkuktunik piliriaqarunnaliqtittigiamut.⁵⁰ Taimanna piliriniqalirniq aqqiumaniqaqtitausimavut amisunut pijjutigijauliqsimajunut NISPS-ngujuni, ilaqaqtillugit tamaitigut inuusingitigut piliriniqalirajarnirmi ammalu iliaqsimagaqtaullutik piliriaqaliqsimanirni tukisiumattiaqtutik imminiiqattaqujinnginniliriunujunik unqataanuqsimaningata Inuup ilaqaqtitausimaniarluni nunaligijaujunik, piusituqarijaujunik, ammalu tukigijautitaujunut pilirijjutsaujunik. Kisianilu, inuusip quvvaqtitaugiaqsimaningagut piliriniqaruijunut imminiiqattaqujinnginniliriunujunik kigliqarmimmata pijjutigijaujunut imanna isumakkut aanniaqaliqtailimajuliriniq ammalu asingit tuaviurnaqsisaqsimajunut pijjittirarutiuvaktut piliriaqarunnaliqtittijutiksani ammalu makigiakkannirutiksaniq pitaqaqtitausimannimmata.

Mianiqsijjutinut ilagijauqataujut tamakkitigut turaanganiaqtautitigut ammalu nalunaiqtausimajutigut imminiiqattarniliriunujunik pijjutitaqtausimajunnarmata; tunisisimajjutiunnaqsimata tamaitigut qanuinnigittiarutiksani ammalu mikilligiatittijutiksani kinatuinnaup imminik aanniqsimalirajarningata uvvaluunniit imminiitunnariaqartuuluni iliqquqsimalirajarningata. Atausiq tukisiumalirutiunnaqtut mianiqsijjutinut ilagijauqataujunik pijjutiqtunut imannaimmat qanuiliqtittitailimajjutiunngita imminiitunnariaqartunut (takulugit **Nalunaijautit 7: Mianirijausimajjutiunut ilagijauqataujut mikilligiarutiuvammata imminiitunnariaqartutik attanaqtumiilipaktunut**).⁵¹

Mianiqsijjutinut ilagijauqataujut inuup kinatuinnaup, ilagiiktut ilumiutarijunnarmagit uvvaluunniit nunaqaqatigiiktut quttingninganiillutik. Amisut sapujjigiarutiksarijaujut quvvaqtittigiasimajut mianiqsijjutiksani ilagijaujunik ammalu makigiakkannirutiksanginik pivalliajutiksaniq ilaqaqtitaavakput “majuraqpalliajutiksaniq suurlu kuungmi” piliriangusimaliqaqpammata, tamanna tukiqaqtuni ilinniaqtitsijjutiugiaqpanningita piruqpallialisaarningini, kisianilumianiqsijjutigijauvaktutik tikittugu innaruqsimalirninginut. Tamatumunga uukturaruutijunnarpug sapujjigiarutiqarniq sanngiktigiasimatauningita piruqsaijiujunnarmut ajunnginnirijaujunik Inunnut mikijuutiqaqtunut, taimalu mikilligiarutiksaniq surusiit iliaqsuarijauvanninut tikippalliatitaulirajaqtunik, taimaluli mikillititausimalirajaqtutik tamakkua taikkununga surusirnut qaujimajaujunut attanaqtumiilirutiqalirunnarninginut nalituinnanginik inuusinga atuqalliatillugu imminiitunnariaqarutigijunnaqtanginut. Mianiqsijjutitaqatittiniq kamagijaqattiaqtuuluni piruqsaijiqarniq ikajurniqattiaqpmamat qanuinnigittiaqtitaujunnaqsimanirnut, kisianilu mikilligiatittisimalirunnarninganut isumagijauqataulluni imminiitunnariaqarninganut attanaqtumiilirunnarningata surusiup.

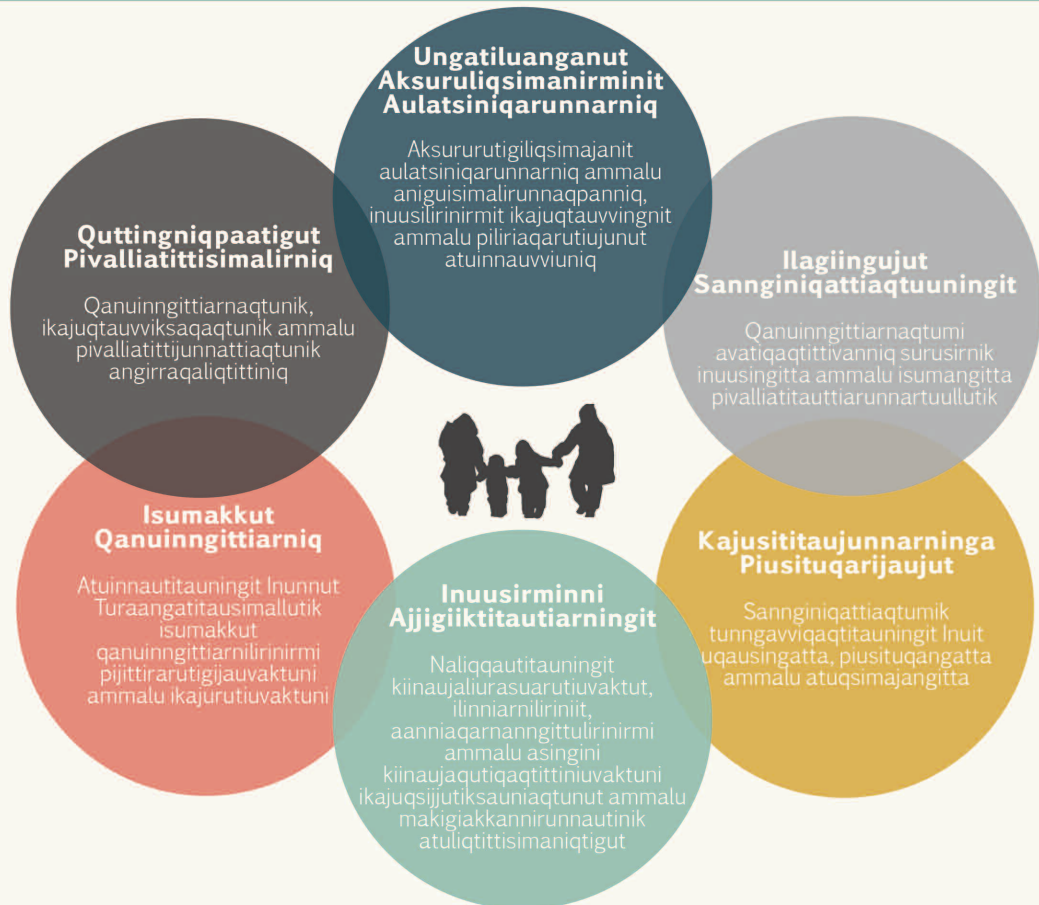
Ilaalu qaujisarniusimajunit nalunaiqtausimagaluaqtillugit piruqpallianingani pilirianguvallialuni pilirianguligtut saqqippallialisaaraluaqtillugit, pimmarititaugivut, isumagijauliqsimajunut tukimuagutiksaaqatitaullutik sapujjigiarutiqaqtittinirniq uqaqsimallutik pitaqaqtittinirniarmut mianiqsijjutiksaniq, makigiarunnarnirijaujunik piquqtittijutiksaniq, ammalu ikajuqatauningita miksiqattiaqtutigut mikilligiatittisimalirirniarmut Inuup kinatuinnaup ammalu nunaqaqtigiilimaani imminiitunnariaqarningata attanaqtumiilirutiunnaqtanginik.⁵²

Pimmaritiullutik mianiqsijjutiksaniq ilagijauqataujut ilaakkuurtuni inuup quttingningagu sanngittiaqtutitigut inuuqatigarunnarmimik ammalu ikajuqsiniqaqtitauninganik; naamaktutitigut aniguisimalirunnarmimut parnaksimajjutiqaqarninganik; imminik nangminiq naammagittiarunnarmimik pitaqattiaqtuulluni ammalu aturniqattiarminirniq; ammalu nangminiq isumajunnattiarniqaqtuulluni ammalu ilinniaqsimalirunnaruaqtuulluni.⁵³ Amisut tamakkua mianiqsijjutiksaniq ilagijauqataujut pitaqalirutiuvammata makigiakkannirunnarmimik ammalu aniguijutiqarunnarmimik ammalu piruqpalliajutiqsimalirunnarlugit aksurunaqtukkuuqtaugalaruni kinatuinnaq. Aanniaqaliqtailimajunnarluni inuusiqalirunnarmimik niruqaqtausimalirunnaruaqtut ilaqaqput iqalisaqattarnimik, niqittiaavannik niqiaqattarnimik, ammalu sinittiaqsimavannimik mianiqsisaqsimajjutiunnaqtunik nikallungalalirutiunnaqtunut.⁵⁴

Nalunaijautit 7: Mianirijausimajjutinut ilagijauqataujut mikilligiarutiuvammata immiituinnariaqartutik attanaqtumiiliqpaktunut

Mianirijausimajjutinut ilagijauqataujut mikilligiarutiuvammata immiituinnariaqartutik attanaqtumiiliqpaktunut

Mianirijausimanirnut ilagijauqataujut qaliriiliqsimanigarmata ammalu taimaullutik ilaakkuurtuni, ilagiingujut ammalu nunaqqatigiittut quttingnirijangini.

Inuusilirinirmi ajjigiiktittiniulirajaqtunik aqqiisimalirniq mikilligiatittijunnarmata ilangagut angijuutiullutik aksururutiuvaktunut ammalu piluannginniqaurlutiulutik immiituinnariaqatunut attanaqtumiilirutiuvaktunut nunaqqatigiilimaani.

Quttingniqpaujutigut pivalliatitaujunnarningit surusiiq qanuinngettiarnaqtumi, ikajuqtauvvikaqattiaqtumi, ammalu qularnangittunik avatiqattittinirmi ilagijauqataummata sannginiqpauullutik mianiqsisimalirutiuvaktunut immiituinnariaqarnirnut attanaqtumiilirutiuvaktunut. Mianiqsisimalirutiit aktuismaliqpammata qanuinngettiarnaqtumik surusiit piruqsajauvagnunarningita tigumialirniarlugit innaruqsimalirniminnut.

Ilaalu mianirijausimanirnut ilagijauqataujut iluikkaujutigut nungutittisimaliqaqpanngikkaluaqtillugit immiituinnariaqatutik attanaqtumiilirutiuvaktunut, tiguisimalirutiujunnaqpup makigiakkannirunnarmik ammalu aniguisimalirunnarmik ammalu piruqpalliajutiqrannarnik inuusirminni aksururnaqtukkuuraluallutik.

Tarnirmigut ukpirniqarningittauq niriunniqaliqsimaajutiujunnaqput ammalu inuusirijamut miksiqaliqpaalirutiusimalutik, ilaalu tarnikkut ukpirniqattiaqtuullutik ammalu ukpirniriliriullutik nunaqqatigiiktut ikajuqsiniqapannngittuni isumakkut aanniarniqaliqsimaajunik, tamanna ilaliutisimajunnaqpuq qanuittuunirmut taimannaittuunasuginnaavannirmut ammalu akupliriiktutigit ikajuqtausimaajutiulirajaqtunik pitaqalirutiuluni.⁵⁵ Ilagiingujulli quttingningatigit, sanngittiaqtumik attatarvigiturapulititsijjutinik piliriaqtaqaliqtauningagut ammalu ikajuujutiksani ammalu makkuktuit ilagijauqatautitaulirajarlutik tukisiumajaujunnarmata mianiqsijjutiksani ilagijauqatauningita tamakkua.⁵⁶

Amisurlaullutik mianiqsijjutiksani ilagijauqataujut qaujijausimalirmata (nalunaiqtausimalirmata) turaanganigarningita mikiniqsauliqtittivanninginik imminiitunnariaqarnirmut attanaqtumiilirutiuvaktunut. Inuuqatigiiktut ikajuqsiniqtaqattiarniit ammalu piuttiaqtunik aniguijunnarnirmik ajunnginniqattiarniit mianiqsijjutiujunut ilagijauqataummata naammattiaqtutik titiraqtausimallutik ikajurniqapanningita. Suurlu, qaujisainiaqtutik qaujisimalilaurmata ilangit Inuit nalunaiqsiaqtalaurningita uqaqtigijunnaqtaminnik pitaqarningata, inuuqatigijaminnik uqallaqtigijunnaqtaminnik inuusirminni naammanngilirutiuliqsimajunik, pijjutigillugit nappaluarigangit imminiirlutik tuqujjutiqarasuliqpanngilaurmata ukiurilauqtangani, isumagilugit taikua Inuit nalunaiqsisimalilaunngittut uqaqtigijunnaqtaminnik inuuqatigiqarnirminnut.⁵⁷

Amisurlaullutik qaujisarsimaniujut qanuq ajjigiinnginniqariangitta makkuktuit ammalu innarusaaqsimaajut imminiqlutik tuqujjutiqarasuksimaajunit taikkununga ajjirlagijangitigit aksurnaqtukkuuqtitausimajunut kisanilu imminiirlutik tuqujjutiqarasulaunngittunut qaujijausimalilaurmata taikua imminiirlutik tuqujjutiqarasulausimaajut amisuunnginniqsanik inuusirminni naammanngilirutiujunut aniguisimalirutiksaminnik isumagijaqarunnalaunnginnigita ammalu nalunaiqsisimalilaunngita atuqpanniminnik amisuunnginnisaujunik ammalu ikajurniqannginnisaujutigit aniguijutiqtarasukanniminnik qautamaat inuusirminni.⁵⁸ Tamakkua qaujisarniulaqtut isumaliuqsimavut piruqtittigiasimaliqujillutik sannginiqsaujumik inuuqatitilirunnautinik ammalu anginiqsaujumik ikajuqsiniqtaqaliqujillutik inuuqatigiiktuni kikkutuinnat Inuit inuusirminni naammanngitukkuurutigijaminnik uqallagvigitauruvvikaqaliqtitalutik, ammalu pilimmaksaijjutitaqaliqujillutik piuniqsaujutigit aniguijutiqtarunnarnirmut ajunngilisaqtaujutiksani pitaqapaliqullugu ukiungit mikiniqsaujunut, pimmaruijutigit ikajurniqalirunnarmat imminiqtattaqujinnilirinirmi.

Ukpirusukkatta sannginirijaujunut tunngavviqattitissimalutik pilirianguligtut aulajjaigiarutiuvanningita Inuit qaujimajatuqarmiktigit piliriaqalirunnarningita mikilligiatitausimaliqullugit qaujimajaujunut attanaqtumiilirutiuvaktunik, ilaqaqtillugit pisimainnarutiksani ammalu piquqpalliatitissimaliriarninik nutaanik sakigiktippaallirviujunnaqtunik mianiqsijjutiulirunnaqtunik tamainik nunaqqatigiiktunik inungni, ammalu taikkununga aktuqtausaraittuujunut. Tamakkua mianiqsijjutiullutik ikajuqsiniujut Inunnut pivalliajutiukkannirunnarmata pisimalianiktattinni iluttinni ikajulirutiujunnaqtunik ammalu makigiakkannirunnarnittinnik.

Attanaqtumiilirutiuvaktunut ammalu mianiqsijjutiksani ilagijauqataujut taakkutuulutik ikajurniqarunnangimmatik, tamarmik tavvautitalutik kisanu, ammalu aaqqiisimalirutiujunnarmatik atuqpallialirajaqtanganut Inuup inuusilimaamini. Tamakkua ilaanni taijauvaktut amisuunnguqpallianingit uvvaluunniit atuqpalliajangit ilingaijutiqaliqsimaniuvanninginik.⁵⁹ Suurlu, mikijuutillugit ikajuqsitausimattiaqtutik papatautiaqtuullutik ilagijaminnit avatiqatitaunniit aaqqiijutiusimaliqpammata pivalliatitaunginnarniarningita sannginiqalirutiginiaqtanginut ammalu makigiarunnarniriniaqtanginut. Taimaluttauq asiagulli, mikijuutillugit aksurnaqtukkuurtitauvanniuju, suurlu ilijjaqsuanguullutik uvvaluunniit qanitarijaminek asiujisimalilaurniit, amisuunnguqpallianirnut attanaqtumiilirutiujunnaqtunut ingirravallianiqarunnarmata. Suuqaimmalu, kikkutuinnat inuusitik atuqpallianingini malikpalliavanngimmata qanuittukkuuriaqarutinik — Inuup kinatuinnaup inuusirminni atuqpalliajangit asiaguusimalaurunnarmata inuusirminni ammalu ilaqarunnarillutik amisuilingajutigit atautikkuursimatillugit attanaqtumiilirutiujunnaqtut ammalu mianiqsijjutinut ilagijauqataujut taimautillugit. Tamainik attanaqtumiilirutiujunnaqtunik ilagijauqataujunik pisimaniq tukiqalirutiuvannimmata kinatuinnaq Inuk imminiirluni tuqujjutiqarumaarninganut.

5. Sivulliqpautitaujariaalit Mikilligiaqtitaunajarningita Amisut Inuit Imminiiqattarningini

Inuit Tapiriikuk Kanatami (ITK) nalunaijaisimavut arvinilingnik (6) sivulliqpautitaksanik pilirianguliqullugit ammalu kiinaujatigut qiturnguqtitauliqullugit pitaqariaqarniaqtuni tukimuagutiksaqaliqullugit aviktuqsimanuijuni ammalu nunaliujuni imminiiqattaqujinniginnilirinimut piliriaqatunut Inuit Nunanganni. **Nalunaijautit 8:** (*Qanuq NISPS-ngujut sapujjigiarutiuvanningit mikilligiaqtitaqullugit imminiitunnariaqarninginut attanaqtumiilirutiuvaktunut*) nalunaijaisimavut qanuq NISPS-ngujuni sivulliqpautitaujuksat piliriaqarutuilirniarmangaata attanaqtumiilirutiuvaktunut ilagijauqataujunik imminiitunnariaqatutik attanaqtumiilirutiqliqsimaajunut inuusigani. arviniliullutik (6) sivulliqpautitaujuksat ukuanguvut:

- 1. INUUQATIGIITUT AJJIGIITTAULIRNIKSANINIK:** Pilirianguliqullugit inuuqatigiini aanniarniqaliqtailimanilirinimut ammalu qanuinnigittiaqtittinimut isumaliurutiusimajunut qanuilingaliqsimanuijut, ilaqaqtillugit ilinnialisaatut pivalliatitauvan-ningita; piusituqaliriniq ammalu uqausiliriniq; annaumanasuarutiuvaktut; kiinaujaliangujut siammaktigauvan-ningit; igluliriniq; qanuinnigittiaqtittiniq ammalu mianirijauttiaqtittiniq; ilinniarniliriniq, niqigijaksanik pisimalirunnarniliriniq; aanniaqarnanngittulirijiniq pijittirarutiujut atuinnautitausimaningit; isumakkut aanniaqaliqtailimajuliriniq; ammalu avatiliriniujunik.
- 2. PIUSITUQAUP KAJUSIJUNNAQTITAUNIKSANGATA AAQQIISIMALIRNIKSAMUT:** Ikajuqsigauniqalirlutik pivalliajuliriniuvaktut ammalu pirukkannirunnaqtulirininimut piliriangujut attataqsimaniaqatut Inunnit nunagijattinnut, piusituqarijattinnut, ammalu uqaussittinnut ilaqaqtitaqullugit mamsaisimajjutiilirajaqtunik. Qaujigiaqtausimalirlutik tamakkua pilirianguliqsimaningit ikajurutiuniarlutik Inuit qaujimaqatuqanginnut. Pitaqaliriaqarmata aksurunaqtukkuursimajulirinirmi tusaumavagittiaqtuullutik pilirijiniq ammalu piusituqalirinirmi qanuinnigittiaqtittijjutiunajaqtunik aanniaqaliqtailimajjutini, inuusilirijini, iqqaqtuivvilirijini, ilinniarnilirijini ammalu pukiqtalikaqatittivannuijuni.
- 3. KAMAGIJAUTTIAQTUULLUTIK PIRUQSAIJUJUNNARNI INUIT SURUSINGINNIK:** Surusiit piruqpallianilimaangini ikajuqsiqu-
tausimaliqlullugit qanuinnigittiaqtunik iliqqusiqarlutik, tukisiattiarunnaqtuullutik, ammalu isumakkut pivallianiqarunnaq-
titaulutik ikajuqsijunnaqtaqtuullutik ilagijaminut mianirijauttiarnaqtuni, aanniqtirivannigittuni avatiqatitaulutik surusiit
piquqsajauningini. Piliriniqaliqullugit surusiit ilijiaqsuanguvaqunagit ammalu pittiaqtaunngittuuvagunagit. Ikajuqsiga-
lirlutik piliriangujut ammalu piliriarijauliqsimajut piruqpalliatittigiarni makigiakkannirunnarnaninginik ammalu ajunnginniri-
lirunnaqtanginik surusiit ammalu makkuktut. Mikilligiaqtitausimaliqlullugit amisuuningita Inuit surusingita mianirijau-
vingniititaujut ammalu asiujisimaliqunagit piusituqarijanninik sannginaqatutigit piliriangusimalirningitigit pijjutiqarlutik
Inuit surusingit Inuit angirrarijanninut nunaligijanginnillu avinniqtitausimavaqunagit.
- 4. KAJUSIINNAQTITAUSIMALLUTIK ISUMAKKUT AANNIAQALIQTAILIMAJULIRINIRMI PIJITTIRARTIJJUT ATUINNAULIQ-
TITAUQULLUGIT INUNNUT:** Isumakkut aksuruliqsimaajjutiuvaktut ammalu isumakkut aanniaqaliqpanniujut, ilaqaqtillugit
nikallungalualiqsimavannuijut ammalu aangajaarnaqtunik uirijjutiqliqpanniujunik, ilagijauqatauvammata imminiitunnaria-
qarnimut attanaqtumiiliqpanniujunut, ammalu ungalitilunganut aksuruliqsimanuijut uvvaluunniit qanitarijamik asiujisi-
malirniujut pijjutigilugit imminiirluni tuqujjutiqarasulirunnarmat Inuk. Iluikkaujunik piusituqattinnut aturniqarajaqtunik
isumakkut qanuinnigittiarnilirininimut pijittirarutinik pisimaliriaqaratta nunaliujut quttingnirijangini nalunaijaqtusi-
maliqullugit ammalu qaujigiaqtauvalliqullugit taikkua Inuit imminiitunnariaqatutik attanaqtumiiliqpaktut ammalu taikkua
imminiirlutik tuqujjutiqarasuksimajut.
- 5. MAMISAINIQ AKSURURNAQTUKKURUTUSIMANIKUNIT AMMALU QIKSAARUTIGIJAUNGINNAQTUNIT:** Pilirianguliqullugit
aksurunaqtukkuursimanirnut ammalu qiksaarutiqarnirnut mamsarutiqaqsimannginnuijut, ilaqaqtillugit taimannganitu-
qamit aksurunaqtukkuursimanirnit aktuqtausimaliqtut asinginit aulataullutik nunalialiqtitaulaurninginut ammalu
sukkaliluaqtumik inuusingatta asijjiqtitausimaninganit, piusituqakkut aturniaqatuuullutik piliriangujutigit ammalu
piliriniuliqtutigit. Taakkua ilaqaqput qiksaarutiqaqtunut turaangallutik imminiiqtutik tuqujjutiqaqsimalik asiujisimanirnut,
nunaqatigiiktut ammalu ilaakkuurtutik Inuit quttingningitigit.
- 6. AULAJJIGIARNI INUIT QAUJIMAJATUQANGITIGUT PIJUUTIGILLUGIT MAKIGIAKKANNIRUNNAQTUUNINGIT AMMALU
IMMINIIQATTAQUJINNGINNILIRINIRNMUT PILIRIANGULIQUULLUGIT:** Quvvaqtitaugiaqsimaliqlullugit piuniqpaatigit ammalu
ikajurniqarunnaqtutik pilirijjusiuvaktunut imminiiqattaqujinniginnilirinimut piliriarijaujunut Inunnit Inunnut amiqqaqatigiiksi-
malirniqtigit parnautiliangusimajunik, piliriangujunik ammalu sapujjigiarutiujunik ikajurutiksaullutik surusiit pivallianiqaliqti-
tauniksanginut aniguijunnarnimut ajunnginnirijaulirunnaqtunik, makigiakkannirunnarnirnik, mamsarutiqaqsimalirajar-
ninginik, ammalu qanuinnigittiaqtuuqullugit. ikajuqatausimalirlutik Inuit qaujimaqatuqarijanninut qaujigiaqpanniqtigu
pilirianguliqsimaajunik ammalu piliriangujunik. Aaqqiksuisimaliqlullugit inunnik sivuliqtigarlutik qaujisainiqarnirmi piliriak-
saujunik pilirianguliqlullugit qaujimanirijaujunut ilakuuniqarviujut imminiiqattaqujinniginnilirinirmi ammalu qanuinnigittariaqarnirmi.

Nalunaijautit 8: Qanuq NISPS-ngujut sapujjigiarutiuvanningit mikilligiaqtitaucullugit imminiituinnariaqarninginut attanaqtumiilirutiuvaktunut

Qanuq NISPS-ngujut sapujjigiarutiuvanningit mikilligiaqtitaucullugit imminiituinnariaqarninginut attanaqtumiilirutiuvaktunut

NISPS-ni turaarviksaqtugijaujut sapujjigiarutiuvammata pijjutigijaulaqtuni piliriaqarni ilaakkuqtut ammalu nunaqqatigiiktuni imminiituinnariaqatunut attanaqtumiilirutiuvaktuni

0 nik ukiuqaqtunut

Angajuqqaarijaujut ilagijauqataulauput sivulliqpauqataullutik Inuit nunalingnut nuktiqtitausimaliqtillugit irnianguqataulaqsimauni.

3.3 Nuqqaqtittisimalirutiulauqput kinguvaariiktut aksurunaqtukkuurutiuvaktunut angajuqqaangunirmi ikajuqtauvviksaqaliqtittiniqtigut ammalu piliriangujutigut.

5.1 Piliriangulirlutik ullumiuligtumi ammalu kajusiinnaqtuullutik aktuivalliauvanningita taissumanitarnit ammalu kinguvaariiktunut aksurunaqtukkuurutiuvaktut.

9 nik pinasuaru-sirnik ukiuqaqtunut

Anaanagijaujuq niqittiauvannik niqissaqtaarunnaqpalaunngimmit singailluni; inugialuaqtutik iglumiugatiini angirraqaqtuniinniminut piluammariktumik aksurunaqtukkuurutiugikkannilaumagu.

1.1 Atavvigituraunniqaliqtittugit imminiqattarniujut ammalu isumakkut qanuinnigittiaqtittiniujut inuusilirinirmi qaujigiarutiuvaktunut aanniaqaliqtailimavannilirinut.

1.2 Piliriangulirlutik takuksaunngittutigit imminiirutiugijauvaktut aqqiksuisimalirniqtigut inuusiminni ajjigiiktittiniulirajaqtunik.

3 nik ukiuqaqtunut

Ataagijaujuq imialuluqaattalaurmat ammalu tigujausimagajuktuulluni aanniqtirivanninganut anaanagijaujumik.

3.2 Ikajurutiuvaktut angajuqqaarijaujut pitaqaliqtittigullugit qanuinnigittiarnaqtumik avatiqaliqtitauniksangita surusiujut, ammalu angirraminni aanniqtiriqaattanngittuni.

3.4 quvvaqtittigiaqsimaajut makigiakkannirunnaqtuunirnik ilinnialisaqtunut pivalliatittinirmi piliriangujutigut.

5 nik ukiuqaqtunut

Ilagijaminit qunujunnaqtuagattaqsimaajut angirrarjanganirmiungujumit; qanuinnigittiarnaqtumiiqquu-jisimanngittuni ammalu kinatuinnamut saqqilauqsimananiuk.

3.1 Surusiujut pittianngitauvaqunagit ammalu iliaqsuanguvaqunngittugit.

3.7 Nalunaijaqsimaajut surusiit attanaqtumiilinuinnariaqatunik ilinnianilirijjutini, aanniaqsiurtilirinirmi ammalu inuusilirinirmi pijittirarutiujutitigut, ammalu attataqsimaliqtippak-lugit piliriaqarunnaqtutik nalunaiqsijiuvaqunnaqtunut ammalu qaujigiaqtivaktutik piliriaqatiujunut.

15 nik ukiuqaqtunut

Piqannarijanga ammalu tallimaajut (5) ilinniaqatigijangit imminiqututik tuqusimalirmata; ilinniarutiminik nuqqauijilluni ammalu aangajaarnaqtunuk atuqpaligtuni nikallungalualiqsimanirminut aniguijutiginasukpaktunigit.

4.1 Inunnut turaangatitaullutik isumakkut aanniaqarnanngittulirinirmit pijittirarutiuvaktut ammalu ikajuqtauvviuvaktut atuinnaliqtitaucullugit.

5.3 Inungnut turaangatitaujunut kiinaujaqtissaqaliqtittilutik mamisarutiqaqtittilirajarnirmit qiksaarniaqtunut ilaiqsimaajunut, ilaqaqtillugit imminiqsutik tuqujutiqaqsimaajunut.

18 nik ukiuqaqtunut

Ilannâgijaujuk ammalu tallimait ilinniaKatiget tuKusimalaattut imminiannimut; ilinniavimmi nukKainadlutik atunialidlutik atulukattaKattajunik uKumaitsatailigamut.

5.4 Kaujisanniusimajuk papvisâttailigutauvuk uKilliumitsigiamut pusiukKattajunik imminiannimut ilingajunik takuKattasimajunik imminiasimajunik.

6.2 Piusiumitillugit anginitsamik inuit KaujimakKulugit pitjutigillugu iminiannik inuit inigijanginni ammalu uKilliumiKullugit kangusautiujut.

Sivulliqaupautitaksat 1: Inuuqatigiiktut Aajigiiktitaularniksanginik

Silarjuarmiulimaanit nalunaiqtausimalirniujut takussaruqtausimalirmata inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginningita, suurlu ajursaq-tuullutik inuusiqatitaujunik ammalu naammaktunik niqissariniaqtaminnik pisimalirunnanginniuvtut, attataqsimaniqarningita quttingniqsauullutik imminiiqattaqtunut quttingniqarningita. Inuuqatigiiktut aajigiiktitaularniksangit taimauliqtitaujariaqarmata imminiiqattarniq nuqqartitausimaliqullugu; ammalu amisuilingatitaulluni ammalu qulaaguuqtausimalluni turaarviksaujut pusiqaqtittisimalirutiarniarningita amisunut inuusirijaujuni.

Imminiiqattarniit anginiqpaulluni inuusirijaujunut ammalu aanniaqaliqtailimavannirni mikiniqsautitausimaniujut taimautitauninginut nalunaiqsimalirutigijauvammata inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginninginut. NISPS-ngujutigit, Inuit Tapiriikkut Kanatami (ITK) attataqsimaliqtittiniaqput imminiiqattarniujut ammalu asingit naammanngilirutiuvaktut isumakkut qanuinnngittiaqtittijariaqarniit anginiqsauullutik inuuqatigiiktuliriniimi isumaliurutiusimaliqpaktunut aanniaqaliqtailimajulirinirnut ammalu inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginninginut. Piliriarilirniapavut takussaunngittutigit pijjutigijauvaktut imminiiqattaqtunut pitaqaliqtittinittigit inuuqatigiiktut aajigiiktitausimanginnik.

ITK-kut Canada-mi Inuit Aanniaqaliqtailimajulirinirnut Katimajiralaangit tamakkunu ikajurutiksauniaqtunik Inuit Nunanginni pitaqaliqtittisimalilaurmata nalunaiqsimalirniimiktigit inuusilirinirmi isumaliurutigijauvaktunik Inuit aanniaqaliqtailimavanninginut, suurlu niqissariniaqtaminnik pisimaliriaqpannirnut, iglulirinirnut, ammalu isumakkut qanuinnngittiaqarnirnut, ammalu qanuq attatarvigiturausimaniqarmangaata anginiqsauullutik pivalliajulirinuijunut inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginninginut ammalu aksurur-naqtukkuulqsimaninginut piliriangujuni. NISPS-ngujutigit piruqtittisimalirniarmata taakkuninga piliriangujunik sapujjigiaqtuunirmiktigit ikajuqtaujutiksani pisimaliriarnirni piliriaqarnirmi inuusilirinirmi ammalu aanniarniaqaliqtailimavannirmi ilakuuniqarvuijunik, tusagaksaqutiminnik amiqqaqatigilrniimiktigit Inuit aviktuqsimanginnik pijjutigilugit attataqsimaturaunngingita inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginningini ammalu imminiiqtutik tuqujutiqaqattarniujunut, ammalu ikajuqsiniqalrutik Inungnit sivuliqtiaqtuulutik qaujisainiqalirajarnirnut qaujimanirijaujunik pijjutigilugit inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginningita ammalu imminiiqattaqujinnginnilirinuijuni.

11-ngullutik inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginningita Inuit aanniaqaliqtailimavanningini (**Nalunaijautit 5: Inuusirminni aajigiiktitaunnginningit**) nalunaiqtausimalilaurmata inuuqatigijattinnit: piuttiaqtuuningit ilinnialisaqtunut pivalliajuttiksaujut; piusituqaliriniq ammalu uqausiliriniq; annaumanasuarutiuvaktut; kiinaujaliangujut siammaktiqtauvanningit; igluliriniq; qanuinnngittiaqtittiniq ammalu mianirijauttiarniujut; ilinniarniliriniq; niqigijaksanik pisimaliriaqpanniq; aanniaqarnangittulirijikkut pijjittirutingita atuinnautitau-nngit; isumakkut aanniaqaliqtailimajuliriniq; ammalu avatiliriniq.

Turaarvuijumajut

- 1.1. Attataqtausimalirlutik imminiiqattarnilirinirnut ammalu asingita isumakkut aanniaqaliqtailimavannirni naammanngilirutiujut inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginningini aanniaqaliqtailimajulirinirni.
- 1.2. Piliriangulrutik takussaunngittutigit imminiiqattaqtunut pijjutigijauvaktuni aqqiksuisimalirniqtigit inuuqatigiiktut aajigiiktitaularniksangita.

Inuit Tapiriikkut Kanatami (ITK) Piliriaksarijangit

- Piliriaqatigilrnutigilugit puraavinsuijuni, aviktuqsimaniujuni ammalu government-tuakkunni government-gijaujut piliriaqalrniarlutik inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginnirjangini aanniaqaliqtailimajulirinirminni piusiqaqtitausimaliqullugit Inuit qanuinnngittiaqtitaujariaqarningit ammalu imminiiqattaqtut amisuuningit mikilligiaqtitausimaliqullugit.
- Tusaumaqattutilirijutit ammalu qaujimajaujunik-amiqqaqatigiikpanningit Inuit aviktuqsimangingita atuliqtitausimaqullugit inuuqatigiiktut aajigiiktitaularniksanginut turaarviqaliqullugit, ammalu ingirrattiaqtitausimallutik piliriangulauqtunut ilitsijjutiqaqsimaliqullugit.
- Pusiqaqtitausimallutik inuuqatigiiktut aajigiiktitaunnginninginut aanniaqaliqtailimavannirni imminiiqattaqtunut quttingnirijaujut qanutigi aktuisimaliriangita qaujigiaqsimalirugit, Inunnik sivuliqtiaqtutik qaujisainiqutigit.

Sivulliqpautitaujuksat 2: Piusituqaup Kajusijunnaqtitauniksangata Aaqiisimalirniksamut

Uqausitta ammalu piusituqarijatta inuulluta sannginiqattiaqtuuningit ammalu uumattiaqtitauningit tunngavvigijuummata Inuit aanniaqaliqtailimavanninginut ammalu qanuinnngittiarniginut, ammalu kisanittauq amisunnguqpalliallutik makkuktuit tamakuninga sannginiqtaarviujunnaqtunut atuinnauvvuunngittutik. Taimannaimmitillugu, Inuit uqausittinnik ammalu piusituqarijattinnik sanirvaigiaqattaqsimavut ilinniarvingni ilinniarutigijaminnik ingirrattiaqtittiliriaqtutik uvvaluunniit pigttirarutiujunut pisimaliriaqpannirminni ammalu aturunnaliriaksaminni, suurlu ikajuqtiqaqattarnirnut (uqarviksaujunik) uvvaluunniit isumalirijuijunut kamajiqaliriaqartarnirni. Inuit kikkutuinnat nalunaiqsimaliraangata imminiitunnariaqarnimut iliqqusiqalirningita tuaviurnaqsisimajuulluni uvvaluunniit ikajuqtausimaliriaqartillugit, pijittiaqatiujunut ammalu kamajuijunut atuinnauvvulirunnaqpaktitauningit piusituqakkt qanuinnngittiarnaqtumi taimauliriaqallaringmata imminiiqattaqujinnginnilirinirmi piliriangujuni. Inuit atuinnauvvujariaqarmata piuttiammariktuullutik piusirijattinnit, ilaqaqtillugit pijittirarutiujunut nalunaiqsisimaniqaqtunik ammalu piusigiaqtittisimajunik uqausirijattinnik ammalu kinaunirijattinnik Inuulluta, ikajurutiulirajaqtunut uvattinnut inuusatigiiktut ajjigijautitauriniksanginut aaqiksuisimaliqulluta, piruqtittisimaliqulluta aanniaqaliqtailimajutiksani amlu qanuinnngittiarutiulirajaqtunik, ammalu imminiiqattarniujut nuqqartausimaliqullugit.

NISPS-ngujutit ITK-kut piliriaqqaqtalirniaqput Inuit aviktuqsimanirijanginik attataqtitausimaliqullugit makkuktungit Inuit Inuit uqausinginnut, piusituqanginnut, ammalu atuqsimanirijanginnut piliriangujunik. Ilaalu NISPS-ngujut ilitaqsisimagaluaqtillugit imminiiqattaqujinnginnirmut piliriangujut pimmarijuuningita amisuilinngallutik quttingniqauqtuni parnautitigut piliriaqarnirni ajjiginnngiuqtuullutik ilaakkuurtunu Inunnut ammalu nunaqatigiiktuni ilagijauqataujunut, piusituqarijatta sannginiqattiaqtuuninga ammalu kajusititausimaninga pimmariuulluni sivulliqpautitaujariaqarmat ilijausimaniqaqtuni piliriaqaliriarutittinni. ikajuqsiniqalirniaqpugut aviktuqsimanuijuni Inuit piusituqangatta ammalu uqausingatta ilijausimaliqtitaujiarnigita isumakkt aanniaqaliqtailimajulirinirmi piliriangujunut ammalu sivuliqtilluta qaujisainiujunut Inungnut turaangatitaullutik isumakkt aanniaqaliqtailimajulirinirni sapujjigiarutiksani.

Turaarviujumajut

- 2.1. Makkuktungit Inuit attataqtitausimalirlutik Inuit uqausilirinirmi, piusituqalirinirmi, ammalu atuqtausimajunut piliriangujunut.
- 2.2. Atuliqtittisimalutik inuusatigiiktut attataqtitausimalirutiksanginik nunaliujut quttingnigijangagut ammalu kinguvaariiktulimaangujunut.
- 2.3. Ilijausimaqataulirlutik Inuit piusituqalirinirmi ammalu uqausilirinirmi piliriangujut isumakkt aanniaqaliqtailimajulirinirmut piliriangujunut.
- 2.4. Qaujsaqtausimalirlutik piuniqpaujutit piliriaqarusiuvaktut Inungnut turaangatitaullutik sapujjigiaqpannirni, ilaqaqtillugit imminiiqattaqujinnginnilirinirmut piliriatt aktuisimaniginik.

Inuit Tapiriikkut Kanatami (ITK) Piliriaksarijangit

- Ikajuqsilirlugit nunaliujuni ammalu aviktuqsimaniliujuni atuinnautitaujunut piusituqalirinirmut piliriangujunut ammalu ilinniarniliriujunut iluatiguqtitausimallutik imminiiqattaqujinnginnilirinirmi piliriangujunut.
- Inungnut turaangajunik ikajurutiksani piusituqakkt qanuinnngittiaqtittinirmut ammalu aksurunaqtukkuuqsimajulirinirmi tusaumaniaqtiaqtuullutik kamajuvannirmut aaqiksuisimalirlutik.
- Aanniaqsiurtilirinirmi, ilinniarnilirinirmi, inuusilirinirmi pijittirarutiujut, ammalu pukiqtaliktaqaqtittivanniq aksurunaqtukkuuqsimajulirinirmi tusaumaniaqtiaqtunik ammalu piusituqakkt qanuinnngittiarnaqtunik.
- Piliriinqalirlutik mikilligiatitausimaliqullugit isumajusiuvaktut qanuittuuniraqtavanningita isumakkt aanniaqaliqsimajunut ammalu imminiiqattaqujinnginnilirinirmi.

Sivulliqaupautitaujuksat 3: Kamagijauttiarlutik Piruqsajaujariaqarningi Inuit Surusingita

Kiinaujanik qiturguqtittisimaniq piliriaqalirutissaniq surusiit mianirijausimattiaqullugit ammalu qanuinnngittiaqtitaqullugit anginiq-paujumik pimmarititauummatt ammalu kiinaujatigut aturniqarniqpaullutik qiturnguqtittilirajarningata kiinaujanik inuuqatigiiktut, surusiit qanuinnngittiaqtitauningit akunniqtumut aanniaqaliqtailimanajarninginut, ilinniarnilirinirnut, ammalu kiinaujaliurutuvaktut aulataunigarunnarninginut attataqsimanikaqtillugit. Surusiit mianirijauttiarlutiksanginut ammalu qanuinnngittiaqtitaqullugit piliriaqalirajarniq anginiqpaujukkut aktuisimalirutiuunnarivut imminiiqattaqujinnginnilirinirni. Surusiit piruqsasimajut mianirijauttiaqtuullutik, kamagijauttiaqtuullutik ammalu qularnanngittuni avatigijaaqtittillutik tunngavvialiqtitausimavammata aanniarniqanngittiaqtuullutik inuusilimaanginnut piruqsajausimalirajarningita ammalu pivallianiqaqtitausimalirajarningita ammalu inuusirminni quviasuttiarniqsaulutik, aanniarniqaliqpanginniqsaulutik inuusiqalirajarmata mikilligiaqtitausimalirlutik imminiirlutik tuqujjutiqatuinnariaqarninginut attanaqtumiilirituvaktut. Kamagittiarigaqallarikattigut qanuinnngittiaqtigiarlugit Inuit surusingit angijummariullutik nalunaiqsijjutiusimajut attataqsimaliqtitauqullugit nalunaijaqtitausimalilutik surusiit aksurunaqtukkuurtitausimaniq ammalu imminiitunnariaqarninginut attanaqtumiilirituvaktut tusaqtausimaliqullugit ammalu tukimuagutiuvallirlutik maligaqutitluqpannirni, piliriaqaliqpannirni ammalu pijittirarutiniq aqqiksuiwannirni pijittirarutiunaqtunik surusirnut ammalu ilagiingujunut.

NISPS-ngujutigut ITK-kut Inuit aviktuqsimanirijanginik piliriaqatigiarlutaqtut surusiit ilagiingujullu mianirijauttiaqsimaqullugit, ammalu mikilligiaqtitausimaliqullugit kinguvaariiktunut aksurunaqtukkuuqsimavanniuju. Taimannailiurniaqtugut sapujjigiaqtuluta kiinaujaqtiksaniq pilirianut pitaqaliqullugu ammalu sapujjigiarutiksaniq sanngiktigiarutiujunnarnarlutik ilagiingujuni, piluaqtumik taikkua ilagii aksurunaqtukkuuliqsimajut uvvaluunniit aktuqtausimalilirunnaqtut. quvvaqtittigiaqsimalirniaqtugut inuusilimaaminni makigiakkannirunnaarningita Inuit ammalu ajunnginnirijaulirunnaqtunik ikajuqsirutiullutik qanuinnngittiarlutik inuusingitta ammalu ikpingniarningitigut pivalliatitaujunnarninginik, piliriattinnik turaartittisimaniqtigut ilinnialisaaqtunut piliriangujunut. Aviktuqsimanijunut ikajuqsiniqarniaqpugut nalunaijausimaliriaraningini surusirni attanaqtumiiliqsimajunik ammalu makkuktuit ilinniaqtitausimaliriaraningita naammattiaqtutigut inuuqatigalirunnaarnirnut pijjutiaqtunik. Ilitarisimammijavut angiglivalliallutik pimmariluiqsimaningita inuutigiiktunut tusagaksalirijutuvaktut tamakkitigut attanaqtumiilirititaqalirunnaarningita surusirnut ammalu makkuktunut (suurlu, aksurunaqtutigut nalunaijaivannirni imminiiqtuqaqtillugu takunnaqsimanitigut) ammalu aqqiksuisimalirajarnirnut kikkutuinnait aanniaqaliqtailimajulirinirni ikajulirasuarutiminni piliriangujirunnaarningita.

ITK-kut piliriarijangit ilinnialisaaqtunut ilaqaqtitausimammata qaujigiaqsimanirniq Inuit surusingita aktuqtausimaniqinut piliriangujirviujunnaqtunik Inuit Nunaliilimaanginni. Taakkua piliriarisimajavut ungataanuaqtisimaliriariniaqtavut qaujimanirijattinnik amiqqaqatigalirinnittigut aviktuqsimanijunut pijjutigillugit attataqsimaturnaarningita surusiit ilijjaqsuanguvanningita ammalu imminiitunnariaqarninginut attanaqtumiiliritauvaktuni, ammalu sapujjigiaqtunirnut qimaavviktaqaliqunirnut ammalu atuinnautitauliqullugit ilinnialisaaqtunut ilinniaqtittisimalirutiksaulutik piliriangujut. Sapujjigiaqsimanirniqavut anginiqsaujumik ilijausimaliqullugit piliriaqarutinut surusiit mianirijaujariaqarninginut piliriaqalirlutik anginiqsaujumik surusirnit pisimaliqtaujariaqatunuk mianirijauvvingmiitunut, ilaqaqtillugit ikajuqsiniqalirinnirniq piusigiaqtitausimaliqullugit surusiit mianirijauvanninginut ammalu tiguanguarijauliqpanninginut piliriaqarutiujut, ammalu anginiqsaujumik ikajuqsigaqutitkat ilijausimaliqullugit angigligiarutiunajaqtut surusiit inunngi ilagiingujunut ammalu nunaligijaujuni ilijausimavaqullugit.

Turaarviujumajut

- 3.1. Surusiit ilijjaqsuanguvanningit nuqqaqtitausaliquullugit.
- 3.2. Ikajuqsiniqalirlutik angajuqqaarijaujut aaqkiksisimaliriarningita mianirijauttiarviksanganik surusiit, ammalu angirraqaligtitauqullugit aanniqrituraativanngittunik.
- 3.3. Kinguvaariikut aksurunaqtukkuqsimaliqpanningit mikilligiatitausaliquullugit piliriangujutigut angajuqqaangujut ikajuqtausimalirutiksanginut ammalu piliriatigut.
- 3.4. Quvvaqtitausaliquitillugit makigiakkannirunnarniujut ilinnialisaagtunut pivalliatittinirmi piliriangujutigut.
- 3.5. Ilinniaqtittisimalirlutik ajunnginnirijaulirunnaqtunik ikajurutiulirajaqtunik inuusilirinirmi-ikpinnianingitigut pivalliatittiniulirajaqtunut ilinniarvinni.
- 3.6. Makkuktut ilinniaqtitausalirlutik naammattiaqtutigut inuuqatigarunnarninginut ammalu ilinniaqtitausalirlutik aippariikut aanniqriturauppanningita qanuq aktuismaliqpanninginut.
- 3.7. Qaujisaqsimalirlugit inuuqatigiiktunut tusagaksalirijaujut qanuq piliriaqaqtiummangaata imminiaqattaqujinnilirinirni, ilaqaqtillugit aaqkisuqtausalirunnarningita piliriaqaqtialirunnarviujut attataqsimalrutitulutik, ikajuqsitaurunniulirajaqtunut ammalu makigiakkannirunnarninut pijjutiqaqtunik makkuktungini Inuit.
- 3.8. Nalunaijaqsimalirlugit surusiit attanaqtmuiliqsimajut ilinniarnilirinirmi, aanniaqarnanngittulirinirni ammalu inuusilirijikkut pijjittirutingitigut piliriaqarutiujuni, ammalu uqaqatigaqsimalirlutik piliriaqaqtivuktunut tikkuqsimaliqtiullutik ammalu qaujigiaqtauvanninginut tukisigiarviujunnaqtunik.
- 3.9. Aaqkikusimalirlutik Inungnik sivuliqtigarlutik qaujisainiulirajaqtunik qaujigiarnarlugit qanuq attataqsimataurammangaata surusiit aksurunaqtukkuqtitauvanningi ammalu kinguniani imminiaqtutik tuqujjutiqaqaktunut ilaqaqtillugit attataqsimanuijunut atuqtaulauqtunut surusirnut mianirijauvvingniitillugit, tiguanguarijauitillugit, ammalu tiguangusimatillugit; ammalu qaujisaqtausalirlutik piruqpallianingani sapujjigiarutiusimalirunnaqtut turaangatitausalutik tamakkua attanaqtmuiliirutiuvaktunut piluannginnisauliqtitauqullugit.

Inuit Tapiriikkut Kanatami (ITK) Piliriaksarijangit

- Ilinniaqtittisimalirlutik attataqsimanigarningita surusiiq mikijuutillugit aksurunaqtukkuqtitauvanningita ammalu kinguniani inuusirminni imminiitunnariaqarninginut attanaqtmuiliirutauvaktunut.
- Tusaumaliqtittilutik ammalu ikajuqtiulirarlutik pitaqaligtitaujariaqarningita mianiqsijjutiulirajaqtunik surusirnut qanutuinnag surusiit ilijjaqsuanguvanninginit.
- Mianirijauvvingnik qimaavviktaqalirajaqarninut ikajuqtiulituk.
- Ikajuqtusqimalirlugit ilinnialisaagtunut ilinniaqtittivanniujut ammalu Inungnut turaangatitaullutik ilinniaqtittiniuvaktunik ilinnialisaarninginit grade 12-mut.
- Ikajuqtiulirlutik piliriaqarutinut ilijausimalirajarningita surusiit mianirijausimalirutiksangit pitaqaqtittisimanirlutik ikajuqsijjutiulirajaqtunik ammalu pijjittirutiqaqtittinirmullu surusirnut ammalu ilagiingujunut nunaligijanginni.
- Ikajuqtiulirlutik surusiit mianirijaujjutinginut pijjittirutiujut sivulliqpautittivaliquullugit surusiit pisimaliriaqaqtanginik pitaqaligtittiniqtigut tiguanguarijauvviulirajaqtunik pisimaliriaqaraangata, surusiit tiguanguarijauvvingminni avatiqaqtitaullugit attataqsimatittijunik piusituqarijaujunut ammalu nunaqatigiingujunut, ammalu iluikkaujutigut ikajuqsijjutiksangit pitaqaqtittisimaliquullugit aktuqtausaraittuullutik ilagiingujunut angigligiaqtittisimajunut ingirrattiaqtitausaliquullugit surusiit ilagiingujullu katimatitaunginnarutiksangita.

Sivulliqpautitaujuksat 4: Kajusiinnaqtitausimallutik Isumakkut Aanniaqaliqtailimajulirinirmi Pijittirarutiujut atuinnauliqtitauglugit Inunnut

Kajusiinnaqtitausimajunik isumakkut aanniaqaliqtailimajutitut pijittirarutit pitaaqaliriaqarmat taikkua Inuit aktuqtausimajut aksurunaqtumit ammalu aksurunaqtukkuurtitausimanirnit nalunaijaqtitausimaliqullugit ammalu ikajurutiksani pisimaliriaqatngit atuinnauvviuliqullugit imminiitunnariaqarninginut attanaqtumiilrutuivaktut amisunnguqpalliasimalilauqqaartinnagit. Isumakkut aksuruliqsimaniq ammalu isumakkut aanniarniqalirniq, ilaqaqtillugit nikallungalualiqsimavannirnik ammalu aangajaarnaqtunik uirijjutiuliqpaktut, ilagijauqatauvakput imminiitunnariaqarnirnut attanaqtumiilqippannirnut, ammalu ungatiluanganut aksuruliqsimavanniit uvvaluunniit qanitamik asiujisimalirniq imminiirasulirutiujunnarmata. Isumakkut aanniaqaliqtailimajutitut pijittirarutiit kajusititausimalirajarningit iluaniititaulutik imminiiqattaqujinnginnilirinirmi ilaqaqput silarjuarmiulimaani imminiiqattarniujut nuqqaqtitausimaliqullugit piliriaqalirirniut; turaangatitausimallutik imminiiqattaqujinnginnirnut piliriangujuni inuusatigitiiktut attanaqtumiilqisimatunnariaqatut makigiakkannirunnarninginik piruqtittisimaliriaqpannirnut (suurlu makkukuit, uvvaluunniit taikkua iqqaqtuivviktiguuliqtitausimajut); tuaviurnaqsisisimajunut sapujjigarutiullutik pijittirarutiksaujut ungatiluanganut aksuruliqsimajunut ammalu isumakkut aksuruliqsimajunut; ammalu sapujjigarutiksaujut Inunnut quttiktumik uvvaluunniit nalunangittutik imminiitunnariaqarninginut attanaqtumiilqisimajunut (suurlu taikkununga imminiirasulauqsimalianiktunut).

Kajusiinnaqtitausimallutik isumakkut qanuinnaggiariarnilirinirmi pijittirarutiit ungataanaqtitausimavut aanniaqarnanngittulirijutitut ammalu ilaqaqtutik pijittirarutiksarnirmik ilinniarnilirijutitut, pirajaksimajunut iqqaqtuivviriijutitut, ammalu ilagiiktulirijikkunnut ammalu surusilirijutitut pijittirarutiujutitut. Aaqqisuiqatigiiksimalirniujut tamakkuninga pijittirarutiujutitut aaqqisimalirutiuvammata qanuinnaggiarutiksaaqaliqtittinajarnirnut ikajurutiuliqpaktunik nalunaijaisimaliriarnirmi taikkuninga aktuqtausaraittunik ammalu ikajuqtauvviksanginut attataqsimaliqtitauvanninginut mikilligiarutisimalirunnaqtunut imminiitunnariaqarlutik attanaqtumiilrutitaqarnaninginni. Katitausimalutik, tamakkua pijittirarutiqaqtut pitaaqaliqtittinajarmata ajjiginnigiuqtunik kamajiulirajaqtunik nunaqqatigitiiktut quttingnirijanginut aviktuqsimaniujuni piliriaqaqtuijunt, ammalu ilaqaqtutik piliriaqaqtimariullutik isumakkut aanniaqarnanngittulirijingititut iqqanaijaqtinik ammalu ikajuqtiksarijaujunut ilinniarningni, tuksiarvingni ammalu nunaliujumi katujjiqatigiigijaujuni, pilimmaksajausimattiaqtuullutik iqqanaijaqtimariujunut aanniaqarnanngittulirivvingni ammalu inuusilirijikkunni. Tamarmik taakkua Inuit ilaakkuurlutik tukisumaliqsimanajaqpata piliriaqaqtuunirminnik imminiiqattaqujinnginnilirinirmi ammalu aturunnarniarlugit pilimmaksajausimaliqaqpata, sannginingit quvvasigisigatittunnaqpaput nunaligijattinni qanuinnaggiatittiniuvaktut ammalu ikajurutiksaaqtittinittinni.

Atuqtauvanningita aksurunaqtukkuursimajulirinirmi tusaumavagiittiaqtuullutik pilirijinik ammalu piusituqalirinirmi qanuinnaggiatittijutiunajaqtunik aanniaqaliqtailimajulirijiqarniq pimariulluni ilagijauqataummat taimanna kajusiinnaqtittinajarnirmi ammalu ikajurutiuvaktut piusitittigiarinirmi aktuinnautitauningita taimaujariaqaqtutik pijittirarutiksaujut Inunnut kamajiqanngigajuktuullutik uqausittigut ammalu piusituqattinnik tukisiajunik pijittirarutiullutik. tuaviurnaqsisisimajulirijutititut ilakuuniqarviujuttauq Inuit Nunanganni piliriangusimaliriaqarivut, suurlu mamisarviksait atuinnautitaurajarningit, pilirianguvaliqullugit isumakkut aanniarniqaqtut ammalu aangajaarnaqtunik uirijjutiqaliqsimajut.

NISPS-ngujutit, ITK-kut taakkuninga sivulliqpautitaksaujunik piliriaqalirniqaqtut piliriqatigisimalugit aviktuqsimaniujut Inungnut turaangatitausimallutik isumakkut aanniaqaliqtailimajulirinirmi pijittirarutiujut ammalu ikajurutiksait atuinnauliqtitausimaliqullugit, ikajuqtuunirmiktigut pilimmaksaisimalirajarnirmi piuniqpaujutit piliriaqarusiuvagajaqtunik pitaaqaliqtitauglugit imminiiqattaqujinnginnilirinirmi ammalu sapujjigarutiuvaktunut nunaliujuni ammalu piliriaqaqtimariullutik iqqanaijaqtini, ammalu ikajuqtusimalirniarmiktigut Inungnut turaangatitausimallutik aangajaarnaqtunik uirijjutiqaliqsimajunut mamisarviktaqaliqullugit nunaliujut quttingningani.

Angijuutiulluni piliriaksauqataujunut ilagijauvuq isumakkut aanniaqaliqtailimajulirijikkunni iqqanaijaqtigijaujut pilimmaksagausimaliriaqarningit ammalu piliriaqarusiuvagialingnut aaqqisuisimaliriaqarningit, ilaqaqtillugit inuusilirijikkunnut pijittiraqtuijuni ammalu aanniaqarnanngittulirijikkunnut pijittiraqtuijuni iqqanaijaqtigijaujut, maliktitauvanningita ilaakkuurtunut Inunnut piliriaqarusiugialiqutinik Inuit ikajuqtausimaliqaqpaningini ilautittijariaqaratik ilagijanginnik ammalu nunaqqatigijanginnik. Inungnut taimautitaujariaqallaringmat taikkua iqqanaijaqtuijut imminiiqattaqujinnginnilirinirmi ammalu isumakkut aanniaqaliqtailimajulirijini ilautittivagiaqarningit ilagijaujunik ammalu nunaqqatigiingujunik imminiiqtailiujinnginnilirinirmi ammalu ikajuqtausimalirutiuvaktut, ammalu pilimmaksajausimajariaqarningit ajunnginnirijariaqaqtunut tamakkuninga piliriaqarunnarniaqullugit, sapujjigarniqangaaqpangillutik Inunnik ilaakkuurtunik ilautittivanngittutik ilagijanginnik, nunaqqatigijanginnik ammalu piusituqangitigut.

Tamanna ilaqarpuq iqqanaijaqtitaarsimaliriaqarnirmik isumakkut aanniaqaliqtailimajulirijuniaqtunik piliriaqatigiugiminnik ajunnginniqaqtunik ilaguungujunut uqallavviuvannirmut ammalu nunaqqatigiiktut pivalliajulirivanningini, ammalu qaujimmattiaqtutik tukisiumajunik Inuit piusituqangannik, ammalu/uvvaluunniit pilimmaksajausimajunik tamakkununga.

Ilagijauqataujut ITK-kut Alianait Inuit Isumakkut Aanniaqaliqtailimajulirinirmi Uqaujuigiatqitullutik Katimajiralaangit tunisisimali-laurmata aturniqammarinniaqtunik piusigiatqitaujjutiksanginut isumakkut aanniaqaliqtailimajulirinirmut ammalu qanuinnigittiar-qarninginut piliriangujuni Inungnut, ilaqaqtillugit piusigiatqittisimalirajarnirmut Inungnut turaangatitaullutik isumakkut aanniaqaliqtailimajulirinirmi pijittirarutiujut ammalu ikajuqtaujjutiksait atuinnautitauninginni. ITK-kut taakkununga piliriangusimajunik piruqtittisimaliriarniaqput piliriaqatigialirnimiktigut aviktuqsimanijut ilagijauqatauliqtillugit aqqiksuisimalirajarnirmut piliriaq-qatigiingulirajaqtunik Inuit ikajuqtingit Inuktitut tukisiajut atuinnauliqtitaullugit aviktuqsimajulimaani nunaligijaujunut, atuliqtit-tisimanikkut tusaumaqattautilirijutinik ammalu qaujimmajatuqarnik amiqqaqatigiilirniqtigut piunipaujutigut piliriaqarusiuvak-tuksaqtinut imminiiqattaqujinniginnilirinirmi, sapujjigiarutiksaujuni ammalu imminiiqtuqalauqtillugu ikajuqtiuvanniaqtunik pitaqaliqtittinirmi, ammalu ikajuqsinirmiktigut imminiiqattaqujinniginnilirinirmi-sapujjigiatqitunirmi pilimmaksainiuliqtutik piliriangujunut Inuit aviktuqsimaninginni.

Turaarviujumajut

- 4.1. Inungnut Turaangatitaullutik isumakkut aanniaqaliqtailimajulirijit pijittirarutingit ammalu ikajuqtauvviksangit atuinnauliqtitausimaqullugit, piluaqtumik taikkua pijittirarutiujut turaangatitausimallutik aanniaqaliqtailimajutinik quvvaqtittigiarutiuvaktunut, imminiiqattaqujinniginnilirinirnut, ammalu sapujjigiarutiksaut taikkununga Inunnut immiituinnaqarninginnut attanaqtumiiliqsimajunut uvvaluunniit immiirasuksimajunut.
- 4.2. Piunipaatigut pilirijusiuanniaqtunut imminiiqattaqujinniginnilirinirmi ammalu sapujjigiatqituvannirmi ilinniaqtitausimaliqullugit ammalu pilimmaksajausimalirlutik nunaligijaujuni ammalu piliriaqatimariullutik iqqanaijaqtit.
- 4.3. Inungnut turaangatitausimallutik aangajaarnaqtunik uirijutiqaliqsimajunut mamsarviit nunalijut quttingnirijanginni atuinnauliqtitaullugit.
- 4.4. Inungnut turaangatitaullutik isumakkut aanniaqaliqtailimajulirinirmut ammalu qanuinnigittiarqarnirmut pijittirarutiujut atuinnauliqtitaullugit taikkununga iqqaqtuivvillirijitiguqtitausimajunut.

Inuit Tapiriikkut Kanatami (ITK) Piliriaksarijangit

- Ilagijauliqtillugit Alianait Inuit Isumakkut Aanniaqaliqtailimajulirinirmi Uqaujuigiatqitullutik Katimajiralaangit aqqiksuinirminni parnautinik quvvaqtittigiarutiuniaqtunik Inuit qanuinnigittiaqtitauninginnut kajusiinnaqtitaullutik isumakkut qanuinnigittiaqtittinilirinirmi pijittirarutiujuni.
- Piliriaqatigiilirajaqtunik Inuit ikajuqtiujunut aqqiksisimalirlutik atuinnautitauliqtillugit inuktut tukisiattiaqtunik aviktuqsimanilimaani nunaligijaujuni, ilaqaqtillugit qaritaujatiguurutinik piusigiarutiujunnaqtunik piliriaqatigiiktut ikajuqtiuniminni piliriarivaktanginut.
- Atuliqtittisimalutik tusaumaqattautilirijutinik ammalu qaujimmajatuqaujunik-amiqqaqatigiilirajarnirmut Inuit aviktuqsimanilimaanginni ikajuqsuulirutinik pilimmaksajausimaliqullugit piunipaujutigut piliriaqarusiualirniaqtunut imminiiqattaqujinniginnilirinirmi, sapujjigiatqitunirmi ammalu imminiiqtuqalauqtillugu ikajuqtiuvaktunut.
- Sanngijummarimmik ikajuqtuiniqarlutik ammalu, pijunnaraangamik, aqqiksuivaklutik, pilimmaksajuijuksanik pilimmaksainiqartittivaklutik nalunaiqtausimallutik imminiiqattaqujinniginnilirinirmut sapujjigiatqitqatittivannirmut ammalu isumakkut aanniaqaliqtailimajulirinirmi piliriangujuni (suurlu Aatuliqtitausimajunut Imminiiqattaqujinniginnilirinirmi Sapujjiartiunirmut Ajunnginnirijaujunut Pilimmaksainiq ammalu Isumakkut Aanniaqaliqtailimajulirinirmi Inuulisautit), ilaqaqtillugit tukimuaktiualirajarnirmut Inuit pilimmaksaijigijaujut sitamaullutik aviktuqsimanirijaujuni asingnut aviktuqsimanijuni pilimmaksaijaqtsimatitauvaklutik ammalu Inungnut nunaliaqtunut Canada-mi qallunaat nunanganni aqqiisimaliqullugit sannginiqaujutigut pilimmaksaijigialirutiksanic.
- Tamarmik isumakkut aanniaqaliqtailimajulirijini, ammalu aanniaqarnanngittulirijikkut ammalu inuusilirijikkut pijittiraqtigini iqqanaijaqtigijaujuit pilimmaksajausimaliriaqatillugit uvvaluunniit ajunnginnirijangini pilimmaksajausimaliriaqatillugit ilagijauqatauliqtittivagiaqarnirmut ilagijaujunik ammalu nunaqqatigiiktunik inuulisavannirmi ammalu imminiiqattaqujinniginnilirinirmut parnautiilurni, kisimituq inuulisaqtaungaaqpanngillutik Inuit ilaakkuurtitalutik.

Sivulliqpautitaujuksat 5: Mamisainiq Aksurunaqtukkuurutiuisimanikunit ammalu Qiksaarutiunginnaqtunit

Aksurunaqtuulluni asiujisimaniujut Inuit inuukatigiinngini pigiarviqaqsimavut taimannganituqanit aksurunaqtukkuurutiulausimanirnit kinguvaariiktunut aittuivalliajausimalirunnarmata ilangini ilagiingujuni, taimalu qiksaarutiqarniujut ammalu aannialirutiuisimajut kajusiinnaqsimalirlutik ullumimut. Aksurunaqtuulluni asiujisimaniujut imminiiqtutik tuqusimajunik ammalu asiginik ulurianaqtusimajukkuursimaniit ilagiakkannirutiuvammata taatsumunga aksuruliqsimaniujumut. Sapujjigiatattarniujunut qaujisarniusimajunik pitaqattianngimmat ikajurutiulirunnarajaqtunik taimanna qiksaarutiuliqsimajunut uvvaluunniit nuqqaqtitausimalirutiksangita kinguvaariiktut aktuqtausimalirninginni. Amisunngilu arivut pijittiraqtuvaktut piliriaqtaqtuvaktuni asiujisimaniirmit ilinngaktitausimaliqpanniujunut, ammalu imminiitunnariaqarnimut attanaqtumiilirutiuvaktut kajusisimaliqpagunnarningini. Amisut ilagiingujut aksurutiqaliqsimavut aniguijuti qarasuarnirminni taimannganituqat asiujisimalirutigilauqtaminnik atauttikkuuliqsimallutik aksurunaqtuullutik qanuinniuvtunut aksurutiqarnirminnut ammalu aksuruliqsimainnarutiujunut.

Piusituqakkut aturniaqtutik pijittirarutiulirajaqtut ammali pilirianguilirajaqtut aqqiktausimaliriaqarmata piliriangujutiuvannarlutik aksurunaqtukkuursimajutigitigijaujut ammalu qiksaarutiunginnaqtut, ilaqaqtillugit taimannganituqat aksurunaqtukkuursimaniujunut aktuqtausimanirijaujut pigiarngaviqaqtutik asiunit aulatauniqaqtutik nunalinnuaqtitaulausimanirnit ammalu sukkaliluaqtumik inuusingatta Inuit asijjiqalliasimaningit.

NISPS-ngujutigut, ITK-kut kikkutuinnanik ilinniaqtittijunnarniaqput taimaunginnaujaqsimaninganut aksurunaqtukkuursimaniujut nunaligijattinni ammalu qanuiliqtittisimaninginni inuukatigiiktunut ammalu piusituqakkut pivalliatittivannirnut inungni. Ikajuqtaujutiksaniq aqqiksuusimalirnaqpugut ikajurutiuniarlutik nunaligijaujunut piliriaqalirninginni imminiiqattaqtulirirnimut, turaarviksaqaqtitaulutik mikilligiatitausimaliqullugit imminiitunnariaqarnirnut attanaqtumiilirutiuvaktut imminiiqtunik takulauqsimanirnit (qaujilauqsimanirnit).

Turaarviujumajut

- 5.1. Pilirianguiliqullugit ullumiuliqtumi ammalu kajusiinnaqsimallutik aktuisimaniujut taissumanituqat atuqtaulaqtunit ammalu kinguvaariiktut aksurunaqtukkuurpalliasimaningit.
- 5.2. Aqqiksuusimalirlutik Inunnut turaangatitaullutik imminiiqtuqalauqtillugu sapujjigiarnirmi pilirianguvalirajaqtunik ammalu ikajuqtiksaaqaliqtitaulutik.
- 5.3. Inungnut turaangatitausimajutigut sapujjigiarutiksaniq ammalu kiinaujatigut pilirijutiksaniq pitaqaliqtittisimalirlutik qiksaarutigijaujunut asiujisimaniirnit mamisaisimalirutiksaniq, ilaqaqtillugit imminiiqtutik tuqujutiqaqtautunik.
- 5.4. Qaujisaaqtausimalirlutik sapujjigaaqsimalirlutik mikilligiarutiunajaqtunik imminiiqattaqtut qassiuninginnut turaangatillugit imminiiqtunik qaujilauqsimanirnut (takulauqsimanirnut) ammalu ikajurniqarajaqtunik aqqiisimaliriarnirmi piuniqpaatigut piliriaqarusiuvirajaqtunik tavvakautigi pilirianguvaliqullugit imminiiqtuqartut Inuit nunaligijanginni.
- 5.5. Pitaqaliqtittilutik pijittiraqtaujutiksangita piliriaqtaqtuvaktunut sivulliullutik nunaligijaujuni aktuqtausimali-tuinnariaqatunut imminiiqtuqalauqtillugu ammalu imminiirlutik tuqujutiqarasuksimajunut piliriaqalauqtillugit.

Inuit Tapiriikkut Kanatami (ITK) Piliriaksarijangit

- linniaqtittisimalirlutik taimaunginnaujaqtuuningita aksurunaqtukkuursimaniujut nunaligijaujuni ammalu qanuilingaliqtittisimaninginnut inuukatigiiktut katinniqattiarunnarninginnut, qanuinnngittiarasunninginnut, ilinniaqsimaliriaqpanniirnut, iqqanaijarnilirinirnut ammalu imminiiqattaqtulirirni.
- Aqqiksuusimalirlutik ikajurutiksaulirnaqtunik tukimuagutiksaulirniarlutik nunalijut imminiiqtuqaqtillugu piliriaqtaqtuvannanginni, ilaqaqtillugit inuukatigiiktut tusaumaqattautilirijut piliriaksarijanginnik, turaarviksaqaqtitausimalutik mikilligiatittisimalirajarnimut qaujilaurnirminnit inuusingita aktuqtausimaliqpanninginni.
- Aqqiisimalirlutik tusagaksalirijilirinirmi tukimuagutiksauvannaqtunik saqqiivannirmi pijutiqaqtunik Inungnik, piluaqtumik saqqiisimaliqpanniirni turaangajunut imminiiqtutik tuqujutiqaqtunut, ammalu ikajuliriarniaqpaklutik tusagaksalirijutigut tamakua tusagaksait siammaktitausimalirniksanginni.

Sivulliqpautitaksaujut 6: Aulajjaigiarniq Inuit Qaujimagatuqangitigut Pijjutigillugit Makigiakkannirunnaqtuuningita Inuit ammalu Imminiiqattaqujinnnginniliriniq

Inuit qaujimagatuqangit pivviusimaliqunnarmata sanngininginik atuliqtitausimajunnarlutik makigiakkannirunnarninik ammalu ikajuqataujutiulrutik imminiiqattaqujinnnginnilirinirni. Qaujimagatta piliriangunasualiqsimajut turaangatitausimallutik ikajurutiulirnik-sanginut nunaligijattinni ingirrattiarunnaqpannginningita tukimuagutiksaqatitaunngikkaangata nunaliujumi qaujimanirijauunit ammalu qaujimagimmarigijanginit. Inuit aviktuqsimaningit, nunaligijangit ammalu nunaliujuni katujjiqatigiingujut sivuliqtiuvagiaqallarikput aaqiksuinirni ammalu atuliqtittiniaqtillugit nalunaijaqtausimallutik turaarviksaujut imminiiqattaqujinnnginnilirinirni piliriani piliriangujut ingirrattiaqtitaunnaqtaullugit.

NISPS-ngujutigut, ITK-kut mikilligiaqtittisimalirniaqput isumajjusuvaktunik turaangallutik imminiiqpaktunut Inuit Nunanganni atuqlugit kikkutuinnanut ikajulirasuarutiuvaktut ammaluulinniaqtittisimalirniuvaktut. Taimannailiurluta piliriaqatigilirniaqpavut Inuit aviktuqsimaningit qaujigiaqtautillugit imminiiqattaqujinnnginnilirinirni pilirianguqsimajut ingirrattiaqtitaunnaqtaullugit, ammalu tukimuaktiuluta inungnik sivuliqtiqarlutik qaujisainiujunut imminiiqattaqujinnnginnilirinirni ilagiarutiuniaqtunut tukisiumanirijattinnut imminiiqattaqujinnnginnilirinirni. Taimaujariaqallariktuni inungnik sivuliqtiqatitaulluni qaujisarniujumi sivulliqpautittigiarniaqput siammaktittisimalirajarnimut tammaajaqsimanngittut tukisigiarviksaqtigijaujunik Inuit aviktuqsimaninginnut takuksautittisimallutik maannamut tikittitausimajunik qanuilinganniuliqsimajunut turaangallutik imminiiqattaqtunut ammalu imminiirasaqattaqsimajunut Inungni.

ITK-kut piliriniqalirniaqput aulajjaigiaqsimaliqullugit Inuit qaujimagatuqangitigut makigiakkannirunnarningita Inuit ammalu imminiiqattaqujinnnginniliriniujunut piliriaqaliqullugit tukisigiarviksaqtittinimiktigut nangminiq ikajuqtausimaliqullugit Inuit aviktuqsimanirijangit aaqiksuivallianingini aviktuqsimaniujumi imminiiqattaqujinnnginnilirinirni parnautinik, ikajuqpaklugit aviktuqsimaniujut qaujigiarniaqpanningini, amiqqaqatigatarniqtigut piuniqpaujunik ammalu piliriaqarusiuvagunnaqtunik aviktuqsimaniujulimaanit, ammalu kiinaujaqutitaarasuaqsimanitigut ikajuutauniarlutik aviktuqsimaniujuni ammalu nunaliujuni imminiiqattaqujinnnginnilirinirni ikajuqtausimalirutiujunik ammalu pilirianguqsimajunik. ITK-kut sivuliqtiuniarivut qaujisainiaqtillugit piliriaksaniaqtunik piliriaqarnirni qaujimagaujutuqarnut imminiiqattaqujinnnginnilirinirni ilakuuniqarviujunik.

Turaarviujumajut

- 6.1. Inuit qaujimagatiqangit piliriaqarutiuliqtillugit atuliqtittigiarnirni makigiakkannirunnarningita Inuit ammalu imminiiqattaqujinnnginnilirinirni piliriangujuni.
- 6.2. Quvvaqtitausimaliqullugit anginiqsaujumik kikkutuinnait ujjiusuliqtitaugiarningita pijjutiaqtillugit imminiiqattaqtulirinirni Inunnut turaangatitausimallutik piliriangujunik ammalu isumajjusuliqpaktut imminiiqattaqtunut mikilligiaqtitausimaqullugit.
- 6.3. Qaujigiaqtausimalirlutik piliriangujut ingirrattiaqtitaunnaqtut ikajurutiulirunnarningita qaujimagaujutuqarnut ammalu piuniqpaatigut piliriaqarusiuvaktunut imminiiqattaqujinnnginnilirinirni.
- 6.4. Aaqiisimalirlutik inungnik sivuliqtiqatitaullutik qaujisainirni piliriaksarijaujut ilaqaliqtitaullugit qaujimagaujutuqanik imminiiqattaqujinnnginniliriniq.
- 6.5. Pisimalirlutik ammalu siammaktigausimalirlutik tammaajaqsimanngittut tukisigiarviksaqtuijunik takuksautittisimajunik maannamut tikittut qanuilinganniuliqsimajunut turaangajuni imminiiqattaqtunut ammalu imminiiqtutik tuqujutiqarasuqattaqsimajunut Inunnit.

Inuit Tapiriikkut Kanatami (ITK) Piliriaksarijangit

- Ikajulirugit Inuit aviktuqsimaningit aaqiksuininginni aviktuqsimaniujumi imminiiqattaqujinnnginnilirinirni parnautiginiaqtaminik.
- Amiqqaqattalirugit piuniqpaujutigut ammalu ingirrattiarunnaqtutik piliriaqarusiuvaktuksaqtiminnik aviktuqsimajulimaanut qaritaujatigut pituksimavvinni qaujimagatuqarnik-amiqqaqatigiikpannirni ikajuqtauviksaqtiminnik.
- Katiqsuisimalirlutik ammalu tusaqtautittisimalirlutik Inunnut turaangatitausimallutik tukisigiarviksaqtuiuniaqtunik turaangatillugit imminiiqattaqtunut ammalu imminiirlutik tuqujutiqarasuksimajunut.
- Ikajuqtiulirarlutik piruqtitaukkannirunnaqtutik kiinaujaqutiksauniaqtunik imminiiqattaqujinnnginnilirinirni piliriangujunut atuqtaujuksanik.
- Ilagijauqataulirlutik kiinaujaqutiksaqtaarasuarnirni aaqiisimalirutiksanic kiinaujaqatitausimaqullugit imminiiqattaqujinnnginnilirinirni piliriangukainnaqtut, piliriangujut ammalu piliriangukirasuktut.
- Aaqiisimalirlutik ammalu/uvvaluunniit piusituqarmut aaqiumaliqtitaugiagsimajunik ikajuqtaujutiksanic pitaqaliqtittinirni atuliqtitaunaqatunuk makigiakkannirunnarningita Inuit ammalu imminiiqattaqujinnnginnilirinirni piliriangujunut.
- Sivuliqtiulirlutik aaqiksuinirni qaujisainiaqtillugit piliriaksaniaqtunik piliriaqaliqullugit qaujimagatuqaujuni imminiiqattaqujinnnginnilirinirni ilakuuniqarviujut, ammalu malittiaqtitaunaqtunik Inungnut turaangatitaullutik pittiaqtuujariaqarnigita qaujisainiaqpaqtillugit.
- Aaqiksuimalirlutik qaujigiarnirni sanarrutiuvanniaqtunik ikajurutiksanic ilijausimaliqullugit qaujigiarutiuvanniaqtut taimaulianiktutik piliriangujunut.

6. Qaujigiaqtauningit

ITK-kut qaujigiaqsimalirniaqput piliriarijatta sivummugiaqsimanininginik turaarviujumajut nalunaijaqsimajavut NISPS-ngujuni ukiut maruuk atuaniksimaliqtillugit. Taimanna qaujigiaqtauningit piliriangujariaqallariqattarniaqput atuni sivulliqpautitauqujaujunut uqaqtausimajuni, tamakkinni qaujigiaqtaulutik sivummugiaqtitausimaliqtunut piliriarijaulirningita sivulliqpautitaksauqujaujunut, ammalu nalunaijaqtausimalirniarlutik ilakuuniqarviujut tukisiumanirijattinnut ammalu piliriaqarnirijattinni. NISPS-ngujut niriungni-qarmata qaujigiaqtauvanningit kajusigiaqtittisimaniuniarningita ilagiarutiulirniaqtunut Inuit qaujimagatuqarijanginnut imminiiqat-tauqjinnginnilirinirmut, sivummugiaqtittinirmut piliriaqarusiuvalirunnaqtunut, ammalu nunaligijaujuit ammalu aviktuqsimanirijaujuit ilitsivvigiturauppallialiqtillugit. qaujigiaqtauninginni, suurlu asingititut qaujisainiaqlutik pilirianguvaktuni turaangatillugit Inuit qanuinnigittiaqtitauniksanginut, piliriangujut sivuliqtiaqtitaujariaqarmata Inunnik, ammalu tukimuaktittijiaqtitaulutik Inuit qaujimagatuqanginnit ammalu aturniaqtitanginnit.

NISPS-ngujut qaujigiaqtauningit taakkutuutillugit turaarvipuluarniarmata atuliqtitauvallianiarninginni. ITK-kut sivullirmik atuliqtittival-lianirminni piliriaksaqaqtitauniarivut kingulliqaarsutininik qaugiaqattarnirmi tunngavviquitiliuqsimalirniksamik NISPS-ngujunut, nalunaijaisimanirmiktigut pijjutiuluaqtunut nalunaikkutauvaktunik ammalu qanuilingalirniuvaktunut atuni piliriaksaqliqsimajuni, ammalu piliriarivallialiqaqtugit katiqsuivalliaannirnut tukisigiarviksaqtutiujaalingnut kajusititausimaniaqtuni.

7. Kinguniani

Quvvasiksiaqsimaningit imminiiqattaqtunut quttingnirijaujunut inungni tiliurijjutiusimammata tamakkua piliriariliriaqaratigut. Tamanna kikkutuinnait aanniaqaliqtailimajulirinirni tuaviurnaqsisimajuqutigijangit ukiunut amisukallauliqtunut taimaunginnaqsimammata, nuqqaqtitausimalirunnaraluaqtillugit. Amisukallammaringnik inuuqatigijattinnik asiujisimaliratta imminiiqtutik tuqujjutiqattaqsimajunik ammalu atuni tuqujjutiqasimajut mikilligiarutiuqattaqsimallutik Inuit inuuqatigiiktuuninginnut. Makkuktuqutigijattinnit, niriuvvigijattinnut inuusituqarijattinnik annamatittijulirniaqtunut, asiujiqattaqsimaliratta government-lirinimut sivuliqtulirajalauqtunik, angunasuaqtiulirajalauqtunik ammalu ilisaijulirajalauqtunik; asiujisimaliratta ataattatiangujunik anaanattianguniklu, anaanagijaujunik, ataagijaujunik, ammalu nukarijaujunik angajugijaujuniklu, attagijaujunik ammalu akkagijaujunik; asiujisimaliratta sanngijummariullutik ikajuqtiulilauqtunik uqausilirinittinni ammalu piusituqalirinnittinni; luuttaanik, najannguanik, maligalirijunik, ammalu inuusingitta ijjuaruminaqtuunajalauqtunik Inuit kinguvaarilirajaqtanginni. NISPS-ngujutigut, tamattaulluta piliriksaqaliqsimavugut ammalu piliriniqalirunnaqtuta mikilligiatitausimaliqullugit tamakkua asiujisimanirmut quttingnirijaujut ammalu asijiriqaqsimalirlutigu qaujimanirijavut, atuqsimajavut ammalu qaujisarnirivaktavut imminiiqattartulirinirmi piliriannguqtisimalirlutigu ammalu qanuillattaarniujut taakkua Inuit imminiiqattaqtuni quttingnirijangit naliqqaqliqtitausimaliqullugit uvvaluunniit mikiniqsauliqtitaullugit Canada-miulimaanit quttingnirijaujunut.

Aaqiisimalirniq inuuqatigiiktu ajjigiiktitaulariaqarngita taimaujariaqallaringmat piusigiatittiniarnirmi Inuit aanniaqaliqtailimavanningita ammalu qanuinnngittiaqtitaulariaqarngita ammalu taimautitaulariaqallariktuni tikisimalirunnaqullugit Canada-mi saimmaqatigiiksimalirutiksanut. Amisuuluaqtut ilagiingujut sulik aksurunaqtukkuurtitauvanningit kajusisimammata ilauqatauliqtittivaktuni imminiitunnariaqarnirni attanaqtumiilirutiuvaktunut, ammalu taimaunnginnaujaqsimalluni taimannganit kanata asinginnit aulatauniqatutik Inuit Nunangannirmiut nunalingnuaqtitaualauqsimaninginnit ammalu ilagiingujut nunalingnut nuktiqtitausimalilaurninginnit. Mamisaijjutiqapallianiit taimannganituqamit ammalu kinguvaariiktunut aksurunaqtukkuursimanirnit aturiamik ajurnaqtuusimammata imanna, Inuit pisimaliriaqatqaraluaminnik inuusirminni pisimalirunnaqattaqsimannginningita.

Piliriksaqaliqsimagatta ammalu piliriniqarvigilirunnaqtutigu tamanna aksurunaqtukkuurtittisimaniujuq nuqqaqtitausimaliqullugu. Tamaitiguuqtitausimallutik piliriaqalirniksat imminiiqattaqujinnnginnilirinirmi nalunaijaqtausimallutik NISPS-ngujuni pijjutiqarmata takuksaunngittutigit ilagijauqatauvaktut imminiitunnariaqarnginnut attanaqtumiilirutiuvaktunut pilirianguliqullugit.

Qaujimmallariktuulluni Inuit makigiakkannirunnarningatigit qaumanirijavut nalunaikkutaulluni Inuuqatitta tamanna ajurnaqsisimalluni piliriksauliqsimajuq atuqpalliasimajavut taimannganituqaq nungutitausimalirniarmat. Ukiuqatqumi avatigijattinni akunikallammarik ukiugasannut naasagaksauunngittunut uumainnarunnaqsimagatta piliriaqatigikiipannittigit, aaqqigiarirunnarnittigit, ammalu isumatujuunittigit. NISPS-ngujutigut, tiguisimaliriaratta tamakkuninga sannginirijaujunik qaujimanituqarijavut suna pijjutigillugit Inuit tuquvanningita imminiiqtutik Inungnut turaangatitausimajunut piliriksauliqtittisimaliratta. Atuliqtitauningit NISPS-ngujut tiliurisimammata ilitarijausimaqullugit Canada-up Government-ngat piliriaqatqitaulaurningita kajusiinnaqtutik piliriksakallauliqsimaniaqtunut sulik ullumiujuq piliriksariliqsimajattinnut, ammalu ikajuqtiqalirluta tamainnik tigumiaqtigijaujunik pimmarutiullutik piliriksaujut tamakkua iliriangulirniaqput. Inuit piusituqarijangatta, inuuqatigiiktu, ammalu inuusituqangitta pirukkannirunnaqtuuningit tamakkununga tungavviqarmata.

8. Nalunaiqsijjutit

- 1 Silarjuaalimaami Aanniaqarnanngittulirinirmut Katujjiqatigiingit, "Imminiiqattarniliriniq Angijualuulluni Piliriaksauvuq kisanilu Nuqqaqtitausalirunnaqtuulluni Aanniaqaliqtailimavannirmi Naammangilirutiusimavuq, uqaqtutik WHO-kut," tusagaksait, September 10, 2004, <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2004/pr61/en/>.
- 2 Canada-mi Killisiniaqtikkut, Canada-mi Killisiniaqtikkut: Tiliurisimalirutiit Pilirianguliquullugit Piliriaksarijauliqtitaununi (Winnipeg, MB-mi: Canada-mi Killisiniaqtikkut, 2015), pivviulauqtut July 7, 2016-mi, http://www.trc.ca/websites/trcinstitution/File/2015/Findings/Calls_to_Action_English2.pdf.
- 3 T. Matsubayahshi ammalu M. Ueda, "Canada-limaami Imminiiqattaqujinnginnilirinirmi Piliriangujut Imminiiqattaqtut Quttingnirijanginit Aktuisimalirniujut 21-ngujuni OECD-ngujut Inuuqatigiiktuqutinginni," Inuusilirinirmut Qaujisaqtuujut ammalu Inuulisautilirijit 73, naasautinga 9 (November 2011): 1395-1400, doi:10.1016/j.socscimed.2011.08.022.
- 4 Shekhar Saxena, Etienne G. Krug, amma Oleg Chestnov, Titiraqtuqatigiilauqtut, Imminiiqattaqujinnginniliriniq: Silarjuarmiulimaani Pilirianguliriaqallariktut (Geneva: Silarjuaalimaami Aanniaqarnanngittulirinirmut Katujjiqatigiingit, 2014).
- 5 Jack Hicks, Naasaqtausimajunut Tukisigiarviksaqtuullutik Titiraqtausimajut Imminiiqtutik Tuqujjutiqasimajunut Nunavummiuni Inunni, 1920-mit 2014-mut (Iqaluit, Nunavummi: Nunavut Tunngavvikku Timingat, September 2 015), pivviulauqtut June 28, 2016-mi, <http://www.tunngavik.com/files/2015/09/2015-09-14-Statistical-Historical-Suicide-Date-Eng.pdf>.
- 6 Niriungniqartittinirmi Kiinauqaqtissaqatit, Angirrattinnit Ungasiktummaringmiilauqpugut: Inuit Ilinniariaqsimajunit Atuqtaulauqtut (Ottawa, Ontario-mi: Niriungniqartittiniq, 2010, 47).
- 7 Qikiqtani Inuit Katujjiqatigiingit, Qikiqtani Killisiniaqtikkut: Nunaqatigiiktunit Atuqtausimajut Inuuqatigiiktunit 1950-mit 1975-mut: Kangiqtugaapik (Iqaluit, Nunavummi: Inhabit Tusagaksalirijit Inc., 2013), 22.
- 8 Peter Evans, "Qanuq Ukiuqtaqtuq Asiujijsimalilarningata," Kinatuinnamut Ilingajuk, ukiaksaangani 1999, 24.
- 9 Frank J. Tester, Iglutaq (Iglurusinni): Niriungniqarunniqsimananginut Inuit Qanuilingalirniuvaktut: Iglulirinirmut ammalu Angirraqanngittulirinirmut Qaujisainiq Kinngait, Nunavut Aviktuqsimanangani (Vancouver, BC: The Harvest Society, 2006), 8.
- 10 Percy Elmer Moore, "Puvalluttuq: Puvakluliqsimalauqtut Arviat, Nunatsiarmi," Canada-mi Aanniaqarnanngittulirinirmut Katujjiqatigiingita Titiqqaqutingit 90, naasautaa 21 (1964): 1193-1202.
- 11 Qikiqtani Inuit Katujjiqatigiingit, Qikiqtani Killisiniaqtikkut, 27.
- 12 Frank J. Tester, Paule McNicoll, ammalu Peter Irniq, "Inuunivut Pijjutigillugit Titiraqsimajavut: Aangirraqannginniup, Nangminiq Qularinngittiarnirmut ammalu Inuit Puvagluliqsimananginut "Aittutirausimallutik" Nalunaikkutaujut," Etudes/Inuit/Studies 25, naasautinga 1/2 (2001): 123.
- 13 Vivian O'Donnell ammalu Heather Tait, Nunaqqaarsimajunik Qaujisainiq 2001 - Sivullirmik Qaujijsimalilauqtut: Nunaliqarviutitaunngittuni Nunaqqaarsimajut Qanuinnngittiaqtitauningit (Ottawa, ON-mi: Canada-mi Naasaijirjuakkut, 2003), 22.
- 14 Qikiqtani Inuit Katujjiqatigiingit, Tukimuagutiksaliangusimajut Nunaqatigiiktunit Atuqtausimajunut ammalu Qaujisainiaqtittisimatillugit Qikiqtani Killisiniaqtikkut (Iqaluit, Nunavummi: Inhabit Tusagaksalirijingita Timingat, 2015, 24, pivviulauqtut June 14, 2016, http://www.qtcommission.ca/sites/default/files/public/thematic_reports/web_guide_english1.pdf.
- 15 Qikiqtani Inuit Katujjiqatigiingit, Qikiqtani Killisiniaqtikkut Kingulliqaapaqsutunik Unikkaarisisimajangit: Pisimaliriarniq Saimmaqatigiinniq (Iqaluit, Nunavummi: Inhabit Tusagaksalirijingita Timingat, 2013, 39, pivviulauqtut June 14, 2016, http://www.qtcommission.ca/sites/default/files/public/thematic_reports/thematic_reports_english_final_report.pdf.
- 16 Heather Tait (Qaujigiaqti/Qaujisaqti, Canada-mi Aanniaqsuurtiririjirjuakkut), Qaritaumatigut Titirarvigilugu Titiaqtiujut (June 23, 2016), 2010 Qitiqpasiani Katillugit Kiinaujaliurniuvaktut Inuuqatigiiktuni Ukiuqatutik 15-nik ungataanullu, 2011 (Canada-limaami Iglumiugatigiiniq Qaujisainiqarniq).
- 17 A.L. Beutrais, "Imminiitunnariaqarnirnut Attanaqtumiiliritiuvaktunut Ilagijauqataujut ammalu Imminiiqtutik Tuqujjutiqarusuksimajunut Makkuktuni," Australia-miut ammalu New Zealand-miut Titiqqaqutingit Isumalirinirmut 34, naasautinga 3 (June 2000: 420-36).

- 18 Silarjuaalimaami Aanniaqarnanngittulirinirmut Katujjiqatigiingit, "Sunauvat Inuuqatigiiktunut Aanniaqaliqtailimavanningini Isumaliurutiuvaktut?", pivviulauqtut June 14, 2016-mi, http://www.who.int/social_determinants/sdh_definition/en/.
- 19 Canada-mi Kikkutuinnait Anniaqaliqtailimajulirijingit, "Inuuqatigiiktunut Aanniaqaliqtailimavanningini Isumaliurutiuvaktut", pivviumauqtut June 14, 2016-mi, <http://cbpp-pcpe.phac-aspc.gc.ca/public-health-topics/social-determinants-of-health/>.
- 20 Inuit Tapiriit Kanatami, Inuit Aanniaqaliqtailimajuliriningita Canada-mi Inuuqatigiiktunut Aanniaqaliqtailimavanningini Isumaliurutiuvaktut (Ottawa, ON-mi: Inuit Tapiriit Kanatami, September 2014), 2.
- 21 Canada-limaami Surusiit Ungatiluunganut Aksuruqtitauvanngingita Piliriaqatigiiktut, Sunaummata Surusiit Ungatiluunganut Aksuruqtitauvanngingit? (Canada-limaami Surusiit Ungatiluunganut Aksuruqtitauvanngingita Piliriaqatigiiktut, 2003), pivviujut June 14, 2016, http://www.nctsn.org/sites/default/files/assets/pdfs/what_is_child_traumatic_stress_0.pdf.
- 22 A.L. Pitman asingillu, "Imminiiqtunut Qiksaarutiqaliqsimanuijup Imminiirluni Tuqujjutiqtarasugutautuinnariaqarnigata Attanaqtumiilirutiuvaktunut Ilagijauqatauninga: Aviktuqsimanuijunit Nunarjuangata England-miulimaani Qaujisainiqarniq 3432-ngujunik Makkuktunik Qiksaarutiqaliqsimaningita Innaujut, "BMJ open 6, naasautinga 1 (2016): 1-11, doi:10.1136/bmjopen-2015-009948; S.A. Swanson ammalu I. Colman, "Atavvigiturauttuuningita Imminiiqattaqtut ammalu Imminiitunnariaqalirniuvaktunut Makkuktuni," Canada-mi Aanniaqarnanngittulirijirjuakkut Katujjiqatigiingita Tititqqaqutingit 185, naasautinga 10, (July 9, 2013): 870-77, doi:10.1503/cmaj.121377.
- 23 Maria Yellow Horse Brave Heart, "Taimannganituqarmut Aksururnaqtuusimajunut Uqallausiqatigarniq: Aviktuqsimaningit 1," IMPACT Tusagaksait, Surusiit Ungatiluunganut Aksururnaqtukkuurpanninginut Piliriaqatigiiktut, Upirngaksaangani 2013.
- 24 L. B. Whitbeck asingillu, "Nikallungarjuaingnirmut Aktuqtausimavanniq ammalu Taimannganituqamit Asiujiqattaqsimaningit North America-miut Nunaqaqqaarsimajuni Makkuktuqutiminnik," America-miut Iqqilingit ammalu Alaska-mi Nunaqaqqaarsimajut Isumakkut Aanniaqaliqtailimajulirinirmut Qaujisainiq 16, naasautinga 3 (2009): 16-41.
- 25 D. M. Fergusson ammalu M. T. Lynskey, "Surusiuninginni Ilinganniuliqpaktut, Makkuktuut Aaqigiqasimavanningit, ammalu Imminiiqtutik Tuqujjutiqtarasukpaktuliriniq New Zealand-mi Irniangujulirinirmi Ikajuqtigiti," Tititqqaqutingit America-mi Ilinniarnilirijinut Surusiit ammalu Makkuktuut Isumalirijingita 34, naasautinga 5 (mai 1995): 612-22, doi:10.1097/00004583-199505000-00013.
- 26 Francine Lavoie asingillu, Taimaunginnaqtuuningit ammalu Kujannikkut Aanniqtiriniuvaktut Qanuittuuningit Nunavikmi (Nunavik, Quebec-mi: Institut national de sante publique du Quebec ammalu Nunavik Aviktuqsimanuijumi Aanniaqarnanngittulirijinut ammalu Inuusilirijikkunnut Katimajingit, 2007), 4, pivviujut June 26, 2016, https://www.inspq.qc.ca/pdf/publications/668_esi_sexual_violence.pdf.
- 27 Tracey Galloway ammalu Helga Saudny. Inuit Aanniaqaliqtailimaningit Qaujisaqtauningit 2007-2008: Nunavukmi Nunaliujuni ammalu Nangminiq Qanuinnngittiarasukpanniliriniq (Ste-Anne-de-Bellevue, QC-mi: Nunaqaqqaarsimajut Niqittavannik Niqiqariaqapaktulirijingit ammalu Avatilirijingit, 2012), 6.
- 28 P. Corcoran asingillu, "Aksururnaqtukkuuqtitausingit Surusiit Inuusirminni ammalu Inuusilimaanginni Imminiirlutik Tuqujjutiqtarumanirmik Isummiqsimaliqpanngingit: Aviktuqsimanuijuni Qaujisainiqarniq Isumalirivvianatik Aanniarvingni," Irish Aanniaqsiurtilirijingita Tititqqaqutingit 99, naasautinga 2 (February 2006): 42-45.
- 29 V. J. Felitti asingillu, "Ataturaunniujut Surusiit Iliijaqsuanguvanngingita ammalu Iglumiuqatigiit Inuuqatigiittiarunngitillugit Amisut Innauliqtutik Tamakkununga Pijjutiaqtutik Tuqujjutiqaliqpanningita. Surusiit Aksururnaqtukkuuqtitausingit Inuusirminni (ACE) Qaujisainiq," America-miut Imminiiqattaqujinnginnilirinirmi Inuulisaijit Tititqqaqutingit 14, naasautinga 4 (mai 1998): 245-58.
- 30 Ibid., 250.

- 31 Shanta R. Dube asingillu, "Surusiit Iliijaqsuanguvanningit, ammalu Iglumiuqatigiit Inuuqatigiittiarunnangitillugit, ammalu Imminiirlutik Tuqujjutiqarasutuinnaqarnangita Attanaqtumiilirunnarnangit Inuusilimaaminni: Qaujisainirni Nalunaiqtausimalilauqtut Aksurunaqtukkuurtitausingita Surusiit Inuusirminni Qaujisarniqatillugit," *America-miut Aanniaqarnangittuliriniimut Katujjiqatigiingita Titiqqaqutingit* 286, naasautinga 24 (tisipiri 26, 2001): 3089, doi:10.1001/jama.286.24.3089.
- 32 Eduardo Chachamovich ammalu Monica Tomlinson, Inuusirijaulautunit Uumatillugit Ilinniarutiarniq: Nunavutmi Imminiiqtutik Tuqujjutiqalauqtunut Qausainiq 2005-2010 (Montreal, QC-mi: Douglas Isumakkut Aanniaqaliqtailimajuliriniimut Ssilattuqsarvingat, 2013), 32.
- 33 G. Arsenault-Lapierre, ammalu G. Turecki, "Isumalirijinit Nalunaiqtausimalilauqtut 3275-ngujuni Imminiiqtutik Tuqujjutiqalauqtunit: Qanuq Angitigininginut Maliktitausimallutik Qaujigiarniulauqtut," *BMC Isumalirijingit* 4 (2004): doi:10.1186/1471-244X-4-37; J. R. Singhal asingillu, "Nangminiq Aanniqsimaliqtittunnarnirnut Attanaqtumiiliqpaktut ammalu Imminiiqattarningit Inuit Nalunaiqtausimallutik Isumakkut ammalu Timikkut Ajurutigaqtuni: Qanuq Ajjigiinnginniarnangit Ajurutigaqtut Aturlugit Aallunaatituurtut Nunarjuangujumi Titiqqaqutigiijaujunut Attataqtausingita," *Royal Society Inuulisaijit Titiqqaqutingit* 107, naasautinga 5 (February 13, 2014): doi:10.1177/0141076814522033; K. Hawton ammalu K. van Heeringen, "Imminiiqattarniit," *Lancet* 373, naasautinga 9672 (aipiri 18, 2009): 1372-81, doi:10.1016/S0140-6736(09)60372-X; H. A. Whiteford asingillu, "Silarmuarmiut Uqumaiksautiqalirutingit Aanniarniqaliangutiuningita Isumakkut ammalu Aangajaarnaqtuqtuqattarnirmi Ajurutigaqtut Pijjutigillugit: Qaujijausimalilauqtut Silarjuarmiut Uqumaiksautiqalirutingit Aanniarniqaliqpannirmi Qaujisainirmut 2010," *Lancet* 382, naasautinga 9904 (November 9, 2013): 1575-86, doi:10.1016/S0140-6736(13)61611-6.
- 34 J. M. Bostwick ammalu V. S. Pankratz, "Aanniarniqalirutiujunit Aktuqtausimaliqaannirnut ammalu Imminiituinnariaqatutik Attanaqtumiiliqanniujut: Qaujisaqtaukkannirningit," *Isumalirijikkut America-mi Titiqqaqutingit* 157, naasautinga 12 (tisipiri 2000): 1925-32, doi:10.1176/appi.ajp.157.12.1925; C. Mattisson asingillu, "Akuniiqtumut Nikallungalualiqututik Aanniarniqaliqpanniujut Ilinniarutiuningit Lundby Qaujisaqtinginit," *Isumaliriniimut Inuulisarutiuvaktut* 37, naasautinga 6 (June 2007): 883-91, doi:10.1017/S0033291707000074; A. Erlangsen, S. H. Zarit, ammalu Y. Conwell, "Aanniarvingnit Qaujijaisimaliqtutik Isumakillismaliqpanniujut Puiguqsaraittuuliqtutik ammalu Imminiiqattarniujut: Akuniiqtitaulluni Qaujisainiqarniq Sivuniuniaqtumi Qaujijausimalirajaqtuksaujunik, Nunarjualimaami Titiraqtausingajunut Tukisigiaviksautiit," *Inutuqanut Isumalirijikkut America-mi Titiqqaqutingit: Inutuqanut Isumalirijikkut Katujjiqatigiingita America-mi Titiqqaqutillaringit* 16, naasautinga 3 (maajji 2008): 220-28, doi:10.1097/JGP.0b013e3181602a12.
- 35 M. Pompili asingillu, "Isumakillismajut Aanniarvingmiittut Naniittutik Imminiiqpanningit: Qimirrujauningit Imminiiqattaqtuni Aanniarvingmiittuni ammalu Aanniarvingmiilauqtunit," *Silarjualimaami Isumalirijikkut Inuulisaijingit* 35, naasautinga 2 (2005): 171-90.
- 36 K. R. Conner, A. L. Beautrais, ammalu Y. Conwell, "Tukimuaktittijujut Atavvigituraunningita Imialuluaqattalirniup ammalu Imminiiqattarniujut ammalu Ilaqsaijitigut Nalunaiqtausimallutik Imminiirlutik Tuqujjutiqarasuaqpaktunut: Canterbury Imminiiqattarniliriniimut Piliriangukainnaqtunut Tukisigiaviksautiit Qimirrujauningit," *Imialuluaqattarniliriniq, Aanniarviktigut ammalu Qaujisaqtauniqaqtunut qaujisainiq* 27, naasautinga 7 (July 2003): doi:10.1097/01.ALC.0000075820.65197.FD.
- 37 E. Chachamovich asingillu, "Inungni Imminiiqattarniujut: Qaujisainiulauqtunut Nalunaiqtausimalilauqtut Angijuutiullutik, Aittuutivalliavannilirinikkut Pijjutiusimajunut Qaujigiakkannirniujut Nunavutmiuni," *Canada-mi Isumalirijikkut Titiqqaqutingit. Revue Canadienne De Psychiatrie* 60, naasautinga 6 (June 2015): 268-75.
- 38 B. L. Mishara ammalu F. Chagnon, "Sunat Pijjutigillugit Isumakkut Aanniarniqaliqpanniup Imminiituinnariaqarnirnut Attanaqtumiilirutiuvaktunut Ilagijammaangaat," *Silarjuarmilimaanut Imminiiqattaqujinnginniliriniimut Uqalimaagaralaqutiit, Titiraqtiujut Rory C. O'Connor ammalu Jane Pirkis, 3-gijanganik Uqalimaagaliangusimangit. (Hoboken, NJ: Wiley, sivuniuniaqtumi).*
- 39 Saxena, Krug, ammalu Chestnov, titiraqtiujuk. Imminiiqattaqujinnginniliriniq.

- 40 R. C. O'Connor, S. Rasmussen, ammalu K. Hawton, "Nikallungalualituinnariaqarninginik, Sivuuranigalituinnariaqarninginik ammalu Imminik Aanniqtisimalituinnariaqarninganik Qaujimagiitauvaningit: Ppittiaqsimalutik Kisianiuvaktittiniuvaktut Pijjutiuvanningit ammalu Ungatiluanganut inuusirmi Aksuruliqsimaniuvaktut," *Iliqqusilirinirmi Qaujisaijit ammalu Mamisaijit* 48, naasautinga 1 (January 2010): 52–59, doi:10.1016/j.brat.2009.09.008; N. Madge asingillu, "Isumakkut Qanuilingannirijauvaktunut, Aksurunaqtuuvaktut inuusirmi ammalu Pijaarillutik Imminnik Aanniqtiriniuvaktut: Surusirnit ammalu Makkuktuni Imminnik Aanniqtipaktunit Tariurjuap Akianirmiuni Qaujisainirni (CASE) Nalunaiqtausimalilauqtut," *Tariurjuap Akianirmiuni Surusinut ammalu Makkuktunut Isumalirijit* 20, naasautinga 10 (October 2011): 499–508, doi:10.1007/s00787-011-0210-4.
- 41 R.C. O'Connor, S. Rasmussen, ammalu K. Hawton, "Nalunaiqsisimaliriarniq Makkuktunik Isumiqsimalipaktunik Imminnik Aanniqsimaliriarninik Ajjunnginningita Taikkunangit imminnik Aanniqsimalipaktunit," *British Isumalirirnimut Tititqqaqutingit: Isumalirirni Qaujisarniujunut Tititqqaqutiit* 200, naasautinga 4 (April 2012) doi:10.1192/bjp.bp.111.097808.
- 42 J. G. Johnson asingillu, "Surusiujut Aksurunaqtukkuurtitauvaningit, Inuuqatiqattiarunnangittut, ammalu Imminiirasutuinnariaqarningita Attanaqtumiiliqpanningit Makkuktut Innaruqallialitillugit ammalu Innarusaqsimalitillugit," *Tititqqaqutituqait Isumalirijit* 59, naasautinga 8 (uggutit 2002): 741–49.
- 43 D. De Leo ammalu T. S. Heller, "Kinakkuungmata Taikkua Surusiit Imminnik Aanniqsimalipaktut? Australia-miut Imminnik Saqqitauusimajut Ilinniarningit Qaujisainiqaqtillugit," *Aanniaqsuurtillirijikkut Australia-mi Tititqqaqutingit* 181, naasautinga 3 (August 2, 2004): 140–44; K. Hawton asingillu, "Pijaarillutik Imminnik Aanniqsimalippanningit Makkuktut: Nangminiq Saqqitauusimajut Qaujisainiqaqtillugit Ilinniarningit England-mi," *BMJ (Aanniaqsuurtillirijikkut Qaujisainirni Tititqqaqutingit)* 325, naasautinga 7374 (November 23, 2002: 1207–11; R. C. O'Connor, S. Rasmussen, ammalu K. Hawton, "Nalunaiqsisimaliriarniq Pijaarillutik Imminnik Aanniqsimalippanningita Makkuktut: 6-nut Taqqinut Qaujisimalirasuaqtutik Qaujisainiq," *Imminiqattarniit ammalu Tuquutsituinnariaqarnirni Kappiasaarivaktunut Iliqqusiuliqaktut* 39, naasautinga 4 (uggutit 2009): 364–75, doi:10.1521/suli.2009.39.4.364.
- 44 S. Fortune asingillu, "Makkuktut Imminiqpanningit: Inuusirijanginut Nalunaijautit Atuqtausimaningit Tukisumalirasunnirmi Imminiqsimalirumaaqtut Iliqqusirivaktanginik," *Ajurutiqaqtunut Aktuqtausimalirniuvaktunut Tititqqaqutit* 100, naasautingit 1–3 (June 2007): 199–210, doi:10.1016/j.jad.2006.10.022.
- 45 K. Hawton, K. E. A. Saunders, ammalu R. C. O'Connor, "Imminik Aanniqsimalippanningit ammalu Imminiqpanningit Makkuktut," *Lancet* 379, naasautinga 9834 (June 23, 2012): 2373–82, doi:10.1016/S0140-6736(12)60322-5.
- 46 B. L. Mishara asingillu, "Qanuq Ajjigiinnginningita Ikajuqtuijut Iliqqusirivaktanginik Piliriaqarusiuvaktunut Pillariktutik Pilirinnisiuvaktut Uqaalautitigut Tuaviurnaqsisimajunut Sapujjigiarniuvaktunut: Tusaqsaunatik Nautsiqtuiniullutik Qaujisainiujut Uqaalavaktunik America-miuni 1-800-SUICIDE-kut Piliriaqaqtiginiut," *Imminiqattarniit ammalu Tuquutsituinnariaqarniraqtutik Iliqqusirijaulipaktunut* 37, naasautinga 3 (June 2007): 291–307, doi:10.1521/suli.2007.37.3.291.
- 47 D. D. Luxton, J. D. June, ammalu J. M. Fairall, "Inuuqatiigiiktunut Tusagaksalirijiit ammalu Imminiqattarniit: Kikkutuinnanut Aanniaqarnangittulirijit Isumagijangitigut," *Kikkutuinnanut Aanniaqarnangittulirijit America-miuni Tititqqaqutingit* 102, naasautinga S2 (mai 2012): S195–S200, doi:10.2105/AJPH.2011.300608; B. L. Mishara ammalu A. Kerkhof, tititqqaqtuijuk., *Imminiqattaqujinnginniliriniq ammalu Nutaat Sanarrutiuvaiqtut: Qaujisainirmi Nalunaiqtausimaliqtunut Piliriaqarusiuvaktut (Houndmills, UK-mi: Palgrave Macmillan, 2013).*
- 48 K. Hawton, "Qanuq Imminiqpaktunut Atuinnautitauningit Kigilialititauusimaningit: Isumajjusiujut ammalu Qaujigiaqtauningit Tamakkua Imminiqattaqujinnginnilirirni Piliriangujunut," *Tuaviurnaqsisimaniq* 28, naasautinga S1 (jaanuari 2007): 4–9, doi:10.1027/0227-5910.28.S1.4.
- 49 Aantiariumi Piuniqpaujutigut Iqqanaijarviujut Surusilirinirmi ammalu Makkuktulirirni Isumalirijikkunut, "Sunaummata Inuusirmik Qquvvaqtittigiarutiuvaktut?," pivvulauqtut June 14, 2016-mi, <http://www.togethertolive.ca/what-life-promotion>.
- 50 J. Tighe, ammalu K. McKay, "Uumalluni Suli Turaarviksarijaujut! Sivuniagut Qaujijausimalilauqtut Kimberley Imminiqattaqujinnginnilirirni Piliriangujunut," *Isumakkut aanniaqaliqtailimajulirirni Sivummugiaqtitausimalilaurtut* 10, naasautinga 3 (June 2012): 240–45, doi:10.5172/jamh.2012.10.3.240.

- 51 J. Johnson asingillu, "Makigiakkannirunnaqtuuninginnit Imminiituinnariaqaliqpannirnut: Piluarunniirutiuvtutunut Isumajjusiujujut," Aanniaqsiurtilirijikkut Isumaliririmi Qimirruningit 31, naasautinga 4 (June 2011) 563–91, doi:10.1016/j.cpr.2010.12.007.
- 52 Saxena, Krug, amma Chestnov, titiraqtuijuk. Imminiiqattaqujinnginniliriniq.
- 53 C. L. Davidson asingillu., "Iqailisaqpanniup Aktuisimanirivaktanga Imminiituinnariaqarnirmi Attanaqtumiiliqpaktunut: Qaujisainiqarniq Atuqtauavallivaktunik Nikallungalualirutiqaqtunut, Quaqsaqsimanirnut, ammalu Sinikpanningini Aanniarvingmiittunut Unataqtuksanut," Imminiiqattarniq ammalu Tuquutsituinnariaqaqtuni Iliqqusiqaliqpanniujut 43, naasautinga 3 (June 2013): 279–89.
- 54 H. M. Van Praag, "Ukpirniririjuijut Pilirisaqsarivaktangit Imminiiqattaqujinnginniliririmi," Oxford Uqalimaagaliarisimajaqtungit Imminiiqattarniliririmi Qaujisainirnut ammalu Imminiiqattarniliririrnut: Silarjuarmiulimaani Isumajjusirijaujut, titiraqtuijuk D. Wasserman ammalu C. Wasserman (Oxford ammalu New York: Oxford Ssilattuqsarvingani Tusagaksaqutiit, 2009), 7–12.
- 55 L. Lynne Arnstrong ammalu I. G. Manion, "Imminiirumalluni Isummiqsimavanningit Angutit Makkuktuit Inugianngittunirmiungullutik Nunaligijaujuni: Ungasiktuuningit Iliniarvingnit Attanaqtumiilirutiuvtutunut Ilagijauqatauninga, Makkuktuit Ilagijauqataulirningit Mianiqsijjutiujunut Ilagijauqataujunut ikajurutiksaullutik," Aktuqtausaraittut Surusiit ammalu Makkuktuni Qaujisainiq 1, naasautinga 1 (July 2006): 102–13, doi:10.1080/17450120600659010.
- 56 G. Légaré asingillu, "Santé mentale: détresse psychologique, idées suicidaires et parasuicides," in Et la santé, ça va en 1992-1993. Rapport de l'Enquête sociale et de santé 1992-1993— Uqalimaagaliangusimajut I, titiraqtuijuk. Carmen Bellerose, Claudette Lavallée, Lucie Chénard et Madeleine Levasseur (Québec: Santé Québec, Ministère de la Santé et des Services sociaux, Gouvernement du Québec, 1995), 216–225.
- 57 A. Spirito, J. Overholser, ammalu L. J. Stark, "Naammanngilirutiusimavaktut ammalu Aniguisimaliriarutiuvaktunik Parnautiuvtut 2: Makkuktut Imminiirlutik tuqujutiqarasuksimajunut qaujiausimalilauqtut," iliqqusirluktunut surusirnut isumalirijuijut titiqqaqtungit 17, naasautinga 2 (April 1989): doi: 10.1007/BF00913795.
- 58 C. Hertzman ammalu C. Power, "Aanniaqaliqtailimavanniq ammalu Inuit Pivallivanningit: Tukisiumajaulilauqtut Inuusirilauqtanut Qaujisainirnit," Pivalliajjusiuvaktut Isumangatigut 24, naasautingit 2-3 (2003): 719–44, doi:10.1080/87565641.2003.9651917.
- 59 Inuit Tapiriit Kanatami, Inuuqatigiiktunut Isumaliurutiusimavaktut Inuit Aanniaqaliqtailimavanningini, 2.

ᐃᓄᐃᑦ ᑕᐱᓃᑦ ᑲᓄᑕᑦ
INUIT TAPIRIIT KANATAMI

75 Albert St., Suite 1101
Ottawa, ON Canada K1P 5E7

613-238-8181

@ITK_CanadaInuit

InuitTapiriitKanatami

@InuitTapiriitKanatami

www.itk.ca